

JAVISKO

časopis pre amatérske divadlo a umelecký prednes | www.nocka.sk

VÍT BEDNÁRIK

Výnimočný umelec
(nielen) o Zelenči

OBJAV NA POLI DRÁMY?

Laura Fedorová je víťazka
súťaže Žatva drámy

PÍŠEŠ? PÍŠEM!

Návrat k hodnotám
a koreňom

NÁRODNÉ
OSVETOVÉ
CENTRUM

455 | november 2022 • 4 €

SCÉNICKÁ ŽATVA OSLAVUJE!

VŠETKO NAJLEPŠIE,
DRAHÍ OCHOTNÍCI
A OCHOTNÍČKY

LETO PLNÉ DIVADLA
A PREDNESU

V AKEJ SME
KONDÍCII
PO PANDÉMII?

Práve vyšlo v NOC

FESTIVAL FESTIVALOV

**PUBLIKÁCIA K 100. VÝROČIU FESTIVALU
SCÉNICKÁ ŽATVA A JEJ PREDCHODCOV**

Pútavým spôsobom mapuje históriu, významné inscenácie, osobnosti a udalosti dominantnej vetvy slovenskej festivalovej tradície od celoslovenských divadelných závodov až po Scénickú žatvu v Martine.

20 €

+ poštovné
a balné

Obsahuje desiatky fotografií,
skeny plagátov a bulletinov,
historických dokumentov,
štatistických údajov,
spomienok i menný zoznam všetkých víťazných kolektívov.

Objednávajú na
www.nocka.sk/obchod

Festival festivalov je miestom dialógu

Keď spoločenské a epidemiologické okolnosti umožnili otvoriť festivalové sály, naplniť hotely a ubytovne a rozprúdiť (aj) kultúrny život, mnohí z nás si poriadne vydýchli. Letné prázdniny odrazu neboli iba prísľubom oslobodenia, záhaľky či piesočných pláží, ale i záväzkom voči kultúrnej obci, ochotníckemu divadlu a umeleckému prednesu nevynímajúc. Napriek ťažkým časom si mnohí začali opätovne budovať svojské fiktívne svety a zobrazovať ich na javiskách od Malaciek po Humenné. Či už šlo o komédie, pohybové performance, divadlo hrané deťmi, alebo o umelecký prednes, znovu sme mohli potvrdiť heterogénnosť našich spoločných aktivít, svetonázorov, umeleckých foriem a zámerov.

Festivaly, prehliadky a súťaže už tradične vnímame ako zásobáreň citlivosti a nástrojov, ktoré nám umožňujú nielen vzájomne sa umelecky konfrontovať, ale predznamenať aj možnosť medzilidského dialógu. Nie náhodou sa slovenskému ochotníctvu aj vďaka závodom (neskôr premenovaným na prehliadky, súťaže či festivaly) a recitačným pásmam (z ktorých vzišiel Hviezdoslavov Kubín) podarilo prečkať náročné časy hospodárskej krízy, druhej svetovej vojny, komunistického režimu, privatizácie. Postpandemická súčasnosť síce priniesla niekoľko rán (členovia a členky detských súborov medzičasom vyrástli, niektorí svoju kreativitu zavesili na kliniec), no číslo, v ktorom ste sa práve rozhodli si listovať, je archívom neobyčajného snaženia v časoch, ktoré nie sú k umeniu veľmi žižlivé. Je sumárom toho najlepšieho, čo sa počas leta na slovenských ochotníckych javiskách urodilo a zúročilo od regionálnych po celoštátne podujatia. Je dôkazom, že v ťažkých časoch (a možno práve počas nich), je návrat ku kultúre dialógu ešte naliehavejší.

Medzi výrazné príklady kultúry dialógu určite patrí Hviezdoslavov Kubín, o ktorom nám napísali hneď dve autorky a jeden autor. Hoci u žiakov a žiačok badali istý pokles umeleckej úrovne (najmä v dôsledku prerušeného štúdia počas pandémie), ich intelektuálny a osobnostný vklad bol značný. Podobne úspešne dopadol aj jedenásty ročník seminára Píšeš? Píšem!, ktorý sa tento rok presunul z Divadla Janka Čemana v Pivnici do Kovačice. Ako píše Katarína Hitzingerová, podujatie sa „rozrástá s každou dušou, ktorá chce prispieť do spoločného domova“. Vrcholom leta, najväčším a najstarším „spoločným domovom“ všetkých ochotníkov a ochotníčok je však Scénická žatva, ktorá – ak vezmeme do úvahy aj jej priamych

predchodcov – oslavovala úctyhodných sto rokov! Priniesla osvedčenú kvalitu, predovšetkým z radov mládeže a detí, z ktorých sa stali doslova hviezdy večerov. Viac sa dočítate v článkoch Diany Laciakovej a Diany Pavlačkovej. V rámci festivalu sa konal aj slávnostný galaprogram, počas ktorého bola pokrstená pripravovaná publikácia o Žatve s názvom Festival festivalov, pozvánku naň prijali aj vzácní hostia ako Michal Kováč Adamov alebo Zuzana Kronerová. Vrcholom večera bol spoločný voiceband viac ako tucta držiteľov Ceny za tvorivý čin roka, ktorí zahodili všetky minulé súperenia v mene spoločnej veci – zablahoželať nášmu festivalu festivalov. Skutočný príklad kultúry dialógu!

V tomto čísle publikujeme aj divadelnú hru Laury Fedorovej, prvej víťazky celoštátnej súťaže dramatickej tvorby neprofesionálnych autorov a autoriek Žatva drámy. Exkluzívny rozhovor s novým prezidentom AITA/IATA Aledom Rhysom-Jonesom pre vás pripravil Jozef Krasula, nechýbajú tipy na kvalitnú literatúru či krátke reportáže z ďalších úspešných akcií.

Editoriál by sa za iných okolností končil na tomto mieste. Environmentálny kolaps, vojna na Ukrajine, energetická kríza či vyústenie polarizovanej spoločnosti do brutálneho teroristického činu nás však priviedli na rázcestie a do ponurej jesene. Život je krásne divadlo, no žiaľ, má hlúpy repertoár, povedal by Oscar Wilde. Ak sa mnohí ochotníci a ochotníčky celé dekády snažia o jediné – pozdvihnutie ducha, šírenie solidarity, lásky a rešpektu, nie div, že nás vražda dvoch mladých ľudí z LGBTIQ+ komunity vyviedla z miery. Mnohých možno postavila pred dilemu, ktorú si dosiaľ nemuseli klásť, aj keď sa dotýka samej podstaty divadelnej praxe – je moja tvorba politická? A čo viac, dokážem slovami, gestami, scénou či hudbou na javisku ovplyvňovať či dokonca meniť mienku publika? Myslím si, že áno, no najskôr si musíme vybrať, ktorú možnú budúcnosť z oného rázcestia chceme nasledovať: či tú, ktorá sa končí kolektívnym vyhynutím, alebo tú, ktorá vedie k blahobytu založenému na spolupráci. Vo vypätých časoch sa aj obyčajné skutky stávajú neobyčajnými. S kultúrou dialógu môže začať každý z nás. •

Jakub Molnár
šéfredaktor
časopisu Javisko
FOTO | Dorota Holubová

Kamil Žiška, Jakub Nvota

PRINCIPÁL EL BANDALÍRO

Načo byť mdlý, nudný

Popisne otrocký

Povedal raz... v ráne tak modrom

Gašpar eF. Belopotocký

Veď Pánboh nám dal zmysly čulé

Divadlo musí žiť

Páni a dámy...

Kopneme do vrtule

Principál dávny

Čo zdvihol oponu

Pre ten žart

Starý a známy

Že my sme tu a vy tam

Spojení myšlienkami

Nebuďme mdlí, nudní

Popisne otrockí

Referát bodka eská

Gašpar eF. Belopotocký

Narodil sa – umrel

No kým žil, bol človek, a to celý

Zahral tým v Mikuláši

Čo nikdy nevideli

Nech háj v chatári zaplní sa chýrom

Že nocou k nám idú herci

A ja som el principál Bandalíro

A do výšky tam do mrakov

Nech plynú naše tiene

Opona z rosy, žiadny žiaľ

Nemá viac, kto tu s nami stál

V úplne najkrajšej mizanscéne

Kým sa hrá divadlo

Čas v čase vždy celkom

Vyčasí sa

Na scéne vzniká svet

A v svete nie je kríza

Kým sa hrá divadlo

Srdce a rozum

Na chvíľu zložia zbrane

Hľadia si do očí

Čakajú, čo sa stane

Kým sa hrá divadlo

Dospeli dospeli

Znova z nich deti rastú

Repliky prosté

Pointa uniká raz tam, raz tu

Kým sa hrá divadlo

Aj smrť v prvom rade

Sa rada zapozereá

A zrazu cíti sa

Na seba primladá

Principál šepká jej: Ó, mia bella

A ona zmätená

Že je tu – stále žije

Chce sa s ním milovať

Do veľkej katarzie

Text vznikol ako pieseň v rámci galaprogramu Stokrát siali, stokrát žali! pri príležitosti 100. výročia Scénickej žatvy v Martine. Vybral Jakub Molnár.

Obsah

BÁSEŇ ČÍSLA

04 Kamil Žiška, Jakub Nvota: Principál el Bandalíro

ROZHOVOR

05 Aled Rhys-Jones, prezident AITA/IATA

34 Vít Bednárik, herec

48 Milan Sládek, mím, choreograf a režisér

FESTIVALY, PREHLIADKY, SÚŤAŽE

08 Detskí recitátori a ich (takmer) dospelé výpovede

10 Čarovnosti a rozčarovania

12 Hľadanie odpovedí s Hviezdoslavom

16 FAD sa usadil na mape letných festivalov

18 30 rokov celonárodného festivalu kresťanského divadla Gorazdov Močenok

20 Festivalové zrcadlo Jiráskova Hronova 2022

31 Koniec leta plného radosti a pohody

32 11. ročník seminára Píšeš? Píšem! v znamení návratov

38 Svet v kríze, a predsa dôvod na oslavu

42 Ako Hviezdoslav žal...

46 Literárny Zvolen už pozná svoje víťazky

47 Divadelný festival Ivana Stodolu uviedla netradičná fujarová znelka

ZO ŽIVOTA DIVADELNÍKA

14 Drama4all

MALÝ REPERTOÁR

24 Laura Fedorová: Noha

DO KNIŽNICE

50 Na ceste k prednesu

50 Verdi a Wagner na slovenských operných javiskách

50 Romeo a Júlia (grafický román)

JAVISKO 3/2022 | Ročník LIV. | Periodicita: 4x ročne | Vyšlo: november 2022 | Cena: 4 €

Vydavateľ: Národné osvetové centrum | Námestie SNP 12 | 812 34 Bratislava | IČO: 164 615 | press@nocka.sk

Vedúca vydania: Alexandra Žilavá | Šéfredaktor: Jakub Molnár | Redakčná rada: Jaroslava Čajková, Katarína Mišíková Hitzingerová, Renata Jurčová, Jozef Krasula, Lucia Hromníková, Matej Moško, Alexandra Štefková

Na čísle spolupracovali: Michaela Čajkovičová, Martina Eaves, Henrich Gibala, Marica Harčariková, Barbora Jurinová, Diana Laciaková, Jana Mikitková, Romana Nemcová, Júlia Oreská, Diana Pavlačková, Jana Soprová, Richard Veselý

Fotografie: Roman Adamják, Peter Bednár, Peter Brenkus, Branislav Konečný, Filip Lašut, Michal Lašut, Juraj Lovás, Ivo Mičkal, Debora Pastirčáková, Michal Svítok

Jazyková úprava: Nadežda Sekelová, Katarína Vrablicová | Grafická úprava: Radoslava Lončíková

Tlač: Bittner print, s. r. o., Ivanská cesta 2C, 821 04 Bratislava, www.bittner-print.com

Registrácia: ISSN 0323 – 2883, EV 3055/ 09 | Fotografia na obálke: Roman Adamják

Téma budúceho čísla:
UMELECKÝ PREDNES NA ŠKOLÁCH

Aled Rhys-Jones bol čestným hosťom tohtoročnej Scénickej žatvy. Vystúpil aj v rámci slávnostného galaprogramu, na ktorom vyzdvihoval úroveň slovenského ochotníctva.

FOTO | Branislav Konečný

Aled Rhys-Jones: Sme sieť, ktorá prepája ľudí

Tohtoročná Scénická žatva bola unikátna nielen svojim úctyhodným výročím, ale aj prítomnosťou vzácných hostí a hostiek z celej Európy. Medzi nich určite patrí aj prezident AITA/IATA Aled Rhys-Jones.

JOZEF KRASULA, MARTINA EAVES • FOTO | Branislav Konečný, Michal Lašut

.....
Keď som sa ujal funkcie prezidenta AITA/IATA, prešli sme obdobím veľmi ťažkých zmien.

Aký je význam organizácie AITA/IATA a aká je história jej vzniku?

Organizácia bola založená v Bruseli v roku 1952 a základným úmyslom bolo, aby v ťažkom povojnovom čase prispela k spolupráci divadelníkov bez ohľadu na to, či sú to amatéri alebo profesionáli. Dnes združuje amatérskych divadelníkov z celého sveta a patrí k pridruženým organizáciám UNESCO. Veľký význam mala spočiatku najmä v čase existencie železnej opony, keď pomáhala zapájať do svojich aktivít aj ľudí z tzv. sovietskeho bloku.

Členstvo v organizácii je založené najmä na zastúpení národných stredísk, medzi ktoré patrí aj to slovenské. Ale za posledných päť rokov sme tvrdo pracovali na zmene štatútu v prospech menších skupín,

združení či jednotlivcov. V súčasnosti máme zastúpenie približne v 62-63 krajinách. Za prezidenta som bol zvolený minulý rok v Monaku. Vedenie organizácie tvorí tzv. Rada, v ktorej je zvolených deväť členov.

V akom stave bola AITA/IATA v čase, keď si bol zvolený za prezidenta, a aké sú tvoje ambície súvisiace s jej ďalším rozvojom?

Keď som sa ujal funkcie prezidenta, prešli sme obdobím veľmi ťažkých zmien. Model, v ktorom pracujeme, bol viac-menej rovnaký ako v roku 1952. Prešli sme skutočne veľmi emocionálnym a ťažkým obdobím, snažili sme sa organizáciu otvoriť a vytvoriť štruktúru tak, aby bola inkluzívnejšia. A cestou sme stratili niekoľko priateľov.

Uvedomil som si, že je potrebné vykonať „cvičenie na stavbu mostov“. A navyše som nastúpil do funkcie uprostred pandémie, čiže bola problematická organizácia medzinárodného divadla, väčšina veľkých divadelných festivalov sa nekonala a ľudia sa pýtali, či sa divadlo opäť otvorí. Nebol som si istý, ako to dosiahnuť a ako otvoriť dvere festivalov. Mojou prioritou však bolo hľadanie nových partnerov a priateľstiev, pretože nová štruktúra, ktorú sme vytvorili, umožňuje rôznym typom záujemcov stať sa členmi našej organizácie. Minulý týždeň som mal jeden rozhovor s členom v Indonézii, ďalší s pánom z Čile a verím, že môžeme zhromažďovať informácie o tom, čo sa deje po celom svete. Ľudia sa pozerajú do budúcnosti, očakávajú „nový normál“ a zároveň sú zvedaví, ako to vlastne bude vyzeráť. A keďže sme za to zodpovední a organizujeme medzinárodné amatérske divadelné festivaly, chceme, aby ľudia cestovali, vymieňali si myšlienky a vo vzájomných rozhovoroch prelomili existujúce bariéry. Nechceme sa vrátiť do čias pred druhou svetovou vojnou, keď sme všetci žili za svojimi hranicami a bránili ich. Chceme, aby ľudia chodili von a stretávali sa. Zároveň musíme brať do úvahy aj environmentálny aspekt cestovania.

Aké výhody získam, keď sa stanem členom AITA/IATA?

To je otázka, ktorú si kladie každý, kto sa chce stať členom organizácie. AITA/IATA je sieť, vedomostná základňa so zastúpením vo viac ako 60 krajinách, ktorá zhromažďuje informácie o amatérskom divadle po celom svete. To, čo ľudia v týchto krajinách prezentujú, je obrovské. Ty, Jozef, napríklad pracuješ pre Slovenské stredisko AITA/IATA, si hlasom amatérského

divadla na Slovensku. Keďže máme zastúpenie vo viac ako 60 krajinách, máte obrovskú pôdu pre rôznorodé medzinárodné aktivity. Ktorákoľvek z vašich amatérskych divadelných spoločností sa môže spojiť s kýmkoľvek v členských krajinách. Odpoveďou na tvoju otázku je teda networking. Sieť a spájanie ľudí. Ktoré sú dobré skupiny či dobre fungujúce festivaly? Ak chcem ponúknuť tento „produkt“ do Malajzie, bol by prijatý? Budem sa musieť obávať cenzúry, s kým sa o tom porozprávam? Poskytujeme všetky tieto základné informácie a na základe skúseností a pozorovania sa nám spoločne darí posúvať amatérske divadlo dopredu.

Aká je situácia vo Veľkej Británii v oblasti amatérského divadla?

Teraz si ma dostal! (smiech) Vo Veľkej Británii funguje sieť zložená z niekoľkých organizácií, ktoré však majú veľmi málo finančných prostriedkov či už na miestnej, alebo národnej úrovni. Asi pred 15 rokmi existovali organizácie, ktoré boli verejne financované v Škótsku a vo Walese, ale nie veľmi dlho v Anglicku. Posledná veľká financovaná organizácia amatérského divadla v Anglicku zanikla v roku 1991. Stále však existujú tie, ktoré sú členmi AITA/IATA. Napríklad The Little Theatre Guild of Great Britain je organizácia asi 110 divadiel, ktoré vlastnia amatérske spoločnosti s kompletným programom. Alebo Theatretrain je organizácia divadla pre deti a mládež, ktorá je franšízou pre ľudí a organizácie, čo sa zaujímajú o detské divadlo a môžu byť vyskolené prostredníctvom modulov.

Festivalová scéna vo Veľkej Británii je z veľkej časti národnou scénou. Neprichádza veľmi do kontaktu s medzinárodným

.....”
Komunikácia
prostredníctvom
umenia môže veci
zmeniť.

divadlom a je to veľmi konkurenčná scéna, ktorá sa raz za rok stretáva v rámci „knockout“ festivalu. Víťazi súťažných kôl zo Škótska, Severného Írska, Anglicka a Walesu súťažia o trofej. Do veľkej miery ide o divadlo založené na texte. Snažili sme sa uskutočniť aj medzinárodný amatérsky divadelný festival, no v priebehu rokov sme mali málo podujatí a nikdy sme nedokázali získať finančné prostriedky na existenciu pravidelného podujatia.

Je to teda pre vás výzva!

Och, ďakujem veľmi pekne. (smiech)

Podme ku Scénickej žatve, ktorá je tento rok výnimočná. Zaujalo ťa ako hosťa čosi z programu?

Bolo tu veľa rôznorodých vecí. Mnohé diela, ktoré som videl, obsahovali ťažké a náročné príbehy. Prvý bol o dieťati s terminálnou chorobou, druhý o mladej žene, ktorú znásilnil a zneužil priateľ jej matky, tretí o telesnom vzhľade, o osobe, ktorú posudzovala spoločnosť a bolo jej povedané, že jej telo nie je vhodné na to, aby sa stala tanečnicou atď. Dominovali tu moderné príbehy o súčasnom svete, ktoré predvádzali mladí ľudia. Povedal som si, že presne o tom to je. Vyvoláva to diskusiu a dáva nám to možnosť hovoriť o umení i živote v kontexte divadla. Vidieť divadlo takej kvality, ktoré predvádzajú mladí a v živote relatívne neskúsení ľudia, bolo v skutočnosti prekvapujúce. Nehovoriac o individuálnych výkonoch, ktoré nevidíte veľmi často.

Asi to nie je len náhoda, že po vstupe Československa do AITA/IATA v roku 1969 sa slovenské inscenácie začali objavovať na svetovom festivale v Monaku, ktorý sa koná každé štyri roky, a zúčastnili sa na ňom zatiaľ desaťkrát. Slovenská divadelná kultúra je v porovnaní s Veľkou Britániou veľmi mladá, no napriek tomu tu máme storočný amatérsky divadelný festival. Ako je to podľa teba možné?

Neviem, no možno je to tým, že sme v centre Európy, križovatke, na ktorej sa rozprávali príbehy. Tu sa vymieňali príbehy medzi rôznymi dynamickými skupinami ľudí. Viem si predstaviť, že divadlo bolo pokračovaním tejto tradície. Máte kvalitných dramatikov, ktorí písali texty o témach, o ktorých chceli ľudia v tom čase diskutovať. Slovensko zároveň susedí s inými krajinami, a teda ste potrebovali komunikovať zvláštnym spôsobom pre jazykové rozdiely. Ak búraste bariéry, rozširujete vnímanie súčasného divadla. Vaše divadlo je vzrušujúce a nadpriemerné. Môžem uviesť príklad z medzinárodného amatérského divadelného festivalu v Ankare, na ktorom som sa zúčastnil v roku 1995. Bola tam tvoja inscenácia O snoch, krídlach a psovi Hurikánovi a doteraz si ju pamätám veľmi

„Ak sa koná nejaký medzinárodný veľkokapacitný festival, zo Slovenska príde vždy niečo kvalitné.“

FOTO |
Michal Lašut

dobre napriek tomu, že ročne vidím 200 – 250 predstavení. A to sa bavíme o období pred 27 rokmi, teda o časoch, keď si Slovensko ešte len hľadalo svoje miesto vo svete. Bolo to navyše po veľmi dlhých rokoch strávených za železnou oponou, keď bolo zaujímavé sledovať, čo bude nasledovať. Keď sa koná takýto veľkokapacitný festival, zo Slovenska príde vždy niečo kvalitné.

Kde je hranica medzi amatérskym a profesionálnym divadlom?

Hranice sú v rôznych krajinách rozličné. Definujú krajinu a kultúru, z ktorej pochádzate. Ak sa dokážete umením živiť, platí hypotéku, vychovávať deti, podporovať rodinu tým, že žijete z remesla, tak budete zrejme profesionál. Takto to majú väčšinou na Západe, no napríklad v Latinskej Amerike či na Ďalekom východe je to odlišné a definície sú veľmi neurčité, pretože len málo ľudí sa skutočne užíva umením. Existuje koncept, že by sme sa mali odkloniť od premýšľania nad tým, či je niekto profesionál alebo amatér, a venovať väčšiu pozornosť vzťahu medzi človekom a umeleckou formou. Či už maľujete na plátno, spievate, hráte na klavíri či v divadle, začínate zvyčajne v škole. Ale ak tento vzorec vynecháte a nezačnete podporovať umenie už na škole, potom nedosiahnete tú najvyššiu, majstrovskú úroveň. Váš vzťah k umeniu sa mení počas celého života. Je to spektrum, ku ktorému môžete mať profesionálny alebo amatérsky vzťah. Krása je v umeleckej forme, nie v šeku alebo hotovosti.

Máš nejaký špeciálny odkaz pre účastníkov a účastníčky jubilejnej Scénickej žatvy?

Myslím si, že žijeme uprostred politického konfliktu a musíme povzbudiť mladých ľudí, aby ho prekonali, a to prostredníctvom komunikácie. Divadlo je prostriedkom komunikácie s publikom. Pomocou umenia a divadla sa môžeme navzájom rozprávať. Možno sa nezhodneme na spôsobe, akým sa dostaneme do cieľa, ale na 99,9 % sa to podarí prostredníctvom komunikácie, keď budeme mať spoločný záujem dostať sa do rovnakého cieľa. V medzinárodnom divadle sa ľudia stretávajú bez ohľadu na svoj pôvod, kultúru alebo štátne hranice. Je to o ľuďoch a ľudskom spojení. Môžem vám povedať anekdotu z festivalu v severnej Afrike. Bol som tam ako hosť ministra kultúry a počas prestávky sme si dali kávu. Spýtal som sa tlmočnice, o čom hovoria, a ona odvetila: „O vás. Povedali, že ste Nazaretčan, a padla aj otázka, či by ste tu vôbec mali byť.“ Potom som požiadal, aby som sa s ním mohol porozprávať o predstavení. Začal hovoriť o divadle a to sme si už rozumeli, vedeli sme, čo treba urobiť a ako to dosiahnuť komunikáciou. Komunikácia prostredníctvom umenia môže veci zmeniť. •

Detskí recitátori a ich (takmer) dospelé výpovede

Najstarší detskí interpreti a interpretky III. kategórie, o ktorých je legítimne hovoriť ako o mladých dospelých, posunuli svojimi prednesmi latku prehliadky ešte vyššie.

Po dvoch rokoch obmedzení a sťažených podmienok na tvorbu aj súťaže v umeleckom prednese sme so zvedavým očakávaním cestovali do Dolného Kubína na 68. ročník celoštátnej prehliadky v prednese poézie a prózy Hviezdoslavov Kubín, ktorý sa konal 22. – 25. júna 2022. Čakajú nás opäť silné výkony detí? Výpovede o živote v online svete? Alebo už chuť žiakov a žiačok verejne recitovať klesá? Stane sa umelecký prednes ohrozeným druhom?

JANA MIKITKOVÁ • FOTO | Michal Lašut

V Dolnom Kubíne sa predstavilo v každej vekovej kategórii 16-17 interpretov a interpretiek zo všetkých krajov Slovenska. Ako prví vo veľkej sále domu kultúry vystúpili najmladší recitátori I. kategórie.

Vynikali výkony v próze

Humorne odlahčená réžia ich komponovaného vystúpenia účinkujúce deti aj publikum uvoľnila, poľudšťila a príjemne naladila. Réžisérka Marica Šišková ňou od začiatku udala jasný motív celej prehliadky: detskí recitátori a recitátorky sú v Kubíne najdôležitejšími osobnosťami. Tematicky si vybrali hravé námety (sny, zvieratká, vtipný pohľad na dospelých), ale aj závažnejšie témy (inakosť, tolerancia, strach, viera

v dobro). V oboch žánroch dominovali texty starších overených autorov a autoriek klasických rozprávok a básní (Rúfus, Bendová), ale nechýbali ani súčasné predlohy (Gosciny/Sempé, Nanettiová, Ondrejčka, Wild).

Ako problematické sa javili pokusy o montáže úryvkov (Hevier, Wild), nie vždy sa v nich podarilo vytvoriť dramatický oblúk a priniesť organickú výpoveď. Napriek tomu povzbudzujeme lektorov k tvorbe montáží ako ceste za originálnymi textami. Medzi dramaturgické anomálie opakovane patrili nedostatočne literárne kvalitné ukážky, väčšinou ľahko dostupné na internete, ktoré limitujú plnohodnotný výkon recitátora či recitátorky a, žiaľ, často ani nepatria na celoslovenskú prehliadku (napríklad J. Humeníková: Káčer).

Pri téme hodnotnej dramaturgie prednesov si pomôžeme vyjadrením skúsenej porotkyne Sone Parilákovskej, ktorá výber kvalitného textu (t. j. jeho duševnej potravy) stavia na úroveň výberu kvalitnej stravy pre dieťa, na ktorej nám rovnako záleží. Celková úroveň žiakov vo veku 2. až 4. ročníka ZŠ bola štandardná, viac vynikali výkony v próze. Medzi tie vydarené patrili prednesy Leonarda Biróa z Nítry (R. Gosciny, J.-J. Sempé: Bicykel) či Tomáša Nováka z Trnavy (A. Nanettiová: Adalbertov denník), v ktorých sa interpreti plnohodnotne stretli s poetikou autora i s predlohou. Podarilo sa im pretlmočiť text takým smelým a pútavým spôsobom, že hľadisko splynulo s javiskom do jedného celku.

Pandemické témy

V II. kategórii žiakov vo veku 5. a 6. ročníka ZŠ bola celková úroveň ešte o čosi vyššia. Okrem osvedčených mien (Rúfus, Feldek, Uličiansky, Hevier, Dahl) sa vo výbere predloh zaskveli najmä vhodne zvolené súčasné texty (Lavie, Wild, Nvota). Aj tu sa však objavili ukážky, ktoré neposkytli recitátorom ani recitátorkám dostatočne pevnú pôdu, na ktorej by vyrástli ich interpretačné schopnosti (Š. Moravčík: Príchod predkov, M. Hlušiková: Čo sa môže stať, keď sa zalúbi pavúk a Syr v akcii). Naopak, boli sme svedkami viacerých vydarených montáží (W. Szymborskej, K. Kucbelovej). Tematicky sme v II. kategórii počuli doteraz skôr nepovšimnuté témy, príznačné pre pandemické obdobie: samota, odcudzenie, narušené vzťahy v rodine, obavy o budúcnosť sveta a pod.

Oba žánre boli úrovňou takmer vyrovnané a priniesli niekoľko rezonujúcich posolstiev. V poézii to bola autentická výpoveď žiaka o samote a odlúčení v online svete, s pochopením aj pre učiteľa. Autorský text Jakuba Nvoty Dištančná báseň, šitý na mieru synovi Michalovi, bol úprimným vyznaním túžby po návrate do bežného sveta, navyše podaným bez zbytočnej recitátorskej exhibície. Rovnako myšlienky, ktoré pretlmočili Anna Šimkovičová (W. Szymborska – montáž) a Paulína Klattová (J. B. Wild: Doprava, len doprava) priniesli až prekvapivo zrelé filozofické úvahy o zmysle ľudského bytia aj hravé, no výstražné otázky o tom, kam smeruje naša spoločnosť (doľava – doprava). Aj to je dôkazom toho, že i mladšie deti si má právo zvoliť náročnejší viacvrstevný text, ak ho dokáže vnútorne spracovať tak, že podá uveriteľný výkon. Naopak, objavil sa aj prípad, keď detská recitátorka ešte technicky ani významovo nedozrela na interpretáciu veršov o závisť a pomste dospelých (J. Botto: Margita a Besná).

V próze vynikali chlapčenská interpreti. Mário Mňahončák s textom súčasného izraelského autora Orena Lavieho Medveď, ktorý tam nebol interpretoval posolstvo o hľadaní vlastnej identity a o sebaapriatí. Pomerne filozofický text nebol žiadnou nudou, ale pozoruhodným výkonom detského recitátora, ktorý zaujal poslucháča od prvej vety a previedol ho tu a teraz vznikajúcou výpoveďou až k odlahčenej pointe, funkčne podporené žmurknutím. Podobne smelú, sviežu a výrazovo pestrú interpretáciu ponúkol Simon Baláž s Dahlovým textom Matilda o detskej krivde zo strany učiteľky. Odporúčame takto zručnému recitátorovi, aby v budúcnosti siahol aj po menej vyšliapaných dramaturgických chodníkoch. Väčšina interpretov preukázala, že ovláda techniku reči a hlasu, prácu

s pauzou, s dôrazom, pokúša sa o tvorbu atmosféry aj o plastickú charakteristiku postáv. Je zrejmé, že čítajú, pri prednese hľadajú už aj svoj vlastný postoj, a to je nádejou do budúcnosti. Ich ďalšou recitačnou výzvou môže byť schopnosť udržať významový celok predlohy až po jej pointu či opustiť nefunkčné nadužívanie gesta.

Systematická spolupráca interpreta a lektora

Najstarší detskí interpreti a interpretky III. kategórie, o ktorých je legítimne hovoriť ako o mladých dospelých, posunuli svojimi prednesmi latku prehliadky ešte vyššie. Recitátori vo veku 7. – 9. ročníka ZŠ predstavili v oboch žánroch pomerne originálnu a náročnú dramaturgiu, viaceré úryvky by obstáli aj vo IV. kategórii.

Zvolené témy, príznačné pre dospievajúcich, boli neľahkým nákladom. Hľadanie svojho miesta v spoločnosti, pátranie po vlastnej identite a jej koreňoch (K. Kucbelová: Dýchanie), vyrovnávanie s minulosťou (E. Jandl: Nemecká báseň, S. Lavrik: Nedeľné šachy s Tisom), ale aj reakcie na súčasné krízy zahŕňajúce všetko, od mikrosвета vyhrotených rodinných vzťahov (D. de Vigan: Spojenie, J. Bodnárová: Dievča z morského dna, K. Kucbelová: Tieňový domov – montáž) cez hľadanie východiska z konzumného, no vnútorne vyprázdneného života až po vojnu zvlíčený makrosvet (S. Dovlatov: Dôstojnícky opasok, L. Ferlinghetti: Goyove diela, E. Loe: Koniec sveta, ako ho poznáme, E. Keret: Porucha na konci galaxie).

O niečo lepšie si so závažnými predlohami poradili interpreti a interpretky prózy. Mladí dospievajúci predviedli vyspelé a kultivované výkony po technickej a interpretačnej stránke aj vďaka dobre zvládnutej palete výrazových prostriedkov. Prirodzene a autenticky kreovala svoju zvnútornenú výpoveď napríklad Alžbeta Piňková vo vizuálno-pohybovej montáži Kucbelovej básni na motívy tieňových vzťahov v rodine. V próze to boli Sofia Kurňavková s Bodnárovej Dievčaťom z morského dna o znásilnení maloletej a Roman Thor Vítek, ktorý naliehavo, ale s presnou mierou nadhľadu vystaval sarkasticko-ironický text súčasného nórskeho autora Erlenda Loeho o strachu z vlastnej prázdnoty, ktorá pre nás bude znamenať apokalypsu.

Môžeme sa spoločne pýtať, či sú zvolené náročné texty patričné pre III. kategóriu. Jednoznačná odpoveď na túto otázku neexistuje. Výber a ponúknuté interpretácie odrážajú systematickú a precíznu spoluprácu skúsených lektorov a mladých interpretov, ktorí, našťastie, po pandémii na prednes nezanevreli. Práve naopak, ukázali sa ako citliví, vnútorne bohatí a kriticky mysliaci ľudia. Navyše je zrejmé, že potreba vyjadriť sa cez umelecký prednes nezanikla, je stále živá a ukazuje aj svoje nekonvenčné, a pritom stále atraktívne a hodnotné podoby. Preto polemizujme, diskutujme, pátrajme po odpovediach. Neunáhľene a s rešpektom k jedinečnej osobnosti každého recitátora.

Na tohtoročnej detskej prehliadke sme počuli pozoruhodné i závažné výpovede detí. Oproti starším súťažným kategóriám, kde stres a pocit zodpovednosti zrejme ubral niektorým výkonom ich potenciál, boli nesúťažné prednesy mladších uvoľnenejšie, a teda aj o niečo vydarenejšie. Detskí recitátori a recitátorky tak tento rok v Kubíne vynikali a stali sa skutočne tými najdôležitejšími a najpozoruhodnejšími osobnosťami 68. Hviezdoslavovho Kubína. Za to im patrí veľká pochvala a povzbudenie do ďalšej tvorivej práce. •

Čarovnosti a rozčarovania

Jedným z najväčších prínosov 68. ročníka Hviezdoslavovho Kubína bolo vystúpenie zo začarovaného kruhu pandémie a znovuobjavená príležitosť vzájomnej konfrontácie a obohacovania, ktorú poskytuje iba zážitok osobného kontaktu s interpretom či interpretkou a ich umeleckým vystúpením. Dôkazom je aj IV. a V. kategória súťažiach.

RICHARD VESELÝ • FOTO | Michal Lašut

Že má Hviezdoslavov Kubín svoje nenapodobiteľné čaro, povie asi každý, kto mal aspoň raz príležitosť byť jeho účastníkom. Je to festival, ktorý dýcha tradíciou, ale aj vždy čerstvou energiou mladosti. Unikátny celonárodný fenomén sa dotkol v nejakej forme vari každého Slováka či Slovenky. A predsa neraz bojoval o svoju podobu či holú existenciu. Pandemické prerušenie kontinuity takejto konfrontácie a s tým spojená izolovanosť a osamotenosť tvorcov a tvorkyň sa možno podieľali na určitej deorientovanosti časti súťažiacich v najcitlivejšej fáze tvorby prednesu – vo výbere a dramaturgickej príprave textu.

Dramaturgické nedostatky

V súťaži odznelo 11 prednesov poézie a 13 prednesov prózy v IV. kategórii a 7 prednesov poézie a jediný prednes prózy v V. kategórii. Tematicky nebol tohtoročný Kubín chudobný na aktuálne výzvy. Trocha do úzadia ustúpili klasické témy lásky a smrti a nahradili ich páľčivé politické, ekonomické a environmentálne problémy ľudstva. Tu sa niekedy stalo, že téma presahovala možnosti vekovo primeranej interpretácie, najmä u recitátorov a recitátoriek IV. kategórie. Akoby doba so svojím zrýchľovaním, zovšedňevaním nešťastia aj hojnosti viedla k povrchnosti pri hľadaní a analýze interpretovaných textov. Viacerým súťažiacim akoby stačilo prvé očarenie a prvoplánové stotožnenie s náhodným, hoci aj menej kvalitným literárnym textom a jeho skratkovité prispôbenie okamžitým potrebám recitátora či recitátorky bez ohľadu na neorganickosť zásahu v kontexte integrity diela i samotnej interpretácie. Cesta od očarenia k čaru totiž, ako vieme, nie je jednoduchá a môže sa končiť rozčarovaním. Ak tím pripravujúci recitátora či recitátorku cíti nevyhnutnosť škrtat, spájať či inak meniť pôvodný autorský text, musí dôsledne zvážiť motiváciu a prejaviteľ veľký cit a zručnosť, aby výsledný efekt nebol iba zaujímavým alebo samoúčelným experimentom či nedajbože núdzovým riešením, ale aby povýšil novovzniknuté dielo na vyššiu kvalitu. Toto základné pravidlo platné pre všetkých, ktorí chcú

experimentovať, bolo vydobyté a sformulované generáciami recitátorov a teoretikov prednesu a dokonale chráni pred omylmi, povrchnosťou či nenapraviteľným zmračením pôvodných autorských textov, ale aj pred nepochopením zo strany poslucháčov či porôt.

Ako vždy, súťaž priniesla niekoľko vynikajúcich vystúpení aj niekoľko sklamaní. Tradične najväčšiu kvalitu predviedli recitátori a recitátorky v kategórii dospelých, aj keď sa ich počet nebezpečne scvrkáva, predovšetkým v prednese prózy, kde sme vlastne nemohli hovoriť o súťaži. Napriek tomu výkon Daniela Kohániho (J. Harstad – nokia. connecting people) splnil kritériá kvalitného a zapamätateľného prednesu. Zapôsobil predovšetkým v temných, cynických polohách, chýbalo však pestrejšie varírovanie rôznych nálad, fáz a situácií. Porota ho ocenila 2. miestom.

V prednese poézie dospelých boli pozoruhodne kvalitné prednesy recitátoriek seniorskej vekovej skupiny, ktoré zaujali iným typom energie než vystúpenia mladších súťažiacich. Namiesto hľadania a experimentovania priniesli pokoj a skúsenosť, múdrosť, dôveru a stabilitu. Želmíra Mišutová za prednes výberu z básní M. Rúfusa a Melánia Hájiková za Mihálikov Hrdzavý plameň si odniesli čestné uznanie. Víťaz kategórie Lukáš Frankovič (Pavol Suržin – Spln duše) ukázal najzrejší prednes prehliadky s perfektne prepracovaným pôdorysom, technikou a myšlienkovou dokonalosťou, podporený kostýmom a striedmymi funkčnými gestami. Ani druhá v tejto kategórii nesklamala. Terézia Pravdová (E. Ondrejčka – Na vnútornej strane viečok) okrem sviežej dramaturgie ponúkla citlivú a vyváženú, hoci niekedy nie celkom vymotivovanú interpretáciu výberu z autorových intímnych básní.

Netradičný verdikt

Viac rozpakov priniesla IV. kategória. V súťaži v prednese prózy porota neobsadila všetky stupne rebríčka najlepších a udelila tri druhé miesta. Každý z ocenených prednesov sa vyznačoval inou kvalitou a inými nedostatkami, pre ktoré ich porota nedokázalo sprá-

„.....
Ako vždy, súťaž priniesla niekoľko vynikajúcich vystúpení aj niekoľko sklamaní.

Matúš Kušík (Ľ. Dobrovoda – Smutný nespievam) očaril svojím prirodzeným temperamentom, stotožnením s postavou detského pozorovateľa života dospelých a chytľavým zmyslom pre humorné situácie.

Branislav Lacko s textom Som soví od E. Jandla.

Víťaz kategórie Lukáš Frankovič (Pavol Suržin – Spln duše) ukázal najzrejší prednes prehliadky s perfektne prepracovaným pôdorysom, technikou a myšlienkovou dokonalosťou, podporený kostýmom a striedmymi funkčnými gestami.

Výkon Daniela Kohániho (J. Harstad – nokia, connecting people) splnil kritériá kvalitného a zapamätateľného prednesu.

„.....
V prednese poézie IV. kategórie predsa len ocenené prednesy vynikali nad ostatnými svojou prepracovanosťou, disciplínou a hlavne dramaturgickou čistotou a osobnostnou výpoveďou.

vodlivo odlišiť a rozhodla sa pre takýto netradičný verdikt. Napriek tomu ocenené prednesy priniesli čiastkové úspechy a prísluby rastu od viacerých recitátorov a recitátoriek.

Matúš Kušík (Ľ. Dobrovoda – Smutný nespievam) očaril svojím prirodzeným temperamentom, stotožnením s postavou detského pozorovateľa života dospelých a chytľavým zmyslom pre humorné situácie. Nesporný recitátorský talent čakajú skúšky ohňom náročnejších textov a náročnejšieho budovania vlastnej výpovede. Martin Kettmann (G. Faye – Malá krajina) zabodoval výberom zaujímavého textu z prostredia svetom zabudnutého krvavého etnického konfliktu v Rwande a naliehavou otázkou: Ako sa človek v atmosfére bezhraničného násillia pod tlakom masy ubráni, aby sa nestal vrahom? Alebo neubráni? Rozčarovanie však spôsobilo útrpné stereotypné krúženie okolo rovnakých intonácií a gest, až záver priniesol toľko očakávané napätie a dramatické vyvrcholenie. K. Jánošíková (F. Švantner – Stretnutie) naopak možno trochu predimenzovala tragiku a dramatickosť, čo však nebolo v rozpore so zvoleným ponurým štýlom mystickej poetiky. Variabilita rytmu a kadencie, experimentovanie so zvukomalebnoťou boli nepochybne čarovné, ale niekedy hraničili s priehľadným umelým čarovaním, najmä vo fázach, keď dĺžka páuz presiahla kapacitu poslucháčovej trpezlivosti. Synchronizácia prežívania recitátora s tempom vnímania času na strane prijímateľa nebol problém iba tohto prednesu.

V prednese poézie IV. kategórie predsa len ocenené prednesy vynikali nad ostatnými svojou prepracovanosťou, disciplínou a hlavne dramaturgickou čistotou a osobnostnou výpoveďou. Bronislava Ištvanová (Ľ. miesto, S. Plathová – Oco) sa dôstojne popasovala s ťažkou, trpkými emóciami nabitou predlohou. Sústredený a technicky vynikajúci prednes by možno niekedy potreboval vynorenie z čiernych hlbín, nádyh, trocha viac kyslíka. Narušenie rytmu, kontrast, odstup. Pri hodnotení Branislava Lacka (2. miesto, E. Jandl – Som soví) sa človek neubráni pokračovať v jandlovskej hre so slovíčkami. Čo je lepšie? Dať sa uchvátiť očarujúcim zjavom a jemným až infantilným, ale prefikáňým humorom autora a recitátora, alebo rozčarovať večne nespokojnú dušu hodnotiteľa a následne čitateľa tejto reflexie cimrmanovsko-radošinsku otázkou, či by sa to nedalo lepšie? Určite by sa našlo viac príležitostí vyjadriť sa vtipnejšie, výraznejšie, silnejšie. Napriek tomu to, čo recitátor predviedol, stačilo na výrazný poslucháčsky a divácky zážitok.

A tak to je vlastne vždy, každý rok. Sme súčasne očarení i rozčarovaní. Nadšení aj našťvaní. Sklamaní aj motivovaní. Tak to má byť a tak to je dobre. To je príznak toho, že to žije. Môžeme sa sťažovať na neduhy v dramaturgii, na nepresvedčivé osobnostné výpovede, povrchnosť, opakovanie rovnakých chýb minulosti. Ale na všetko toto zase zabudneme a v pamäti nám ostanú len vrcholné zážitky. A stretnutia s ľuďmi rovnakej krvnej skupiny. •

Hľadanie odpovedí s Hviezdoslavom

Moja cesta na Hviezdoslavov Kubín viedla cez Čertovicu. Pokoj poézie, ktorú som videla cez okno auta, bol akýmsi predvojom k tej naozajstnej ochutnávke kubínskeho poetizovania.

V Dolnom Kubíne som mohla vidieť a počuť ľudí, ktorí sa venujú literatúre a divadlu poézie nie preto, že to učiteľka prikázala, ale preto, že ich napĺňa poznaním a vyvoláva v nich emócie, ktoré im pomáhajú nájsť v sebe cestu k odpovediam na otázky.

KATARÍNA MIŠÍKOVÁ HITZINGEROVÁ • FOTO | Michal Lašut

Například prečo by chlapci mali chabro kántríť hmyz v každom ročnom čase? Odpoveď sme dostali od divadelného súboru Vaša banda pri ZUŠ Ferka Špániho v Žiline. Čučoriedkový text Julia Satinského, ktorý bol kedysi tiež recitátor aj víťaz Hviezdoslavovho Kubína, ožil vďaka hravosti, živelnosti, prirodzenosti a uvoľnenosti na javisku. A teda aký je ten rozdiel? Vyčkejte, až mucha odletí bokom, a nekántríte ju rovno na dievčatí!

Deti zbožňujú rozprávky na dobrú noc. A potom vyrastú a stanú sa z nich dospelí, ktorí už rozprávky nepotrebujú. Deti z divadelného súboru Sovičatá zo Štiavnických Baní rozprávky zbožňujú. Najmä o princeznej a sedemhlavom drakovi. Vlastne on tých hláv má viac, ale to vôbec neprekáža. Dôležité je, že v tejto rozprávke draka uniesla princezná. Vďaka autorom Michalovi Černíkovi, Jánovi Navrátilovi a Valentínovi Šefčíkovi vytvorila režisérka Anna Pataky zaujímavú veršovanú textovú predlohu pod názvom Noc mi dýcha do vankúša. Tra-la-la, spievali si deti z detského divadelného súboru Komenárík z Lipian. Cicuška sa vydala,

vydala za kocúra Cicuša, Cicuša, vraj žiť v páre vyskúša, vyskúša, tralalala, tralalalala.... Tak, tak, treba to vyskúšať. Ale na ako dlho? Akú záruku má Cicuš aj Cicuška, že to nie je len „na skúšku“? Asi do prvej hádky. Potom si uvedomíte, že predstavenie je len „naoko rozprávkou“ a že má vlastne dve roviny. Tú, ktorú vidíme napríklad na sociálnych sieťach: vysmiatej ľudí vo videách a fotografiách, ktorí sa tvária neuveriteľne slastne. A druhú rovinu, ktorá hovorí o krehkosti vzťahov a zodpovednosti za životné rozhodnutia.

Poznáte to. Snažíte sa zo všetkých síl, na všetky strany a všetko sa vám to aj tak nakoniec „pototo“. A práve to „pototo“ bolo to, čo bolo na inscenácii Múdry Matko a blázni zo ZUŠ v Hlohovci to najlepšie. Aj autor básnického textu Milan Rúfus by to určite pochopil. Veď súbor použil nadhľad, iróniu (ba až satiru), štylizáciu, parodoval a tým vytváral rôzne komické situácie, ktoré vyústili do gagov. Pôsobili však ilustračne a stratili postupom času divadelnosť.

Niektoré inscenácie ukázali nadhľad nad ťažkými témami.

Hravé a rytmické mámenie v slovných preliezačkách autorky Jany Bžochovej-Wild nám prezentoval súbor Falangír z Kostolišťa.

Gýč, komercia, apokalyptické vízie, strach z technológií či hranice medzi prírodou a človekom – to boli témy tohtoročných divadiel poézie na Hviezdoslavovom Kubíne.

Pár krehkých tónov

Molových stupnicu vystriedajú na chvíľu harmonické tóny. Práve tento moment je krehký. Je spomienkou. Je túžbou oživiť. Je snahou prijať a odpustiť. A je aj cestou, ako opustiť. Hneď vedľa krehkosti života. Ema Lipničanová z divadelného súboru Pierroťáci z Námestova pod vedením učiteľky Denisy Šimurdovej Trabalíkovej sa na tohtoročnom Kubíne predstavila netradične. Vybrala si úryvok z knihy Malé ženy (Louisa May Alcottová), keď sa Jo lúči so svojou smrteľne chorou sestrou Beth, ktorá je v nižšej predlohe symbolom utrpenia. Emin prejav bol prirodzený, ľahký a uveriteľný. Chcelo by to vyhrať sa ešte s dikciou reči a hlasu, aby v prozaickom texte našla farebnosť, ktorú Alcottová ponúka, a zvýraznila tak svoj prejav.

Predchádzajúce inscenácie ukázali nadhľad nad ťažkými témami. Práve ten chýbal v prípade DDS Bastriguli pri ZUŠ a ZŠ na Devínskej ul. v Nových Zámkoch. V textovej koláži krásnych básní od D. Heviera, K. Peteraja, A. Jankulárovej, R. Kaur a iných autorov sa v interpretácii, ktorá bola príliš emočne vypätá, vytratila prirodzenosť, mala za následok aj problémy s temporytmom. Závažnosť tém, ktoré nám dievčatá sprostredkovali, sa stratila v mechanickom javiskovom pohybe, ktorému by pomohla motivácia konania.

Opakom bola inscenácia „Človek“, ktorá vznikla podľa predlohy Shauna Tana Príbehy z vnútorného sveta. Aktuálnosť samotného textu viedla súbor MoDRé TRaKy k invenčnejšiemu spracovaniu. Predseda poroty Peter Jankú tento inscenačný tvar označil vo svojom hodnotení za „javiskový environment“. Výber textov zobrazuje krehkú hranicu medzi prírodou a človekom a zároveň sa snaží odkryť skrytú závislosť, ktorú si človek nechce pripustiť. Oproti predchádzajúcej inscenácii v tejto interpretácii pracovali s vizuálnou stránkou mnohohrstevnato.

Hravé odkazy rodičom

Ozaj, prečo nie je čiapka hlavavica? Alebo šál krkovic? Takéto hravé a rytmické mámenie v slovných preliezačkách autorky Jany Bžochovej-Wild nám prezentoval súbor Falangír z Kostolišťa. Hru so slovami doplnili aj vizuálne – tričkami s veľkosťou XXXL, na ktorých boli napísané jednotlivé písmená. Každá hra má v sebe aj odkaz. Falangíri ho adresovali rodičom: Že mamičky a tatuškovia menej pracovkajú? A že domka vypinuškajú mobilčenky? A odmietajú lukratívne ponuky? Na to sa hnevajú, lebo zarobkajú menej peniažkov? Áno, ale zato sa viac venovkajú detičkám?

Odkaz rodičom zaslali aj deti z DDS Zádrapkárík pri ZUŠ v Senici. Použili na to farebné dáždnyky, pod ktoré ukryli svoju osamelosť a našli v nej dobrodružstvá z rozprávok. Až kým v závere neprišla postava mamy (interpretovaná dospelou osobou) a zrazu inscenácia prestala byť inscenáciou,

ale stala sa realitou, v ktorej sa stráca ľudskosť a cítiť pevnú režisérsku ruku. Kompaktnejšia dramaturgia by pomohla inscenácii nájsť kľúč, ktorým by otvorili všetky dvere, ktoré chceli.

Hodnotový systém nám v aktuálnej dobe ponúka možnosti, ako nájsť určitý systém v rôznych emočných situáciách. Ako si vytvoriť akúsi databázu istôt a považovať svet za jednu veľkú náhodu. Tvorivé spojenie dvoch súborov Tote tam a Trma-vrma pod vedením režisérov Emílie Šavelovej a Aleny Váradyovej vytvorilo inscenáciu (podľa diela Výsledky vzniku od Liz Gennart), v ktorej sa snažia pomenovať databázu neistôt, ktoré na prvý pohľad vyzerajú ako jednoduché istoty. V závere, ktorý mal byť katarzný, sa zbytočne verifikovo opakujú už povedané slová. Zostala im databáza neistôt alebo pochopili, že ich databáza je jediná istá a vedie k zániku...? Zániku neurónovej siete... Zostáva zasvietiť v sebe...

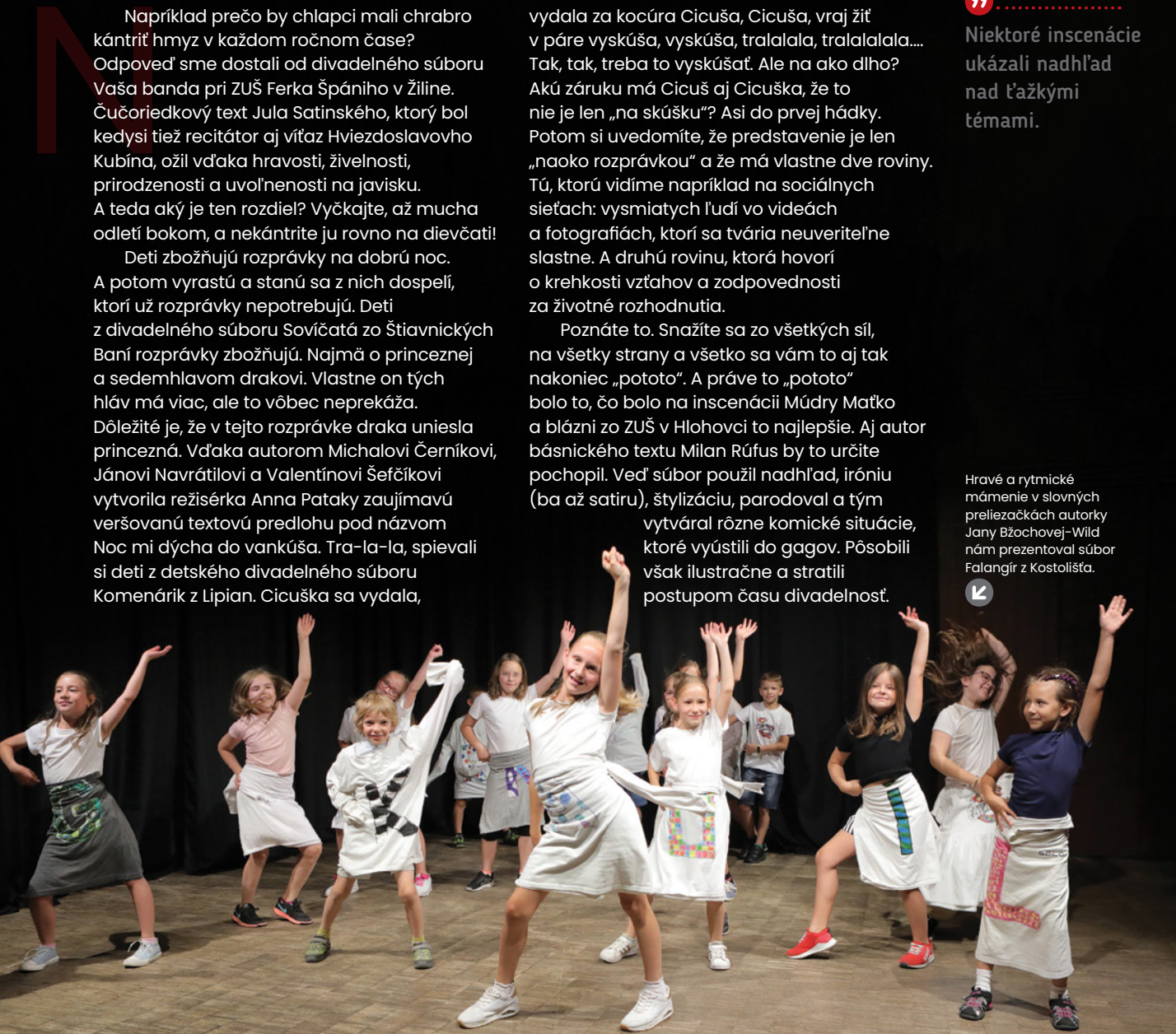
Snaha o katarziu nevyšla ani v príbehu inscenácie Ateliér Klinger (Wisława Szymborska: Trochu o duši) Divadla poézie Dúha pri Centre voľného času Dúha v Humennom, ktorá sa postupne premieňa na dokudrámu o malom Adolfovi Hitlerovi. V čiernobielym svete fotografických obrazov sa prelína minulosť konca 19. storočia a vízia katastrofickej budúcnosti, ktorá zapríčiňuje najhoršiu vojnovú kataklizmu v dejinách ľudstva.

DS KONKE pri Konzervatóriu v Košiciach siahol po známej balade Anča. Videli sme čistou javiskovú formu, v ktorej aktuálna téma – vzbura mladého človeka proti rodičovskej autorite – priniesla katarzný pocit. Aj keď za cenu toho najvyššieho – obetovania vlastného života postavy Anče.

„Členovia súboru Zádrapky sa podujali na tohtoročnej celoslovenskej súťaži (...) uviesť v rámci kategórie divadiel poézie montáž kvalitatívne rozličných poetických textov od viacerých autorov rozličnej proveniencie pod názvom Guľa v réžii Lindy Petrákovskej,“ píše vo svojom hodnotení členka poroty Diana Laciaková. Téma apokalyptickej vízie sveta sa priamo dotýkala obáv, ktoré vznikajú neuvážaným ľudským konaním a správaním k planéte a ľudstvu samému osebe. Zádrapkári tak priniesli sugestívnu generačnú výpoveď s výbornou interpretáciou.

Poslednou inscenáciou v kategórii divadiel poézie boli Štvornožci súboru Fúzia, ktorý pôsobí pri ZUŠ vo Veľkom Krťiši. „Človek je vo filozofii spoločenská bytosť nadaná rozumovou schopnosťou, vedomím a článkovanou rečou, schopná vyrábať pracovné nástroje a ovplyvňovať nimi prostredie, v ktorom žije, reflektovať svoj život, dávať mu zmysel a vytvárať kultúru. Prežili sme!“ uvádzajú autori inscenácie v programovom bulletine. Tému si vybrali preto, lebo si uvedomili, ako gýč a komercia likvidujú všetko hodnotnejšie. •

Kompletné výsledky Hviezdoslavovho Kubína 2022 nájdete na <https://bit.ly/3WPbiss>

DRAMA4ALL

(Dráma pre malých aj veľkých. Oslava drámy v meniacom sa svete)

V dňoch 4. – 8. júla 2022 to na Islande vrelo tvorivými nápadi a myšlienkami viac než pod povrchom sopky! Reykjavík sa na chvíľu stal hlavným mestom dramatickej edukácie. Divadelníci, herci, lektori, kultúrni pracovníci, učitelia a študenti sa stretli na University of Iceland, School of Education na 9. svetovom kongrese IDEA (International Drama/Theater Education Association). A slovenská výprava zo Združenia tvorivej dramatiky bola pri tom.

BARBORA JURINOVÁ

Organizátori a organizátorky kongresu Drama4all (Drama for tall and small. Celebrating drama in changing world) si hneď na začiatku dali neľahkú úlohu. V programe totiž akceptovali kohokoľvek, kto sa prihlásil so svojím príspevkom, či už prednáškou, prezentáciou, alebo praktickou dielňou. Orientácia v programe teda najprv pôsobila pomerne chaoticky. Ale už v prvý deň popoludní bolo každému z vyše 300 účastníkov a účastníčok jasné, kedy a kam ísť. Program bol rozdelený do troch častí: jednu tvorili pracovné skupiny (special-interest-groups), ktoré sa stretávali denne a komunikovali a generovali obsah podľa svojej témy. Druhú a tretiu časť tvorili paralelne prebiehajúce bloky prednášok/prezentácií a praktických workshopov. Aj napriek početnosti našej výpravy sme nestihli byť na všetkých miestach, strategicky sme sa teda rozdelili tak, aby sme pokryli pre náš slovenský kontext čo najširšie spektrum tém a priniesli vám čo najviac nápadov.

Drama ako prostriedok mierovej výchovy (Peace education, special-interest-group)

Jednou z úloh divadla je meniť myslenie ľudí. Slovo „mier“ sa na Islande použilo mnohokrát a v rôznych kontextoch. Čo to však znamená? Od malička sa povzbudzujeme a chceme byť najlepší. Lenže to znamená, že ak som v niečom najlepší, niekto je automaticky horší ako ja. Uvažovanie o mieri nás nabáda k tomu, aby sme primárne nehľadali cestu za svojím víťazstvom, ale skôr sa zamerali na spôsoby, ako rásť spoločne. Tradícia nám od detstva predkladá modely, v ktorých je jeden rytier lepší ako ostatní a na konci porazí draka. Nemusíme tieto modely hneď vymazávať, môžeme však začať o nich uvažovať.

Vyskúšajte si:

1. Položte na stôl hŕstku rozličných kamienkov. Postupne si rozprávajte príbeh jednotlivých kameňov, pričom ostatní majú uhádnuť, o ktorom kameni je príbeh.
2. V menšej skupinke bez slov po jednom ukladajte kamene do obrazcov. Na záver sa porozprávajte o situácii, ktorá vznikla, a s akou predstavou ste ju budovali.

Oslobodzujúce príbehy (Liberating Hegemonic Narratives)

Príbehy nespravodlivosti cez divadlo fórum spracúva Rachel Rhoades z Kanady. Na pôde školy aj v komunitných centrách vytvára divadlo, ktoré poukazuje na problémy polarizovanej spoločnosti, čím vytvára priestor, kde sa miešajú politické extrémny aj xenofóbia voči minoritám. Cez tento pocit nespravodlivosti spája zdanlivo nesúrodé skupiny, ktoré pochádzajú z rôznych kultúr.

Vyskúšajte si:

V spoločnom dialógu sa rozprávajte o situáciách z detstva, ktoré ste vnímali ako nespravodlivé. Nájdite spoločné motívy a skomponujte ich do hraných obrazov, situácií. Prvkami divadla fórum hľadajte ich riešenie. Táto forma práce pomohla aj nám, účastníkom workshopu, takmer dramaterapeuticky nahliadnuť na svoje detstvo, ale aj lepšie pochopiť krivdy, ktoré my dospelí robíme svojim deťom.

Dramatická výchova a existenciálne otázky (Drama and existential questions)

Dve dlhoročné priateľky a kolegyne, Jeanette Roos a Agneta Josephson zo Švédska, sa zamerali na mapovanie zmyslu života, inšpirované knihami Viktora E. Frankla.

Island je fascinujúca krajina, kde sa stretávajú kontinenty a kde to pod povrchom naozaj vrie.

Vo svojej práci sa zameriavajú na pedagógov a pedagogičky, ktorí pracujú s komunitnými skupinami, rozbiehajú tvorivé kluby v domovoch dôchodcov či komunitných centrách. Ich dielňa nás presvedčila, že všetky témy sú vhodné na spracovanie, aj tie, ktoré sa nám zdajú náročné alebo nás presahujú. V každom veku sa dá cez rolovú hru a zážitok objavovať zmysel svojho života a venovať sa skúmaniu existenciálnych otázok.

Vyskúšajte si:

Položte si pár jednoduchých otázok o svojom živote. Vyberte tri zásadné životné postoje, ktoré riadia a ovplyvňujú váš život. Vytvorte z nich slovnú alebo obrazovú koláž. V skupine rozoberte vzniknuté koláže a následne z nich vytvorte situáciu. Vzniknuté scény budú hlbokým a katarzným divadelným zážitkom.

V objatí extrémov a kríz (Embracing the Extreme)

Charizmatiký maďarský lektor Adam Bethlenfalvy sa venuje štruktúrovanej dramatickej hre prakticky aj teoreticky. Vo svojej práci sa priamo konfrontuje s extrémnymi momentmi, ktoré prináša dramatická situácia. V štruktúrovanej dramatickej hre sme zažili chvíle, ktoré práve tieto momenty rozkrývajú. Cez priam archetypálne okolnosti (križovatka ciest, stretnutie pri ohni, noc a ráno po nej a pod.) ukazuje, že nie všetky postavy a nie všetko konanie, ktoré sa javí ako extrémne (stretnutie s vrahom), extrémnym skutočne je. Pochopiť a zorientovať sa v týchto situáciách v štruktúrovanej dráme pomáha účastníkom a účastníčkam niekoľko stratégií: nechať vždy malú medzeru v príbehu, ktorú môžu preskúmať, zaskočiť ich neočakávanou akciou, nebať sa zaškatuľkovaných sociálnych rolí a na rozkrývanie situácie použiť konkrétne objekty.

Zamrznutý moment – tisíc a jedna možnosť (Frozen cover – a thousand and one use)

Denne nám prechádza rukami tisíc predmetov. Niektoré pre nás majú špeciálny význam. Práve s týmto východiskom pracuje Mari Rusi-Pyykönen z Fínska. Venuje sa predovšetkým klientom v nemocniciach, ktorým vďaka takýmto objektom s významom pomáha nahliadať na životné situácie, ktoré však nikdy priamo nepomenúva ani nehodnotí. Technika montáže objektov a kompozície situácií teda môže i nemusí byť dramaterapeutická a funguje v akomkoľvek prostredí.

Vyskúšajte si:

Voľne rozložte dlhý pás textílie v priestore. Čo všetko vám pripomína? Predstavte si predmet, umiestnite ho na textíliu. Postupne dopĺňajte ďalšie. Aké pocity máte zo vzniknutej situácie? Čo vám pripomína? Nechajte predmety rozprávať, dajte im hlas a dopovedzte či dohrajte ich príbeh.

Stelesnená gramatika (Embodying Grammar: Motion and emotion in Language Learning)

Gamifikácia učenia, teda vnášanie hravých prostriedkov a hravého myslenia aj do nehravých oblastí, je princíp, ktorý používa Miriam Stewart z Anglicka. Gramatika jazyka so svojimi presnými pravidlami a princípmi je síce povinným, no nie vždy zaujímavým učivom. Pochopiť ju a preniknúť do jej pravidiel jej pomáha technika „total physical response“, teda fyzická aktivita alebo pohyb, ktorý znázorňuje dané slovo či výraz.

Vyskúšajte si:

Aj vy si môžete zahrať slová ako sochy či pantomímu. Ako pedagóg či pedagogička ich potom môžete vkladať do hraných situácií a použiť rolovú hru na jednoduchšie pochopenie vzťahov medzi nimi a rozkľúčovanie gramatických pravidiel.

Zážitkové učenie ako model pre dramatickú výchovu vo vyučovaní (Experiential Learning as a Model for Drama Teacher Education)

Claire Holland z York University v Toronte pracuje s pedagógmi a pedagogičkami základných škôl, študentmi a študentkami pedagogickej univerzity. Na základe dlhoročnej praxe a výskumu vypracovala celý program, ktorý vychádzal z niekoľkoročnej práce s oboma skupinami a ich následným prepojením. Nové kurikulum prepája teóriu s praxou a učí učiteľov a učiteľky vytvárať lekcie a vzdelávacie programy, používať metódu v triede, presne a cielene zadávať inštrukcie, popasovať sa s akýmkoľvek obsahom a prepájať ho aj s mimoškolskými obsahmi, ktoré poskytujú nový uhol pohľadu. Praktické ukážky a rady učiteľov, ako viesť hodinu s prvkami dramatickej výchovy online, si môžete pozrieť na stránke, ktorá vznikla počas obdobia pandémie.¹

Island je fascinujúca krajina, kde sa stretávajú kontinenty a kde to pod povrchom naozaj vrie. Aj 9. kongres IDEA bol plný podnetných stretnutí a tvorivej energie. Nazbierali sme množstvo nápadov, konkrétnych programov, ale aj metodickéj a kurikulumnej podpory, ktorú sa nám snáď podarí zúročiť v našej školskej reforme. Neváhajte sa na nás obrátiť, pošleme vám texty, kontakty a odpovieme na čokoľvek, čo by vás z oblasti dramatickej edukácie mohlo zaujímať. •

Prezentáciu Slovenska na svetovom kongrese IDEA z verejných zdrojov podporil **Fond na podporu umenia**.

FAD sa usadil na mape letných festivalov

Festival amatérského divadla (FAD) sa už minulý rok presunul prebiehajúcu pandémie na augustový termín. Ostatný ročník sa zas konal v júli a presun na leto ukázal výhody a príležitosti na rozvíjanie rozmanitých spoluprác.

MICHAELA ČAJKOVIČOVÁ • FOTO | Peter Bednár

Hlavnou myšlienkou festivalu je dlhoročné rozvíjanie povedomia o komunitnom divadle. Aj napriek tomu, že program spolovice tvorili zahraničné súbory, sa organizátorom a organizátorkám umne podarilo túto ideu zachovať i tento rok, ba čo viac, rozvinúť ju do širších a komplexnejších súvislostí za hranice slovenského amatérského divadla. Téma komunitného divadla bola venovaná aj obširna diskusia, kde vedúci súborov a hostia opisovali, ako rôznorodo sa jej venujú v praxi na miestach, kde pôsobia. Táto platforma sa tak stala pre všetky strany inšpiráciou a priestorom na vzájomné vzdelávanie a obohacovanie.

Halil Itzhak (Yoram Loewenstein acting school, Tel Aviv, Izrael) predstavil, ako prebieha štúdium na hereckej škole, kde sa študenti a študentky aktívne zapájajú do komunitného života a spolupracujú s rôzne sociálne či zdravotne znevýhodnenými skupinami. Marek Kościółek (režisér, TEATR KRZYK, Maszewo, Poľsko), niekoľkoročný účastník FAD-u, či už ako lektor, alebo vedúci súboru, sa zasa venoval výrazným inscenáciám a happeningom uskutočneným pod záštitou TEATRA KRZYK. Demonštroval na nich to, ako sa divadlom dá mobilizovať a aktivizovať spoločnosť či podnecovať

záujem o kultúru v malom meste. Marica Šišková (ZUŠ Jozefa Rosinského, Nitra), Anna Maska (Flying Fish Theatre, Mazańcowice, Poľsko), Galina Nikitina (Palác detí a mládeže, Rivne, Ukrajina) a Mariam Jologua (Et Cetera, Tbilisi, Gruzínsko) sa zasa venovali otázke, ako nastaviť otvorenosť vo vzdelávacej inštitúcii a pedagogicko-študentské vzťahy tak, aby umelecká tvorba mohla byť slobodná a vzájomne obohacujúca.

Roztiahnutí v čase a priestore

Študenti pražskej DAMU otvorili festival netradične – site specific happeningom, ktorý hneď na začiatku festivalu spojil jeho účastníkov a účastníčky. Už začiatok festivalu naznačil, že tento ročník bude iný. Tradičné miesta, ako kultúrny dom v Párovských Hájoch, Krajské osvetové stredisko v Nitre a ZUŠ Jozefa Rosinského, doplnili bodK7, kde sa konali diskusie, Hidepark, ktorý poskytol svoje priestory pre inscenácie a záverečný večer, a Tralaškola, ktorá hostila workshopy. Festival sa rozrástol do širších priestorov mesta a predstavil tak zahraničným súborom miesta venujúce sa komunitnej práci v kultúre. Z tradičných troch dní sa stalo šesť, program nebol preplnený a každému

predstaveniu sa doprial dostatočný priestor. Tradične totiž na FAD-e nejde iba o hodnotenie kvality inscenácií, ale práve o výmenu skúseností z procesu ich vzniku. Ten sa totiž líši v každom zoskupení. O poctivé spätné väzby sa postarali odborní diskutujúci – už spomenutý Marek Kościółek, Daniela Evjáková (Divadlo oProti), Ján Hyža (pedagóg a muzikálový herec) a Alexandra Rychtarčíková (doktorandka divadelných štúdií na VŠMU). Ďalšej vzdelávacej časti sa venovali štyri workshopy, zamerané na rôznorodé divadelné prístupy (práca s materiálom a objektom, nový cirkus či fyzické divadlo a práca s priestorom). Progresívna dramaturgia festivalu nepodľahla početnej produkcii domácich nitrianskych divadelníkov a divadelníčok. Otvorila dvere nielen zahraničiu, ale aj súborom z iných častí Slovenska, ktoré si však ešte stále cestu na FAD do väčšej miery nenašli.

Angažovanosť ako hľadanie cesty k spoločnosti

Súčasťou dramaturgie festivalu sa stali inscenácie podnecujúce diskusiu. Takmer všetky spájala snaha o nájdenie akéhosi východiska, porozumenia či univerzálneho vysvetlenia danej problematiky. Zoskupenie TERMINUS A QUO okolo Edwarda Gramonta zarezovalo nekompromisnou prácou s publikom. Ich prvé predstavenie GO! bolo výsledkom workshopu konajúceho sa počas festivalu. Išlo o spojenie jeho frekventantov s poľským súborom. Skupina približne dvadsiatich mladých ľudí v čiernych sakách sugestívnou pohybovou partitúrou premenila pešiu zónu v Nitre a nepriamo zapojila nič netušiacich obyvateľov, čo mnohých podnietilo k úvahám o verejnom priestore a dosahu umenia na bežný život. Patrycja Gandra z toho istého súboru sa zasa predstavila s autentickou monodrárou. Temperamentná herečka so sarkazmom, ale aj krutosťou glosovala súčasnú sociálno-politickú situáciu v Poľsku a znásobovala silu výpovede nevidane precíznou a rznou komunikáciou a prácou s obecnstvom. Naopak, Faustyna Slonka pod vedením Anny Masky (Flying Fish Theatre, Mazańcowice) predviedla v ďalšej monodráme veľmi citlivú, jemnú a konkrétnu prácu s materiálom a divadelným časom. Mali sme tak možnosť porovnať dva druhy odlišnej exprese.

Rozprava o komunitnom divadle v KOS v Nitre.

Performance GO! na pešej zóne v Nitre ako výsledok workshopu s Edwardom Gramontom.

Slovenské súbory nezanevrelí na potrebu experimentovať, či už s divadelnou formou, alebo témou inscenácie. DS Deficit pod vedením Marice Šiškovvej uviedol inscenáciu Konfrontácie, pripomínajúcu divadelnú esej. Okrem rezonujúcich tém ponúkli výraznú formu, ktorá akoby v reálnom čase skúmala samu seba a konfrontovala tradičné uchopenie divadelnej práce či fungovania na javisku. Azda najviac z celého festivalu zarezovala inscenácia Ľudskosť súboru LeT (o predstavení sme referovali v Javisku 2/2022 na s. 27, pozn. red.). Výrazne sa odlišila formou aj spôsobom uchopenia tém. Mali sme možnosť sledovať takmer hodinový dialóg dvoch herečiek s odlišnými vyjadrovacími prostriedkami – pohyby verzus slovo. Súboj dobra a zla v ľuďoch, hľadanie zvyšku ľudskosti a toho, čo nás odlišuje od zvierat, to všetko sa dostalo na pretras v inscenácii, ktorá sa vyhla povrchnosti a čiernobielemu vidaniu sveta a naopak, vynikla dramaturgicky precíznou prácou.

Nezávislá scéna a amatérské divadlo

Tento rok do Párovských Hájov zavítali dve zoskupenia, ktoré sú výraznou súčasťou slovenského nezávislého a alternatívneho divadla. Odivo so svojou úspešnou inscenáciou Stopy v pamäti ponúklo výnimočnú divadelnú skúsenosť. Na diskusii Mária Danadová a Monika Kováčková predostreli svoj spôsob práce a mladí diváci a diváčky zasa otvorene vyjadrovali svoje pocity a dojmy. Divadlo K prinieslo performatívnu inscenáciu Nefotografie, pracujúcu s multimédiami a fyzickým divadlom.

Zmeny sú nová norma

Program FAD-u sa síce musel zo dňa na deň občas meniť a niekoľko predstavení sa na poslednú chvíľu nemohlo konať, no festivalu to neuškodilo. Organizátori a organizátorky z Krajského osvetového strediska v Nitre na čele so Silviou Bartákovou v spolupráci s nitrianskymi súbormi vedeli vždy pohotovo zareagovať. To tiež svedčí o tom, že pokiaľ sa vytvorí silná komunita, nezáleží na kultúrnych, jazykových či iných bariérach. Podobný faktor bol prítomný aj na Sweet free community markete – programe pre účastníkov a návštevníkov, kde si každá krajina pripravila svoje tradičné občerstvenie. Z milého podujatia sa razom stala zábava a spojila všetkých bez rozdielu, či sa tancovalo na slovenskú, českú, poľskú, izraelskú, alebo ukrajinskú hudbu.

Hoci bol ôsmy ročník (aj vďaka hlavnému partnerovi, ktorým bol Fond na podporu umenia) zatiaľ produkčne najväčší, ani náznakom sa z FAD-u nevytratila priateľská a uvoľnená atmosféra, poskytujúca účastníkom a účastníčkam priestor na ich realizáciu. V Nitre nešlo o súťaženie, ale o stretnutia, rozhovory, diskusie a reflexie. Azda najcennejší je fakt, že festival pohotovo reaguje na potrebu mladých ľudí tvoriť. Vzniká vďaka spolupráci ľudí, ktorých potreba zdieľania a učenia sa už presiahla hranice dostupných ciest, a tak sa vydali hľadať cesty, ktoré sú úplne nové a neprebádané. •

Festival amatérského divadla z verejných zdrojov podporil **Fond na podporu umenia**.

Počas festivalu sa aj diskutovalo a spomínalo na bohaté etapy 30-ročného festivalu. Na fotografii zľava Michal Lašut, Peter Sýkora a Peter Weinciller.

30 rokov celonárodného festivalu kresťanského divadla Gorazdov Močenok

Hlavnou témou 30. ročníka Gorazdovho Močenka bol návrat ku koreňom. Festival priniesol mnoho retrospektívneho rozcítienia, ale aj duchovného posolstva do budúcnosti. „Práve korene sú tým, čo nás zakotvuje vo svojich počiatkoch, ale aj tým, čo nám dovoľuje rásť do výšky.“

HENRICH GIBALA • FOTO | Michal Lašut

V úvodnej reči starosta obce Močenok Roman Urbánik vyjadril svoju vďaku aj podporu festivalu a privítal všetkých aktívnych či pasívnych účastníkov a účastníčky. Otvárací ceremoniál vyvrcholil príhovorom dekana Petra Michalova, ktorý hneď v úvode citoval slová pápeža Františka: „Tradícia je tradíciou, len keď sa rozvíja.“ Poďakoval všetkým, ktorí do toho, aby sa Gorazdov Močenok mohol každý rok uskutočniť, vkladajú svoj čas, energiu a lásku. Na záver zaželel festivalu, aby aj naďalej vďaka dobrým, pevným a zdravým koreňom prinášal úrodu. Teraz, v budúcnosti a hlavne vo večnosti.

Silné odkazy

Do súťaže sa tento rok zapojilo osem divadelných súborov z celého Slovenska. Po predstaveniach nasledoval rozborový seminár, ktorý viedla odborná porota zložená Marek Mokoš (operný režisér, dramaturg Opery SND), Michal Babiak (pedagóg FiF UK, režisér a umelecký šéf Spišského divadla) a Peter Weinciller (pedagóg DF VŠMU, režisér a princípál Teatro Colorato). Festival otváral divadelný súbor Milénium z Košíc

s autorskou monodrávou Gejzu Tótha Stalo sa v divadle, rozprávajúcou príbeh divadelnej uvádzačky, ktorá začne po technickej poruche opony interagovať s publikom a vyplňať tak čakanie na príchod hercov. Namiesto plánovaného predstavenia tak publikum spozná obyčajného človeka, čo je podľa odbornej poroty v dnešnom svete dôležitejšie ako prázdne obrazy divadelného predstavenia.

Úvodný deň uzatvárala hra Náš pán minister v podaní divadelného súboru Za rohom z Prešova. Mladážnícky tím vniesol na javisko dávku situačného humoru a nastolil otázky týkajúce sa fungovania ľudskej spoločnosti, sociálnej integrity či medziľudských vzťahov. Hra poukázala na odvrátenú tvár vysokej spoločnosti a rovnako aj na rozpor medzi skutočnou láskou a hodnotou peňazí. Odborná porota ponúkla mladým ochotníckym umelcom podnety na skvalitnenie divadelného remesla a vyzdvihla ich entuziazmus a javiskové nasadenie plné energie. Z festivalu si odniesli pekné 3. miesto.

Ako ďalší sa predstavil detský divadelný súbor Prvosienka zo Zákamenného, ktorý funguje na divadelnej

scéne už 18 rokov. Na Gorazdov Močenok so sebou priniesol inscenáciu Dievča z morského dna, v ktorej sa nechcená 15-ročná Lea dostáva do ťažkých životných situácií a hľadá zmysel svojho života. Porota vyzdvihla obdivuhodný výkon mladej protagonistky (12 rokov). Inscenácia reflektovala podľa slov predsedu poroty alarmujúcu tému spoločnosti, ktorou je depresia mladého človeka, dôsledkom čoho je zlyhanie pevných základov koreniacich v rodine. Vyzdvihnutá bola aj režijná a scénografická stránka predstavenia. Inscenácia bola ocenená 2. miestom.

Inscenácia Jožko Púčik (DS T. Vansovej z Rimavskej Pily) hovorí o ľudskej добрote, sile peňazí či morálnosti ľudského konania. Zaujímavosťou tohto uvedenia bolo, že hlavný protagonistista bol celkom nemý počas celého trvania inscenácie.

Pre inscenáciu Tri sestry využil divadelný súbor Na skok z Raslavíc priestor tzv. divadelnej arény. Publikum tak sedelo za zatvorenou oponou na javisku a celá dráma sa odohrávala v jeho bezprostrednej blízkosti. Súbor nadväzuje na pevnú historickú tradíciu ochotníckeho divadla vo svojej obci. Inscenáciou nás vniesol do dedinského prostredia v čase vrcholiaceho vystaňovalectva. Titul inšpirovaný klasikou A. P. Čechova rozvíja tému bezmocnosti človeka v prúde neúprosného času, neschopného spraviť krok vpred. Za svoje výkony si tri herečky vyslúžili standing ovation. Porota vyzdvihla režijnú aj hereckú stránku inscenácie a okrem víťaznej sošky si celý súbor z festivalu odniesol aj pozvánku na hosťovanie do Teatra Colorato v Bratislave.

Finálový deň ponúkol ešte dve komédie. Prvou bol Príbeh Justíny Ščarbániovej (DS Família) zo susednej obce Cabaj-Čápor (porota ocenila najmä autorskú dramatickú tvorbu) a druhou adaptácia knihy O ôsmej na arche od Ulricha Huba (DDS Gašparko z Lendaku). Tento dôvtipný a duchaplný príbeh predostiera otázku existencie Boha cez detskú optiku. Traja tučníaci sa dostanú na Noemovu archu a táto púť preverí nielen ich kamarátske vzťahy, ale aj vieru v dobro, lásku a Boha. Porota pochválila herecké výkony hlavných hrdinov.

Sofia Kurňáková ako mladá Lea v inscenácii Dievča z morského dna zaujala obdivuhodným hereckým výkonom.

Sprievodný program

Piatkový večer sa niesol v duchu spomienok na korene festivalu. Otvorilo ho jazzové kvarteto František Báleš Ansábel s hudobným spracovaním Hviezdoslavových sonetov (cena Radio Head Awards za najlepšiu jazzovú nahrávku v roku 2021). Diskusiu s Petrom Sýkorom, ktorý stál pri zrode festivalu, a Michalom Lašutom, ktorý prebral štafetu hlavného fotografa po svojom otcovi, sprevádzal člen odbornej poroty Peter Weinciller. V ďalšom bloku vystúpili aj Elena Bakošová, Mária Budzáková, Jozef Šuvada a Igor Hanko.

Sobotný večer vyvrcholil slávnostným galakonzertom organizovaným pri príležitosti 30. výročia festivalu. Pozvaných čestných hostí a hostky vítal vo foyeri kultúrneho domu starosta obce Močenok Roman Urbánik a predseda OZ Krediv Jozef Šuvada. V úvodnom voiceoveri sa publiku prihovril známy herec Štefan Bučko s básňou Michala Chudu Pochvala svätému Gorazdovi a otvoril tak toto spomienkami a emóciami nabité podujatie. Celým večerom sprevádzalo vokálne a cappella zoskupenie For You. Publikum si spievalo spolu s nimi a vytvorilo tak srdečnú a uvoľnenú atmosféru, aká právom tejto udalosti prináležala.

Tvorcovia programu Marek Mokoš a Peter Weinciller pripravili 11 nahrávok obsahujúcich odkazy, posolstvá, spomienky či želania do budúcnosti od osobností, ktoré počas tridsiatich rokov podporovali a pomáhali tvoriť festival. Pri niektorých svedectvách sa v sále zatajoval dych a srdečné priania budú hriať ducha a dodávať sil ešte dlho potom, ako dozneli. Medzi osobnosťami, ktoré sa publiku z nahrávok prihovárili, boli sestra Stellamaris, Peter Dušička, Mária Budzáková, Peter Weinciller, Elena Bakošová, Pavol Danko, Jozef Šuvada, Roman Urbánik, Igor Hanko, Peter Sýkora a František Rábek. Nemenej nostalgickou a emotívnou časťou boli videoprojekty z filmovej dielne mladého filmára Tomáša Baršváryho. Tie priniesli ukážky z minulých ročníkov, rozhovory s hlavnými aktérmi či zábery z príprav 30. ročníka (videá sú zverejnené aj na YouTube kanáli Gorazdov Močenok).

Súčasťou jubilejného ročníka boli aj tri tvorivé dielne a ich prezentácie. Účastníci a účastníčky sa mohli naučiť, ako sa tvorí dokumentárny film (lektor Tomáš Baršváry), navrhuje divadelná scéna (lektor Michal Žák) či rozvíja herecká práca (lektor Stano Staško).

Festivalový týždeň zavŕšila slávnostná pontifikálna svätá omša v Gorazdove, ktorú celebraval J. Ex. Mons. František Rábek, ordinár OS SR, po boku s nitrianskym diecéznym biskupom J. Ex. Mons. Viliamom Judákom. Sviatostným obradom sprevádzal Spevácky zbor Technik STU z Bratislavy, ako sólista spieval Pavol Remenár a na organe sprevádzal Richard Vörös.

Absolútny záver tohtoročného festivalu sa odohral v parku Komunity Kráľovnej pokoja v Močenku. Divadelný súbor Gorazd z Močenka získal v roku 1993 s inscenáciou Gorazd od Rudolfa Dilonga historicky prvé festivalové ocenenie. Odvtedy uplynulo už 30 rokov a súčasnému publiku sa naskytla jedinečná príležitosť vidieť predstavenie opäť, a to dokonca aj s takmer pôvodným obsadením. Ako Metod sa predstavil Peter Sýkora (ktorý hral v pôvodnej verzii Gorazda) a Marek Mesároš zotrval v postave Žreca. „Musíme sa najprv v tichu porozprávať s Bohom a potom sa budeme vedieť správne rozhodnúť,“ uzavreli svoj výstup bratia zo Solúna. •

Festivalové zrcadlo Jiráskova Hronova 2022

Letošní celostátní mezidruhovú přehlídka amatérského divadla Jiráskův Hronov, jejíž 92. ročník proběhl v Hronově ve dnech 29. 7. – 6. 8., měla tak bohatý program, že nikdo z účastníků nemohl stihnout vše – jak to na správných festivalech bývá...

JANA SOPROVÁ • FOTO | Ivo Mičkal

V hlavním programu se představily ty nejzajímavější divadelní inscenace, které vznikly v předchozím roce (a vzhledem k covidové pandemii i trochu dříve), vítězové oborových přehlídek z celé České republiky. Tradičně nejvíce jich bylo z přehlídky činohry Divadelní Píkník Volyně, které měly rekordní délku u obsazení (některé přesáhly i dvě hodiny), ale nechyběly ani další obory – loutkové a předmětové divadlo z Loutkářské Chrudimi, studentská divadla z Mladé scény v Ústí nad Orlicí, experimentální projekty ze Šrámkova Písku (mimochodem – součástí festivalu byl křest publikace k 60. výročí tohoto festivalu pod názvem Tekuté písky), ukázky práce těch nejmenších z Dětské scény ve Svitavách, ale také Seniorské divadlo z České Třebové, divadlo poezie z Wolkerova Prostějova, taneční divadlo z přehlídky Tanec, tanec v Jablonci nad Nisou, nonverbální divadlo a pantomima z přehlídky Otevřeno Kolín. Zkrátka, několik desítek inscenací, většina z nich byla hrána dvakrát na třech různě velkých scénách, takže v součtu přesáhl počet představení stovku. A to jen v hlavním programu. K tomu připočteme pár hostujících inspirativních představení profesionálů, ale také amatérských souborů z ciziny, kterou tentokrát zastupovalo výhradně Slovensko. A pak tu byl velmi bohatý off-program v Parku Aloise Jiráska, kde se hrálo na dvou open-air scénách, jak přes den pro děti, tak večer pro dospělé.

Po covidových letech se letošní festival ukázal v plné kráse. Hrál se na pěti scénách – v Jiráskově divadle, v sále Josefa Čapka, v Sokolovně, na dvou open-air scénách v parku, a svou roli sehrál i prostor náměstí, kde se mj. jako náplast na příliš horké dny odehrála velkolepá vodní bitva. A samozřejmě, nesmíme zapomenout na noční improvizované koncerty u Tritonu (kultovní vinné bistro), které se většinou protáhly až do časných ranních hodin.

Při tom všem účastníci nejen stačili navštěvovat dopolední odborné kurzy, z nichž nejvíce bylo slyšet o semináři režiséra Janka Lesáka AD/HD (Autorské divadlo/Hledání dramatu), vedoucího katedry alternativního divadla DAMU Braňa Mazúcha PS (Performovat Sebe) a Martina Špetlíka Světlo a tma, zabývající se lighting designem, ale také o dětském semináři básnířky a zpěvačky Evy Sukové, který měl letos rekordní počet malých účastníků; shlédnout představení v hlavním programu, a diskutovat o nich v Problémovém klubu či v předpůlnočním Klubu divadelních rváčů aneb Nekorektně o viděném.

O čem a pro koho?

Pokud by byla řeč o tom, pro koho jsou festivalová představení určena, pak se dá s klidným svědomím odpovědět, že je tu pro každého něco.

»

Pokud by byla řeč o tom, pro koho jsou festivalová představení určena, pak se dá s klidným svědomím odpovědět, že je tu pro každého něco.

Na tohtoročnom festivale viackrát zarezonovali ženské témy. Napríklad Ženský amatérský spolek z Homolí si zahrál skupinu akčných dám so zmyslom pre humor v inscenácii Dokud se tančí.

Monodráma
Viktorka v podaní
Karolíny Novotnej
pod vedením
Jarky Holasovej.

Stejně tak, jako jsou v seminářích zájemci od 16 let až po důchodce, v programu si najdou své jak ti nejmladší, tak i senioři (mnozí z nich se už několik desítek let účastní diskusního klubu Svazu českých divadelních ochotníků). Obsahově i formálně byl program velmi různorodý a časově nabitý.

Tradiční součástí festivalu jsou rozmanité přepisy a adaptace klasických děl – nejvýraznější byl patrně Čechovův Racek v provedení pražského divadla Radar (letos oceněného cenou P. Dostála), hodně se diskutovalo i o pojetí Sartrova S vyloučením veřejnosti DS Jirásek Česká Lípa, aktualizované verzi Havlovy Vernisáže, kvalitě černé komedie B. Ahlforse Popel a pálenka DS Vojan Libice nad Cidlinou a nepřiznaném zdroji slepecké šílené komedie Záblesk Společnosti bloumající veřejnosti z Turnova, naopak Daňkův Kulhavý mezek DS bratří Mrštíků z Boleradic na závěr festivalu příjemně překvapil lehkostí a vtipem interpretace. Dá se říci, že tato činoherní představení nejlépe odpovídají vkusu mainstreamového publika, a tak soubory především ve svých regionech mnohdy úspěšně zastupují/nahrazují profesionální soubory. Nicméně pro účastníky festivalu stojí tyto produkce přece jen na okraji zájmu. Více lákají experimentálnější formy představení, a samozřejmě autorské divadlo. Obojího jsme se na festivalu dočkali i letos.

Ženy ve všech podobách

Příjemně zarezonovalo ženské téma, které se objevilo v několika verzích. Hned na počátku festivalu vzbudil sympatie Ženský amatérský spolek – ŽAS z Homolí u Českých Budějovic, ve kterém protagonistky seniorského věku rozehrály tragikomický příběh o setkání skupiny někdejších amatérských tanečnic po padesáti letech. Dokud se tančí (s nevyřčeným, ale jasným dovětkem „ještě se neumřelo“) v autorském textu a režii Stanislavy Kočvarové si zahrála skupina akčních dam s velkým espritem, nakažlivou energií a smyslem pro humor. I když jsou v příběhu účastnice potupně vystrčeny do předsálí restaurace, kde se odehrává zběsilý karneval, postupně nás vtáhnou do hry a dozvídáme se mnohé o jejich celoživotních výhrách a prohrách. Nicméně po darované cigaretě marihuany odcházejí ze scény nikoli zkroutěné, ale rozjásané a plné života, i když výmluvně doprovázeny maskou

Jiráskův Hronov
hostil aj dve
predstavenia
slovenských
súborov.
Okrem súboru dNO
to bol DISK z Trnavy,
ktorý v nonverbálnej
inscenácii Obolus
pobúrila časť
obecenstva.

kostlivce. Scéna Kralupy přivezla oblíbenou britskou hru Charlotte Keatleyové Máma říkala, že bych neměla o osudech několika generací žen jedné rodiny, jejichž životy se prolínají s dějinnými zvraty 20. století. Režisérku Jiřinu Lhotskou oslovily její někdejší žákyně ze ZUŠ, dnes už „zasloužilé matky“, aby s nimi po mnoha letech udělala inscenaci. Režisérka hru seškrtala a zaměřila se výhradně na vztahy mezi „matkami a dcerami“ a traumata, která se přenášejí z generace na generaci, čímž dosáhla festivalově únosné hodinové délky představení, a zároveň posílila a ujasnila vztahové linie.

Do historie se ponořily dva soubory. Z jaroměřské ZUŠ přivezl soubor pod vedením Jarky Holasové původní hříčku Viktorka, v níž se prolne příběh Viktory z románu Babička a životní osudy spisovatelky Boženy Němcové. V hlavní roli v působivém monodramatu o nelehkém údělu žen, které se odlišují (diváci seděli v kruhu, a mezi nimi „vox populi“ – čili chór těch, kteří odsuzují) s přesností výrazu, půvabem a lehkostí obě postavy sehrála Karolína Novotná. Životní osudy Marie Montessori, opět ženy, která předběhla svou dobu a neměla to tedy v životě snadné, společně se členy studia Polaroid Divadla Polárka Brno, připravily Marie Bravencová a Iveta Kocifajová. V představení Maria M. nápaditě kombinují pohybové divadlo s dokumentárním, a zároveň konfrontují učební metody Montessori se zkušenostmi protagonistů – dnešních studentů – na ne vždy korektní přístup pedagogů. Zcela jiný druh produkce, založený na dokumentárním základě, přivezl soubor Nejmenší částice z Mostu. Členové skupiny pod vedením Pavla Skály zpovídali místní seniorskou rodačku, a v představení Eva H. autentický záznam jejího vyprávění kombinují s laskavou hravostí.

Podivný mužský svět

Pokud bychom hledali adekvátní protiklad k záznamu rozmanitých ženských osudů, tedy mužské téma v kostce, bylo jich výrazně méně. Ale oba dva viděné tituly měly nadprůměrnou úroveň. V obou případech se jednalo o monodramata. Tomáš Hájek, starosta obce Poniklá a jediný člen Bažantovy loutkářské skupiny, každoročně překvapí novým původním projektem, v němž účinkuje sám společně se svým meotarem. Opět jsme tedy byli svědky jeho „kutilství“ v rámci potměšlé laboratoře, v níž dává dohromady

vtipnou výtvarnou mozaiku promítanou prostredníctvom meotaru na plátno. Tentokrát si jako téma vzal osobnosť Augusta Salomona Andréeho, ktorý se v roce 1897 vydal s niekoľika nadšenci v gondole čiastočne riaditeľného vodíkového balónu dobýť severný pól. To se ovšem nepodařilo, a tak publikum může sledovat prostřednictvím deníkových záznamů vědce tragédii celé výpravy raných dobyvatel neznámých končin světa. Hájek zachází s meotarem suverénně, stačí přitom i velmi sugestivně „být“ konkrétními postavami. Stejně jako jeho předchozí představení i inscenace Andrée v sobě měla správně namíchaný vtip, napětí i smutek.

Interpretačně okouzliło monodrama Svatá hlava. Experimentálního textu Hany Lehečkové se ujalo plzeňské seskupení MY, a tak vzniklo velmi působivé a svérázné divadlo poezie. V režii Renaty Vordové (která jen sem tam do monologu zasáhne výkřikem ze zákulisí) exceluje František Kaska v roli duševně handicapovaného muže s dětsky naivním pohledem na svět. Uzavřen ve svém pokoji odehraje ve vnitřním monologu jen s pomocí „němého sluhu“ plného různých částí oděvu množství rozmanitých příběhů a jednoduchých, leč přesných charakteristik postav, které jej obklopují.

Autorské divadlo

Pokud jde o počiny autorského divadla, ty vždy patří k lákadlům především pro divadelní labužníky. Na letošním festivalu byla nabídka vskutku rozmanitá. Od zvláštního patnáctiminutového experimentu pod názvem ŽÁRUBNI Nového divadla YESSS!!! ze Svitav, v němž „účinkovaly“ společně s mlčenlivými herci svítící luxfery evokující svět představ, vnitřních traumat a nočních můr, přes loutkárnou Krvák podle Krvavého románu Josefa Váchala ve svérázné, vtipné interpretaci souboru Na holou Hořovice pod vedením Ludvíka „Řihy“ Řeřichy až po původní hru Martina Sítka Na viděnou, sbohem od DS Břetislav Břeclav, kde se v nádražní restauraci scházejí bývalí členové jazzové kapely, povídají si, popíjejí a snaží se být veselí. Toto veselí má ovšem mrazivou pointu, když zjistíme, že tři z nich jsou Židi a zpěvačka je Cikánka a že společně čekají na transport do koncentráku. Text hry vzbudil diskusi, autorovi bylo vyčítáno, že taková situace by se ve 40. letech minulého století vzhledem k zákazům předcházejícím válce nemohla odehrát. Většina diváků však tento modelový příběh přijala vstřícně; atmosféra, kterou herci vytvořili, působila autenticky a ve zkratce prostřednictvím postav, včetně udavače, přiblížila skutečná traumata doby.

Z různých stran

Sympatické je, že Jiráskův Hronov nabízí skutečně širokou škálu žánrů, a tak se každoročně dostane i na oblasti výrazně menšinové, například divadlo hrané dětmi. Mnohé dětské výkony (například hlavní hrdinové v inscenacích Tanečního studia Light Praha a DS Břetislav Břeclav) byly na vysoké úrovni, ale jako každoročně se strhla debata nad tím, nakolik jsou děti v dětských souborech podřízeny, eventuálně manipulovány svými pedagogy a režiséry. Faktem je, že děti, které v těchto scénických variacích vystupují, působí až profesionálním dojmem a zjevně jsou silně

motivované. V této souvislosti připomeňme i aktivity souborů mostecké ZUŠ pod vedením Pavla Skály, kteří letos přivezli kromě zmiňované dokumentární Evy H. také svérázné zpracování Aristofanových Jezdců o úplatkářství a manipulaci v politice, které soubor Reservé odehrál na open-air prostoru dětského hřiště, ve virtuální hospodě s opravdovým pivem. V rámci bloků věnovaných pohybovému divadlu a tanci se představila řada mladých talentů z celé republiky.

Inspirativní hosté

Dramaturgie Jiráskova Hronova každoročně vybírá do inspirativního programu většinou komorní zajímavá představení profesionálních souborů. Tentokrát se představila inscenace NordOst, vypovídající o autentické teroristické akci v divadle Na Dubrovce v roce 2002. Ukazuje tragičnost rusko-čechenské války prostřednictvím monologů tří žen z různých stran konfliktu, v němž ani jedna strana není vítězem. Do české historie se obrací hit Tomáše Jarkovského a Jakuba Vašíčka Emil aneb O Háchovi v interpretaci pražského souboru D21. Ukazuje válečného českého prezidenta Emila Háchu v jiném světle, než je tradičně vnímán; nikoli jako zrádce, ale intelektuální osobnost s tragickým osudem. Tehdejší politickou situaci propojuje s výstupy populární dvojice Wericha a Voskovce, jejichž někdejší výrazná levicovost ubližovala, aniž to tušili.

Z nedalekého zahraničí přijely dva slovenské soubory, jejichž inscenace uspěly na Scénické žatvě a byly do Hronova vyslány prostřednictvím mezinárodní organizace amatérského divadla AITA/IATA. Ukázala se výrazná jinakost slovenského divadla, a přijetí obou inscenací bylo výrazně kontroverzní. Na jedné straně nadšení, na druhé demonstrativní odchod některých diváků. To se týkalo Divadelného súboru DISK Trnava pod taktovkou legendárního režiséra Blaho Uhlára. DISK přivezl nonverbální inscenaci Obolus, která kombinuje krátké scény ze života komunity bezdomovců s hudbou J. B. Lullyho a tanečními barokními klišé. Toto vysoce kontrastní propojení vysokého a nízkého ukázalo originální pohled na propojení minulosti a současnosti. V každém případě divadlo, nad kterým stojí za to se zamyslet. V druhém případě zaujal spíše než otřesné drama trojnásobné vraždy na Oravě v nonverbálním provedení spíše zajímavý příběh nového souboru dNO Náместovo. Architekt Lukáš Kubík a jeho žena, vystudovaná herečka, v době covidové cítili, že tomuto místu je třeba oživení, a tak od roku 2020 nejenže vytvořili několik inscenací týkajících se lokální tematiky, ale také festival, který má každoročně jiné téma. Do Čech přivezli Hru na Boha o skutečné události, jejíž nevysvětlitelná krutost v roce 1960 zasáhla celé Československo. Místní občan přímo v kostele zavraždil bez vysvětlení tři lidi. V inscenaci postava psychopatického vraha nemluví, vyjadřuje se pouze pohybem. Inscenace poukazuje na to, že tento čin měl či mohl mít kořeny ve společenství vesnice, kde se projevují různé nešvary, mj. alkoholismus a modlářství. Na publiku nechává, aby samo hledalo vysvětlení tohoto činu. Vznik nového souboru v době nepřilíš divadlu příznivé, v oblasti, kde do té doby kultura spíše neexistovala, může být pro české amatérské divadlo rozhodně inspirativní. •

MALÝ REPERTOÁR

Ocenenie Žatvy drámy

Na tohtoročnej Scénickej žatve sa udeľovali ocenenia v novej dramatickej súťaži Žatva drámy. Odborná porota v zložení Karol D. Horváth, Michal Ditte a Katarína Mišíková Hitzingerová udelila cenu v kategórii neinscenovaných textov Laure Fedorovej za divadelnú hru Noha.

MICHAL DITTE

Laura Fedorová priniesla vo svojom dramatickom texte medzigeneračnú tému starostlivosti dospelých detí o svojich rodičov, ale aj (v našich zemepisných šírkach) tabuizovanú tému eutanázie. Prostredníctvom rodinných situácií nás autorka vovádza do komplikovaných vzťahov medzi nevládnou matkou a jej deťmi. Situácie sú realistické. Slovník postáv je viac-menej civilný. Mnoho úsekov divadelnej hry sa číta veľmi ľahko, bez rozrušenia a zdá sa, že hra plynie svojím zvláštnym tempom postupného rozkrývania postáv a deja. Na pár miestach je možné autorke vytknúť nedostatočné zhodnotenie únosnosti monologických častí, s ktorými by sa dozaista dalo pracovať inak a lepšie. Aj v rámci niektorých dialógov je možné badať istú začiatočnícku obavu, či postava naozaj povie všetko všetko, a preto musí rozprávať veľmi veľa. Niekedy je však menej viac a autorka sa vôbec nemusí obávať tajomstiev alebo nevypovedaných

slov. Talent na to, aby sa s textom hrala a nebála sa s ním pohrávať, určite má. Chybičkou krásy je aj uponáhľaný záver, ktorému nepredchádza dostatočne dobre vybudovaná medzihra.

A nakoniec len drobná rada. Lámať si hlavu je potrebné aj nad vhodným názvom. Pri všetkej úcte „Noha“ nie je práve názov, ktorý by vo mne vyvolal túžbu vziať si text a prečítať ho alebo ísť kvôli nemu do divadla. Pevne verím, že autorkina kreativita je na vyššej úrovni a v budúcnosti dokáže vyabstrahovať z témy a príbehovej linky originálny a viacvrstevný názov.

V každom prípade je namieste povedať, že autorka má cit pre slovo a aj pre situáciu, pevne verím, že svoj talent bude zdokonaľovať či už v rámci písania divadelných hier, prípadne iných dramatických textov určených pre rozhlas alebo televíziu. Jej hra je to najlepšie, čo súťaž Žatva drámy v tomto roku priniesla.

LAURA FEDOROVÁ

Noha

Osoby
a obsadenie

MAMA: bývalá opatrovatel'ka v zariadení sociálnych služieb, teraz už na dôchodku
IRMA: dcéra, právnička, jedno dieťa
ESTER: druhá dcéra, lekárka, vydatá, dve deti
JURAJ: syn, analytik, slobodný
DOKTOR
PACIENTI

I.

Scéna I.

Irma, asi 45-ročná, dobre vyzerajúca žena, oblečená ležérne: mikina, pohodlné rifle, tenisky, kráča po nemocničnej chodbe. Telefonuje.

IRMA Čau, čau... Hej, hej, idem za mamou. Že vraj všetko v pohode. Len nemá tú nohu, no. Stále ma to serie. Išla podpísať reverz a tí dvaja ju presvedčili. Ved'ja viem, že ty vieš. Ale tak, bavíme sa o tom. Ja som tiež s tebou riešila tri týždne konflikty v redakcii. Dobre, dobre, nehádam sa. Len ma to zaskočilo. Prv hovorila, že nad tým ani rozmýšľať nebude, že ona v nikoho opatere nebude a na konci každého života je smrť. Ale pustila sa do toho Estera... Ja viem, že ty vieš. A čo, nemáš čas sa so mnou baviť? Mama má ešte toľko toho pred sebou, nemá žiaden vek, je ešte taká mladá! Že vraj amputácia nie je dôvod na eutanáziu či čo. Keby ešte vedela, čo znamenajú slová, ktorými sa oháňa, hejže. Ja viem, že to nie je eutanázia, ved' to ti hovorím. Prepáč, nechcem byť nepríjemná. Nie som stále taká, to nie je pravda. Aj Juraj niečo trepal, že mama ešte má žiť, lebo teraz sú úplne iné možnosti, neviem čo. Ak je liečba, mama by sa mala liečiť, tak to povedal. Medicína nám ponúka nekonečné možnosti. Normálne aj takto cez telefón vidím, ako pretáčaš očami. Zasmej sa. Že ved' my sa o ňu vieme postarať. No ale však on ju vidí dvakrát do roka! Žiť, žiť, furt by len všetci žili! Hej, ja viem, že to už je jedno. Ja viem, že je potom. No dobre, môj, vidíme sa večer. Ved' hej, dnes si všetko povieme. Lúbim ťa. No dobre, čau.

Scéna II.

Nemocničná izba. Vedľa seba tri posteľe s kovovým ošarpaným rámom. Žiadna nie je prázdna, vycivené ruky spočívajú položené na perine, prázdne tváre zazerajú na stekajúce kvapaliny. V tej na kraji leží MAMA (asi 65-ročná žena vysušeného a prísneho výzoru), bez záujmu hľadá na ESTER (moletnú tridsiatničku v bielej lekárskej rovnošate). MAMA je až po krk prikrytá perinou, ESTER šúcha škvrnu na inak bielej obliečke. Mama je po operácii, napojená na hadičky, no pri vedomí.

ESTER To treba v studenej vode, ak sa im tam dostane krv. Ako to môžu nevedieť?! Mami, rozumieš tomu? Ved' to vôbec nevyzerá dobre.

MAMA Ja ničomu nerozumiem. *Nahnevane sa obzrie.* Prestaň mi to tu ondiť, bolí ma to. Ja mám hrudník samé kosti, nie jak ty. Vypadla mi kanyla, nerob z toho oné.

ESTER Dobre, mama. Keď to tebe nevadí! *Kyslo sa usmeje.* Ako sa cítiš? Už bola vizita? Bol tu primár? Zisťovala som si to, po operácii vždy musí prísť priamo za pacientom. To sa nesmie zanedbať.

MAMA A nie si ty doktorka? Načo si potrebuješ zisťovať?

ESTER Ale ved' vieš, že ja som len obvodná. Nepotrebujem vedieť takéto veci.

MAMA Ja keď som robila, zisťovala som si všetko z každého odboru.

ESTER Ale... ale ty si nebola doktorka. Neštudovala si toľko. Niežeby si nevedela viac! Vieš viac ako ja. Len... ja... ja som sa len chcela spýtať, či za tebou už boli.

MAMA Neznášam, keď sa takto mykáš. Čo si myslíš, že mne sa chce ti dačo spraviť? Pohrýzť ťa? Ved' sa ani vysrať sama neviem. *Pauza. Pozrie sa do linolea.* Hej, už za mnou bol.

ESTER No výborne! Toto je dobrá nemocnica.

MAMA Vieš, že môžeme aj mlčať, hejže? Už si mi povedala svoje, súhlasila som s tebou, tak mi teda môžeš dať pokoj.

ESTER Si unavená? Nemám ti otvoriť okno? Alebo práveže zapnúť kúrenie? Ako povieš.

MAMA Už som ti povedala.

Do izby vchádza IRMA, znechutene sa obzerá po iných pacientoch, zastaví sa pri maminom lôžku. V rukách drží koláč.

IRMA Ahojte. Ako sa teda máte? Všetko v pohode?

ESTER Ale hej. Však, mami? Dobre sa cítiš.

MAMA Cítim sa na piču. *Irma sa zaškerí.*

IRMA Doniesla som ti koláč.

ESTER Kto ho piekol? Mišova babka?

IRMA Hej, ona. Pozdravuje vás obe.

MAMA Hm. Ona ešte žije?

IRMA Si predstav.

ESTER Ako sa má Marek?

IRMA Dobre. Má toho veľa. Aj Mišo sa má fajn. V škole sa mu páči. *Obzerá sa po mame.* Kedy pôjdeš domov?

ESTER Ignorujúc Irmu. No tak to som rada. Aj dievčatám sa v škole páči. Majú samé jednotky.

IRMA Dobre, dobre. Kedy ideš domov, mami? Teda k Estere, no.

MAMA Neviem, Irma. Tak skoro asi nie.

IRMA Prečo? *Pozerá sa na Ester. Mama mlčí.*

ESTER Irma, nechceli sme ti to hovoriť, lebo už pred tou prvou operáciou... Si mala námietky.

IRMA No a? Ved' už je potom. Myslím si to isté, ale nebudem tu nič papagájovať. Ja nie som jak ty, že niečo mi konečne dôjde a potom o tom nesklapnem.

MAMA Nehádajte sa, toto nebudem počúvať. Irma, potrebujem druhú operáciu, aj v tej ďalšej nohe to je.

IRMA Ale však to nie je povinné, nie? Čo by sa stalo, keby si ju nepodstúpila?

MAMA To isté, čo v prvom prípade. Mohla by som kedykoľvek zomrieť.

IRMA A bez nôh budeš nesmrteľná?

ESTER A ty sa čuduješ, že sme ti to nepovedali!

MAMA Ty bud' teraz ticho. Irma, pochop ma. Jedna vec sú reči, keď je človek zdravý, a druhá vec je byť v nemocnici a vidieť to *(Obzrie sa po ostatných posteliach)*, vidieť smrť.

IRMA Ty takto nerozprávaš, mama. Kto ti to dal do hlavy?

ESTER Mama sa sama rozhodla. To, že ty si o tom myslíš niečo iné, nie je teraz podstatné. Mama sa rozhodla. *Pohl'adom naznačuje, aby to nechala tak.* Medicína je už úplne inde. Za dva mesiace si ani nespomenie, že niekedy mala iné nohy než tie, čo jej vyrobila.

IRMA Čiže lobotómia v Pezinku je súčasťou balíčka, hej? *Ester sa ju stále snaží zastaviť pohľadom.*

MAMA Zbytočne tu na seba žmúrite, ja vás poznám. Irma, skúsím to. Možno to nebude také hrozné. Mám vnúcatá. S Mišom sme ešte nevycvičili toho vášho papagája. *Uškrnie sa.* Ešte nelieta ako sokol. Teraz sú všelijaké protézy. Hej, môže to ísť.

IRMA Mam... maminka, ale ved' sme sa... Ved' ty si to takto nechcela. Ani tú prvú si nechcela, Juro a hentá ťa presvedčili... Mama! Ved' jeho si nevidela, odkedy si v nemocnici, a kukaj na hentúto tu, to naozaj chceš, aby sa o teba starala? Ved' taká orezaná nikdy na hajzel sama nedôjdeš!

ESTER Ako môžeš myslieť na také hlúposti, keď ide o život? *Irma na ňu znechutene zazrie.*

MAMA Je to moje rozhodnutie. To sa nejako vyrieši. Vždy je cesta.

ESTER Mami, my ťa budeme rešpektovať, či budeš len ležať alebo... alebo niečo iné! Mami, uvidíš, aké to bude krásne! Vladka s Martinkou sa pri tebe budú učiť, každý večer im prečítajú rozprávky... ale len ak budeš chcieť. Urobím ti krásny život. *Mama vyzerá, že sa povracia, Ester si to nevšima.*

IRMA No už vidím, ako to ty budeš rešpektovať. Začne ju bolieť ruka a už ju budeš šúpať do esúvečka, isto im aj zavoláš, nech vyťahujú pilku. Zase začneš o vnúcatách a posvätnosti ľudského údalu! Trp a pôjdeš na oblaky! Ale mama takým sračkám neverí! Ona na žiadne oblaky ísť nechce! Však od troch rokov mi vravela, jak veľmi chce umrieť! Piče skurvene! *Kope do steny, mamina posteľ sa zatrasie.*

MAMA Ja som tu, Irma. Nemusíš o mne hovoriť v tretej osobe. Bola som na teba tvrdá, ale inak by z teba nič nevyrástlo. Niečo som si myslela a teraz si myslím niečo iné. Sú vo mne zástupy alebo čo. Mrzí ma, že som nesplnila tvoje očakávania.

IRMA Mama! Nie, to nie je o tom, to nie je to! Ty... ty si splnila moje všetko! Ale ved' si chcela umrieť, vždy si chcela umrieť! Prečo si si vôbec nechala odrezať tú prvú nohu? Lebo ti Juro povedal, že čo, bude s tebou tráviť viac času? Prečo? Ved' si so mnou trávila čas! Čo bolo na hentom živote zlé?

ESTER Nerozprávaj sa tak s mamou!

IRMA Drž piču, prosím ťa! Nebude mi nejaká jalovica jebnutá hovoriť, jak sa mám s kým baviť! *Ester nesúhlasne krúti hlavou, povzdycháva.*

MAMA Páčil sa mi a práve preto si ho chcem predĺžiť. *V očívidnom sebaklame.*

IRMA Ale to nebude ten istý život, mama!

PACIENT Škriekajte si niekde inde, boha vášho!

IRMA Prečo nemáš vlastnú izbu, mama? Však Estera tu pracuje, akože ti to nevybavila? Há, panenka naša? Prečo nemá mama vlastnú izbu?

ESTER Žiadna nebola voľná. Pýtala som sa. Aj Maroš to skúšal a tiež ho odmietli.

IRMA Mala si sa pýtať viac. Keď už to tu ide podstupovať, mala by to podstupovať so... so ctou. Na čo si nás mučila tým svojím štúdiom, keď nevieš nič vybaviť? A Maroša ani nespomínaj, je to na smiech.

MAMA Irmuša, nechajte to, prosím ťa. Nechce sa mi počúvať tieto vaše hádky. Maroš ma bol ráno pozrieť. Ester, povedz mu, nech za mnou nechodí. Prečo ma ešte neprišiel pozrieť Jurko? Ved' vie, že som tu.

IRMA Neviem, mami. *Pozrie na Ester.* Poďme do bufetu. Donesieme mame čaj.

ESTER Doniesla som kávu, vieš, tú dobrú, eko.

MAMA Chodte mi kúpiť ten čaj.

ESTER Nechceš tú moju kávu? *Mama krúti hlavou.*

IRMA No dobre. Tak či tak by som si dala Milu.

IRMA No však si ju kúp. Čo ja s tým? *Odchádzajú od mamy.*

Scéna III.

Nemocničný bufet. Biele plastové stoly a stoličky. Irma a Ester sedia za jedným z nich. Ester pije kávu zo svojej termosky.

ESTER Ja viem, čo si myslíš, ale vedz, že je to pre mamu naozaj najlepšie. *Irma si šúcha tvár rukami, špúli pery, akoby chcela niečo povedať, ale potom pokrúti hlavou, rozmyslela si to. Ester sa nadychuje.* Ja mame nechcem zle. Radila som sa s viacerými odborníkmi a všetci sa zhodujú na tom, že by to bola škoda aspoň neskúsiť. Môže jej to predĺžiť život o – *Irma udríe dlaňou po stole.*

IRMA A dost! Dost! Prestaň! Prestaň, prosím ťa, prestaň! *V zúfalstve sa chytá za vlasy, manicky sa nimi prehrabuje.*

ESTER S čím mám prestať? Upokoj sa!

IRMA Ja to už nevydržím! Naozaj nevydržím!

ESTER Čo nevydržíš? Irma, prosím ťa. *Snaží sa chytiť Irminho pleca, tá ju však hrubo cápe po ruke.*

IRMA Ty sa ma nechytaj. Nechytaj sa ma.

ESTER Ale prečo nie? Irma, čo ti je?

IRMA Čo mne je? Čo mne je? Naša mama bude bez nôh, to mi je.

ESTER Ale ved' je to úplne bežná liečba, nerozumiem, čo furt riešiš. Už to dávno mohla mať za sebou. Mám pacienta, ktorý tiež nemá nohy, stratil ich presne pri panve, má ešte aj vývod a miluje plávanie. Je taký veselý! Všetko je o prístupe.

IRMA O prístupe, hej? Tak keď o prístupe, tak o prístupe. *Na chvíľu stíchne, našpúli pery, akože rozmýšľa.* No však dobre. O prístupe! To trieskajú o hlavu všetkým tým pacientom. Ako majú bojovať, nech by čo bolo! Ako majú žiť. Ale vieš čo je smiešne? Že nebudú! Nebudú! Čo je to žiť? Polihovať, vzdychať, pchať do seba tisícové lieky, dať sa prebaľovať? To je žiť? To chceš pre našu mamu? Hlavne, že ešte pred týždňom chcela podpísať reverz. A teraz jedna nôžka preč, druhá nôžka preč! Ani nechcem vedieť, čo si jej natárala. Samé pravdy, čo? *Ester sa nadychuje.* Neprerušuj ma. Musíš žiť, mamička, máš vnúčatka, mamička, máš toto a hento, mamička, no hlavne máš mňa, Esterku, mamička, a ja Esterka ti stále vyčítam, že si sa rozviedla s našim oteckom a toto je moja pomsta. Nie? *Ester krúti hlavou, mávne rukou vo vzduchu, akože zbytočne o tom.* Fiha. No tak ako? Mamička, daj si odrezať nohy, aby som ti ja Esterka mohla utierať šušku?

ESTER Si nechutná.

IRMA Ty si nechutná. Ty si! Ty a všetky tvoje teórie. Zbytočne sa nadychuješ, ja viem, čo chceš povedať. Tak to má byť, tak je to správne, ja som taká a hentaká, mama to tak chcela. Nechcela! Čo si nepamätáš, ako nám stále hovorila, aby sme ju odpojili, keby dačo, že ona sa nikdy liečiť nebude, že nechce byť ako tí jej starkí v domove, že vidí, ako to je? Odkiaľ máš tie svoje poondiate presvedčenia? Odkiaľ?! Budem mať volvo a dom a budem lekárka a budem mať detí jak smetí a muža, ktorý bude nosiť len svetre sivej farby, a krížik si zavesím na svoj tučný krk a budem každému tárať do života.

ESTER Mama sa rozhodla sama. Naozaj, Irma. Sama sa rozhodla. Dobre, pred tou prvou sme ju s Jurom prehovorili, ale teraz mi sama povedala, čo jej povedali, a sama aj dodala, že chce operáciu. Naozaj.

IRMA To ti tak verím! Ja viem, ako to je. Toto je tvoja pomsta nám obom. Mňa mala vždy radšej! Ja viem, čo si o mne myslíš. Ja viem, z čoho ma viníš. Ale ona by sa rozviedla tak či tak!

ESTER Ja ťa mám rada, Irma. Tvoja reakcia je prehnaná. Toto je o mame, nie o tebe či o mne.

IRMA To si sa naučila v manželskej poradni? *Pauza.* Nikdy si si s ňou nemala čo povedať, lebo... lebo si obžratá matróna s deťmi prisatými na ceckoch. To o tebe vždy hovorila, drahá! *Ester sa stiahne tvár, utrie si oči.* Plač si, koľko chceš. *Ester z vrecka vytahuje látkovú vreckovku.* Jój, aj látkovú vreckovečku máš. Šnuptichel s iniciálkami. Aj mamičke si taký ušila, že? Konečne ťa s ním nepošle do piče. *Ester zdvihne zrak na Irmu, stvrdne jej pohľad, pery sa zúžia. Rezignovane prikľadá prst na ústa.* Budem si kričať, koľko chcem, pokojne si ten prst aj do huby vopchaj. Bože, jak ty vieš pleštiť tie oči. Ako nejaká... nie, nepoviem to. Som ohľaduplná, viem, ako máš všetko rozťahnuté po druhom decku. Veď aj preto ten tvoj Maroško slúži, nie?

ESTER To by aj stačilo.

IRMA Ja poviem, čo stačí a čo nie. *Pauza.* No však on si to rozmyslí. Rozmyslí si to, nebude pre neho miesto a sama udusíš mamu vankúšom.

ESTER Irma!

IRMA Hej, tak sa volám. O takýchto veciach sa nežartuje, chceš povedať. Podľa mňa sa môže žartovať

o všetkom, lebo však čo. *Ester krúti hlavou v krajnom nesúhlase, pretiera si tvár rukami.* Hej, hej, ja som taká, zase začínam svoje surovosti, ja, celá necitlivá, chcem, aby mama umrela. Zbytočne otváraš ústa, ja viem, že si to myslíš. Ale ja mám city. Nechcem, aby trpela, nechcem, aby si ju utierala, aby si jej misu podkladala, to je všetko. Ja mamu milujem. Najviac! Len svoje decko milujem podobne! Ani to mi neveríš, čo? Nie som podľa teba dobrá mamička.

ESTER Prečo by som ti to neverila, Irma? Odkiaľ máš tieto... myšlienky? Nechceš kávu?

IRMA Sračky z chodníka chutia lepšie, predtým sme sa o tom s Maroškom bavili. *Ester ticho plače.* Nerev. Ja neviem prečo ti také hovorím. Ja furt dakomu niečo hovorím a potom to ľutujem. Neplač, boha. *Ester zdvihne zrak.* Nadarmo meno, dobre, dobre. Ešte furt sme mame nekúpili ten čaj. Ona ho asi ani naozaj nechcela, čo?

ESTER Ja neviem, Irma. Veď tvrdíš, že ja neviem, čo chcela alebo chce.

IRMA Ojoj, šípim ostrý tón! Ideme sa konečne naozaj porozprávať?

ESTER A čo robíme doteraz?

IRMA Ja neviem. *Pauza.* Prečo jej to robíš? Nebolo by lepšie, keby sa to stalo teraz, trpeli by sme, ale to je lepšie, než sa tešiť z jej smrti, lepšie, než zabudnúť, aká bola, keď bola naozaj. Zhnuší sa nám! Zhnuší sa nám, len o tom nebudeme môcť hovoriť, uľaví sa nám, keď umrie, možno budeme aj šťastní. O to mi ide, Estera, o nič iné! Teraz sú to nohy, nabudúce ruky a ostane len torzo s výrastkami – a prečo? Aby žila o niečo dlhšie? Roky takým pomáhala a ako nimi opovrhovala! Hlavne, že bude žiť! O to vždy ide! A o čo iné? O čo? Necháme vlastnú matku umrieť? To po mne chceš? A Irma, zamysli sa na chvíľu, počúvaj vlastné slová. Na jednej strane ma má za úplnú... za úplnú chuderu a na strane druhej som ju ja akože presvedčila, aby sa liečila. Tak ako to teda je?

IRMA *Zarazene.* Daj pokoj! Ja už tu nechcem byť. Musím ísť tak či tak domov. Mám ešte robotu. *Pauza.* A Juraj o tomto vie? Nemal by aj on k tomu niečo povedať?

ESTER Už to nemá byť len mamino rozhodnutie?

IRMA Mali by sme mu zavolať. Je to predsa náš brat.

ESTER Ticho. Môj brat.

IRMA Čo si povedala?

ESTER Nič. Zavolám mu. *Vyťahuje mobil, vytáča. Chvíľu ho má pri uchu.* Nezdvíha. Asi na niečom robí. Zavolám mu večer.

IRMA Nekúpili sme ten čaj. *Mrdne plecami.* Potrebujem ísť domov.

ESTER Kedy ju prídeš pozrieť? Operáciu má mať zajtra poobede. Mohla by si prísť ráno, povzbudiť ju. Ja musím byť vtedy v práci, ale veď ty... prídeš?

IRMA To je moja vec.

Scéna IV.

Mama je po operácii. Všetci traja súrodenci stoja okolo jej postele. Ester je v rovnošate, Irma má mikinu a tmavé rifle, Juraj, tridsiatnik, je oblečený ako moderný mestský muž (také to jemné hipsterské stvorenie). Sme v inej nemocničnej izbe, na prísnejšom oddelení. Aj tu je viac postelí a všetky sú zaplnené bezvládne pôsobiacimi telami. Mama je napojená na hadičky, no pri vedomí.

JURAJ Dobre vyzeráš, mama. Vôbec nemáš... zlú farbu. *Irma naňho znechutene fľochne.* Čo je?

IRMA Neznášam zbytočné reči.

MAMA Daj mu pokoj. Ďakujem, Jurko. Tiež sa mi zdá, že vyzerám v pohode. Aj sestričky mi to hovoria. *Kyslo sa usmieva. Znechutene zazerá na pahýle črtajúce sa pod perinou.*

ESTER Mysli na dobré veci, mama! O tri dni pôjdeš na druhé oddelenie a o dva týždne už budeš doma. Teda, nie u seba, ale u mňa. Už som ti aj našla nájomníkov, veľmi milí ľudia. Mladý pár, obaja študujú na umeleckej škole. Dramaturg a režisérka, no nie je to pekné?

MAMA Neviem, čo je to dramaturg.

IRMA a JURAJ *Naraz.* Ani ja nie. *Zasmejú sa.*

ESTER Niečo v divadle, to je jasné. Pozerala som na internete a sú dokonca aj modré protézy! Aj červené!

MAMA Ja by som chcela čierne. *Skriví tvár.* Cítim sa tak divne. Jurko, podaj mi ten pohár. *Juraj sa načahuje za pohárom, padá mu na zem.*

IRMA Juro! Jeden pohár nevieš podať, boha tvojho. Jak keď si bol decko, fakt. *Zdvíha pohár zo zeme, obzerá sa po sestričke.*

ESTER Ty vieš len vrieskať.

JURAJ Ticho. Esesáčka.

MAMA Nič sa nedeje. Len mi napustite novú, to je všetko. Puče, fakt ma to bolí. Toto sa nikdy neskončí. Irma, netvár sa tak spokojne, tvoja matka je v bolestiach.

ESTER To je normálne, mami. Si predsa po operácii. Hlavne musíš odpočívať a udržiavať si pozitívne myšlienky.

JURAJ Minule sme sa s kolegami bavili o tom, že teraz sú aj také tie robotické ruky, nohy. Dnes už človeka nič neobmedzuje. Môže žiť, ja neviem, stodesať rokov a ani mu nič nebude. Aj na ochrnutie bude injekcia. *Uškrnie sa.* Irma nebude mať o chvíľu o čom rozprávať.

IRMA Veľmi smiešne. Prečo si nebol za mamou doteraz v nemocnici?

MAMA Neriešte to tu. Hlavne, že teraz sme spolu.

ESTER Presne tak, mami! Rodina je najpodstatnejšia. A zdravie. Nič iné.

IRMA Toto je jak z nejakého prijebaného Čechova.

ESTER *Popod nos.* Nebuď vulgárna.

MAMA Nehádajte sa! Hovorím vám, nehádajte sa, lebo len Juro bude za mnou môcť chodiť!

Prichádza za nimi doktor.

DOKTOR Všetko v poriadku, pani Mesnárová? Ako sa cítite?

MAMA V pohode. Len ma bolia nohy. *Zarazí sa.* Teda ich kusy. Pahýle? Ježiš, to je trápne.

ESTER Čo je trápne?

MAMA To, ako som sa pomýlila.

DOKTOR Je to úplne normálne, nič sa nebojte. Na všetko si zvyknete.

IRMA To je také nechutné, na všetko si zvyknúť. *Juraj sa poचेhtáva, snaží sa Irmu objasť okolo pliec. Tá mu dáva ruku preč. Doktor na Irmu nechápavo hľadá, potom sa vráti k pacientke.*

DOKTOR Nebojte sa, všetko bude v poriadku. *Presunie sa k ďalšej posteli.*

MAMA Jurko, posedíš pri mne? Irma? Ester, ty máš asi robotu, nie? To kvôli vám som sa predsa nedala na smrť. *Trpkó sa uškrnie.*

JURAJ Nie, ja musím ísť naspäť do práce. Máme stretnutie s investorom, vieš, s tým, čo by nám mal zafinancovať ten nový analytický systém. *Ester sa tvári nespokojne.* Som po škole, nemôžem si klásť podmienky. Takých ako ja vylezie z univerzity dvesto. *Otravným tónom.* A to ani nemám vyštudovanú fyziku, len techniku. *Mama rezignovane pozerá do línolea.*

ESTER Dobre, dobre, veď my vieme. Už si nám to hovoril. Len mne sa už miňa dovolenka a na Irmu sa nedá spoľahnúť, veď to sám vidíš. A Vladka s Martinkou sú stále doma... Ich otec stále nad niečím rozmýšľa... *Kyslo sa usmeje.* Nad nami, vlastne. Nad svojou rodinou! To nič, to nič.

MAMA Ester, toto si nechaj pre nejakú svoju kolegyňu ku káve. Mňa to teraz naozaj nezaujíma. *Irma sa poचेhtáva.*

JURAJ *Nemotorne pohľadá mamu po pleci.* Drž sa, mama. Čaute. *Odchádza preč.*

ESTER Mohol ostať dlhšie.

MAMA Nepočula si? Má veľa roboty. Čo, Irmuša? Ako sa má novinár? Píše či má zase tie svoje bloky?

ESTER Mami, nemala by si teraz rozmýšľať nad cudzími ľuďmi. Mala by si odpočívať. *Mama pretáča očami. Irma na Ester gáni.*

IRMA Nie, teraz mu to celkom ide. Už ani nemedituje, vďakabohu. Aj mäso zas je. A on nie je cudzí. Máme spolu decko, degeška.

ESTER Ale len tak, na divoko!

IRMA Nemala by si ísť do tej svojej kutice podpisovať péenky?

MAMA Nehádajte sa, boha vášho! Idem spať. *Teatrálne si zatvára oči. Sestry sa na seba pozrú a odídu.*

2.

Scéna I.

Nachádzame sa v byte Ester, a to konkrétne v izbe, ktorú vyhradila pre mamu. Scénu si predstavujem rozdelenú na dve časti: jedna časť je kuchyňa a druhá práve táto izba. Sú oddelené tenkou priečkou, akože stenou, aj s dverami. V izbe: Mama leží na posteli, pod plachtou sa črtajú pahýle. Tvári sa nepríjemne, na brade má špinu od jedla. Na stolíku pri posteli je položený obal od plienok pre dospelých. V izbe nie je ničím výnimočné zariadenie či ozdoby. Nad posteľou je jednoduchý drevený krížik. Okolo posteľe sú porozhadzované vlhčené utierky zašpinené od výkalov, rôzne obaly od sladkostí, odpadky. Ester začne zbierať odpadky.

ESTER Nemusela by si... bolo by fajn, keby si ma radšej zavolala, než to hodila na zem, mami. Bolí ma chrbát a toto mi nepomáha. Viem, že to nemáš –

MAMA *Preruší ju.* Toľko slov, toľko slov, dcéra! Prečo tu nemám svoju zliezaciú stoličku? Chcem svoju zliezaciú stoličku! Ja by som ich hodila do koša, keby som mala svoju zliezaciú stoličku.

ESTER Potom ti to krváca. Na budúci týždeň ti dovezú vozík.

MAMA Mám ruky. Haló? Počuješ ma? Mám ruky. Hovorila si mi, že bude všetko podľa mňa, že všetko bude ako predtým, možno aj lepšie. A namiesto toho si mi vzala moju zliezaciú stoličku.

ESTER Vladku... Vladku desí, keď sa plazíš po byte. Minule si mala za sebou krvavé kol'aje, mami. Sú to deti. Veď tie plienky nie sú také strašné.

MAMA Ty ich nenosiš, tak sa nevyjadruj. *Pauza.* Tak nech ma ten tvoj valibuk vozí na chrbte, mne je to jedno.

ESTER On má toho veľa, nemôžem po ňom chcieť aj toto. Musíš byť trpezlivá, mami. Veď ja ťa teraz prenesiem, chceš niekam ísť?

MAMA Ja nikam nechcem ísť, ja chcem svoju zliezaciú stoličku.

ESTER Prečo si taká tvrdohlavá? *Zaväzuje igelitku s pozbieranými odpadkami.*

MAMA Aby si sa čudovala. No tak mi to viac ofáču, keď sa ti nepáči moja krv. Ja keď som zaväzovala obvazy, boli pevné jak sadry. Všetci ma chválili.

ESTER Ja viem, mama. Donesiem ti tvoju stoličku. Vladka je tak či tak u kamarátky. Aj Martinka je na prespávačke.

MAMA Ironicky. A kedy príde Maroško?

ESTER Až ráno, dnes má službu. *Dáva jej k posteli stoličku. Mama sa automaticky zosúva po nej dole. Nieкто zvoní.*

MAMA To bude Jurko!

ESTER *Ticho, zádrapčivo.* Nebude. *Ide otvoriť dvere, mama sa ťahá za ňou.*

Scéna II.

Prichádza Juraj. Juraj drží v rukách lacný koláč z hypermarketu.

JURAJ To som doniesol mame. Už musím ísť. Máme ešte stretnutie.

MAMA Juro! Ja som tu! Plazím sa, vidíš to? Nielenže mi neobjednala čierne protézy, ani kolieskové kresielko mi nevie prisunúť! *Smeje sa, teší sa zo syna.*

JURAJ Dobre mama. Veď ja ti ho dám... na Vianoce. Už musím ísť.

ESTER Ostaň! Tak sa na teba tešila! Len o tebe rozpráva.

MAMA Má pravdu, len o tebe rozprávam. Jurko! Aspoň na tú jej grcku, čo volá káva, si pod' sadnúť.

JURAJ Ale len na chvíľu. Naozaj musím ísť. *Vchádza dovnútra, všetci sa presúvajú ku kuchynskému stolu. Ester mamu vyťahuje na stoličku, Juraj si sadá, položí pred seba svoj koláč. Mama naňho uprene hľadá.*

MAMA No povedz mi, čo je nové. Ale ani slovo o tej tvojej ženštine. To ma nezaujíma.

JURAJ Nič také sa nedeje, mama. Počítame, počítame a zas počítame. Veď už minule si povedala, že ti nemám o počítaní nič hovoriť. Starám sa o rúrky s teplou vodou. Tak si to minule povedala.

MAMA Povedala, povedala... keď povedala, tak povedala. *Pauza.* Všetci ste takí nudní! Kde je Irma? Tá ma vždy vie zabaviť. Najmä keď rozpráva o tom svojom trtolínovi. *Smeje sa.* Aj Miša mám rada. Mohli by konečne doniesť toho svojho papagája. Musíme pokračovať vo výcviku. *Juraj sa tvári nechápavo. Ester sústredene mieša kávu.* Vy to neviete? Ale však to robíme už pol roka! Irma kúpila Mišovi kakadu a cvičíme ho ako sokola zo Šóguna. Mareka z toho ide jebnúť!

ESTER Prečo to robíte, keď ho z toho ide je... teda, poraziť?

MAMA Ja som myslela, že ho nemáš rada, odkedy povedal, že vyzeráš ako ruská gazdiná na steroidoch. *Juraj sa zachechce, Ester ho zmrazí pohľadom.*

ESTER Čo bolo, bolo. Nie je pekné niekomu robiť naschvál zle.

JURAJ *So smiechom.* Dokonca ani Marekovi nie. Ale je to riadny chuj, to hej.

MAMA No tak pfff! Ja ho mám rada, aj keď je... hm, svojský. Je trochu ako ja, keby som bola muž. Lichotí mi to.

JURAJ Som rád, že máš dobrú náladu, mami. Nakoniec to všetko dobre dopadlo. *Nemotorne ju chyťí za ruku.*

MAMA Hej, hej. Nehovor hop, kým nepreskočíš. Ešte nevieme, či budú mať moje protézy správny odtieň čiernej. *Usmieva sa na Juraja.* No, musím ísť na, ehm, ehm, hajzel. *Ester vstáva zo stoličky, že jej ide pomôcť.* Nemusíš mi pomáhať. Ja sama! *Zaškerí sa.* Vieš, to je motto postihnutých. *Prelieza na záchod mimo scény.*

ESTER *Tvári sa utrápene.* Nemala by tam teraz ísť, práve som to utrela. Bude to klzké.

JURAJ Ale veď ju nechaj. Pôsobí celkom v pohode.

ESTER Ale hej. Len tie protézy nám nepreplatia. Bude mať len vozík, aj to len taký obyčajný. Maroš to nevie vybaviť. Že vraj sú prázdne sklady a v poisťovni nikoho nepozná. No a ja poznám? Len som chcela, aby napísal jeden mail, lebo je predsa len vo vyššej pozícii. Od prednostu je to iné ako odo mňa. *Šmahne rukou, usmeje sa.* Ale zbytočne o tom. Všetko je v poriadku.

JURAJ To som rád, to som rád. *Pozrie sa na koláč.* Doniesol som koláč.

ESTER Aj Irma mi sem furt nosí sladké, akoby som nevedela piecť. Ale ja viem piecť.

JURAJ Ja viem, že vieš. *Prudko sa nadýchne, na niečo si spomenul.* Pamätáš, ako sme piekli, no, pečivá? Cukráreň u troch pekárov sa to volalo, nie? Irma si od nás musela kupovať linecké za päť eur, len aby sme jej dali pokoj. A na sviatky dostávala voučre. *Zasmeje sa.* To sa jej nepáčilo.

ESTER Nie, nepáčilo. Ale čo sa jej kedy páčilo? Ani toto sa jej prv nepáčilo a ako to dobre dopadlo. Sama to minule povedala. Chodievala sem často, to jej musím uznať. Utorky, štvrtky a s Mišom aj cez víkendy. Že vraj ju budú brávať s Marekom von, keď dôjde vozík. On sem nechodieval, vraj má tento byt prinízke stropy. Udrel by si hlavu, lebo –

JURAJ *Naraz s Ester.* Lebo on je vysoký. *Zasmejú sa.*

MAMA Estera! Estera! Pod' sem! Pod' sem, hneď!

JURAJ *Rozrušene.* Tak ja už pôjdem. *Ester sa naňho vyčítavo pozrie.*

ESTER A čo ak budem potrebovať pomoc? Určite ju bude treba zdvihnúť.

JURAJ *Nervózne.* Ale ja mám to stretnutie!

ESTER Juraj!

JURAJ Tak ja ho teda zruším. *Smokliac ťuká do telefónu.*

Rýchlo odchádza za mamou. Juraj sedí na stoličke v kuchyni.

Scéna III.

Mama leží v posteli, tvár si zakrýva rukami. Ester ju čistí v oblasti rozkroku.

ESTER To sa stáva, mami. Len si sa šmykla. Nič sa nestalo.

MAMA *Jebla som do vlastných hovien, to sa stalo.*

ESTER *Nadychuje sa, no rozmyslí si to, čo ide povedať. Chvíľu mlčí.* Keby tu bola Irma, povedala by, že lepšie ako do cudzích.

MAMA Ale Irma tu nie je. Si tu ty. To ty si mi povedala, že... ale nie. Druhýkrát som to chcela sama. Alebo? Ja už ani neviem. Bol za mnou ten tvoj Maroš, mával príručkami. Invalidné dôchodky, vnúčatá... ale nie, ten by ma nepresvedčil nikdy. A ani ty nie. Čo si o tom myslel Juro? Ani neviem. Nie, za toto si môžem sama. *Vzdychá.* Za toto si môžem sama.

ESTER Za nič si nemôžeš sama, mami. Upokoj sa.

MAMA Tento postoj nových ľudí ma privádza do šialenstva. Akože za nič nemôžem? Môžem si za všetko. Od toho, ako Irma nadáva, až po to, aká si ty. *Ester si utiera unavené slzy.* Nesmokli. Kde je Juraj?

ESTER Asi stále sedí v kuchyni. *Nazrie do kuchyne.* Hej, stále tam sedí. *Pokračuje v čistení.*

MAMA Aha. No, synovia nikdy za nič nestáli. Ale to žiadnej matke naozaj neprekáža. Neschopní nikdy neodídu. Prestaň mi to tam hniešť, ty úchyláčka.

ESTER Prepáč. Všetko bude dobré, neboj sa.

MAMA Ja viem, že tie protézy nebudú a že ani môj vozík nebude na gombík, ako si mi sľúbila.

ESTER *Ignoruje ju.* Dobre, už si čistá. *Odstupuje od postele. Mama na ňu znechutene gáni.*

MAMA Počuješ? Ja viem, že nebudú. Stále ma všetko bolí. A ani na chrbte ma nechceš vyniesť von. Vieš, čo som robievala predtým? Behávala som. Dostala som sa do Berlína skrz limit nad šesťdesiat. Päť pätnásť na kilometer. Sľúbila si mi ten ručný bicykel. Kde ho mám, há? Kde ho mám?

ESTER Budeš mať. Musíš byť trpezlivá, mami. Všetko to... veľa stojí.

MAMA Dostanem ho na Vianoce, čo? Alebo na narodeniny. *Ester sa trasú pery, detsky sa bojí.* Neznášam, keď tebou takto šklbe. Neznášam to. Ja ti nič nevyčítam. Stavila som na zlého koňa, to sa stáva.

ESTER Ale mami, veď peniaze sa nájdu! Pozerám sa po ďalších robotách, Maroš skoro každý večer slúži... budeš mať aj vozík, aj bicykel a možno aj protézy. Všetci sa na to zložíme, naozaj.

MAMA ... ak budeš schopný zložiť na hromádku výhry a stavať na jeden ťah kariet – a prehrať, začať znova od začiatku, no slova o tej prehre neprevravieť... ty to nepoznáš, to som stále recitovala Irme. Budeš mužom, syn môj milý. *Usmeje sa.* Irma je taký môj syn. *Pozrie sa na dvere.* Hento tam je môj chlapčúšik.

ESTER A ja som tvoje čo?

MAMA Ty si moja dcéra v plnom význame toho slova. *Zamyslí sa.* Zavolala by si Irmu, prosím ťa? Povedz jej, nech príde.

ESTER Prečo? Veď dnes je streda, dnes nechodievala.

MAMA Zavolaj jej, dobre? Ale nech neberie Miša. Radšej nech ho nechá s hentou tisícročnou včelou.

ESTER S kým? Mama, o čom rozprávaš? Dnes je predsa streda.

MAMA S jeho druhou babkou predsa. Začínam chápať, prečo ťa Irma volá degeška. *Zatrasie hlavou.* Prepáč, prepáč, len ju zavolaj.

Scéna IV.

Irma stojí pred dverami. Juraj stále sedí v kuchyni, odžidbkáva zo svojho koláča. Ester otvára dvere.

IRMA Rozrušene. Tak tu som. Čo treba? *Všimne si Juraja.* Čau, Juro. Čo ty tu?

JURAJ Na návšteve.

ESTER Mama mala... nehodu. Bolo jej z toho smutno, tak ma poprosila, aby som ťa zavolala.

IRMA Akú nehodu?

JURAJ *Krúti hlavou.* Ja neviem. Nikto mi nič nepovedal.

IRMA Teba sa ani nič nepýtam. Čo sa stalo?

ESTER Nič také. Ale vieš, aká je mama... je... pyšná. Berie tieto veci inak než my.

IRMA Inak než ty.

JURAJ Bolo to niečo so záchodom.

MAMA *Kričiac zo svojej izby.* Irma! Irma, pod' sem! *Irma kývne hlavou k dverám izby, Ester jej ustúpi z cesty.*

JURAJ Mám ostať? Už som zrušil to stretnutie. Môžem ostať, len neviem...

ESTER Choď si. *Juraj odchádza.*

Scéna V.

Irma prichádza za mamou do jej izby. Zatvára dvere. Prisúva si k posteli stoličku, sadá si.

MAMA Irma, ja chcem umrieť. Budeš to musieť nejako urobiť ty.

IRMA Mama, čo sa stalo?

MAMA Mala si pravdu, dievčatko moje. Ty si mala pravdu.

IRMA Ale v čom?! Ja nikdy nemám v ničom pravdu, mama! Veď si mi vždy zakazovala rozmýšľať.

MAMA Tak teraz ti to prikazujem. Musíš to nejako vymyslieť. Ja na to nemám silu.

IRMA Ale čo sa stalo, mama? Veď si si ložila po byte, desila si tú jej malú chuderu... čo sa s tým stalo? A čo náš sokol?

MAMA Ty to zvládneš aj sama. Stačí si ho priviazať na štránok a dôverovať mu. Ale to je jedno. Nedá sa to, Irmuška. Proste to nejde. Myslela som si, že hej, ale nie. Nejde to.

IRMA Ale veď... Piť prameň neistoty. Naša istota, svet nestvorili na veselé deje, v tomto žití veľa šťastia nie je, no lepšie je byť strážcom života! Tak si to vždy hovorila... mama, veď pod' k nám, Marek sa s tým zmieri! Ja nebudem pracovať, budeme spolu... *Mama krúti hlavou.* Ja viem, ja viem. To isté si myslela aj Estera...

MAMA Zhnusila by som sa ti tak, ako som sa zhnusila jej. Aj Majakovskij spáchal nakoniec samovraždu. Dievčatko... *Chytá Irmu za ruku.* Len ty to môžeš spraviť.

IRMA *Plačúc.* Ale ako, mama? Ja... ja asi nechcem ísť do väzenia. Mišo, vieš... Mišo je teraz taký zlatý. Hrajú s Marekom dámu a Marek ho aj nechá vyhrať... Učíme ho hrať žolíka, vôbec mu to nejde. Veľa sa smeje, vyslovene sa smejká. Ako Juro, keď bol malý. Len Mišo... Mišo je iný, Mišo je môj chlapček. *Zasmeje sa.* Číže je úplne ako Juro. Taký je ženský údel.

MAMA Irma, sústreď sa. Veď som pracovala v ústave tristo rokov. Pichni mi vzduch do žily. Máme tu ihly, máme tu všetko. Skrz prázdnu striekačku mi pichni vzduch do žily.

IRMA Ale ja to nezládnem! Ja také neviem!

MAMA Hlavne tíško, nech sem hentá nepríde. Vieš čo? Chod' teraz za ňou, porozprávajte sa... spýtaj sa jej, ako sa má, povedz jej niečo o Marekovi, aké čakry najnovšie pozoruje... a potom sa vráť sem. Prosím ťa o to. Spravíš to pre mňa?

IRMA Samozrejme. *Roztrasene odchádza z miestnosti.*

Scéna VI.

Irma ide za Ester do kuchyne. Ester sedí za stolom, je. Má pri sebe fľašu vína. Irma si k nej sadá.

IRMA Neisto. Ako sa máš?

ESTER Dá sa. Mama dnes spadla do záchoda. Celá bola od toho. Niečo aj vyteklo na práve vyčistené koberce. Ešteže sú dievčatá na prespávačke.

IRMA Aspoň niečo. *Pokynie hlavou k fľaši, Ester neoponuje. Irma si nalieje do náhodného pohára položeného na stole.* Mama sa cíti lepšie.

ESTER To som rada. Doktor jej predpísal lieky na upokojenie. Zajtra ich začne brať. Niektoré veci nespracováva normálne. Akoby... akoby to robila naschvál. *Prejde si cez tvár prstami.* Ako sa má Mišo?

IRMA Dobré. Aj Marek sa má dobre. Najnovšie si číta Bibliu. Vidíš, aspoň sa budete mať konečne o čom rozprávať. Možno Maroša pozve na pivo.

ESTER Myslela som, že Marek pivo nepije. Že z piva má brucho.

IRMA sa usmeje. Už na seba nie je taký prísny.

ESTER Hm. Vladka postúpila na okresné kolo Pytagoriády.

IRMA To je skvelé. Veľmi sa teším. Je šikovná.

ESTER Hej. Veľmi. *Usmeje sa.* Predsa po otcovi.

IRMA Nie. Po mame, to je jasné. *Ester sa na ňu podozrievavo pozrie, Irma si odpija z vína.* Idem sa ešte rozlúčiť s mamou.

ESTER Dobré.

Scéna VI.

Irma sa vracia k mame. Zatvára dvere. Poklepáva sa po lícach, prechádza sa sem a tam, mama ju pozoruje. Irma ide ku skrinke pri jej posteli.

IRMA Naviguj ma. Kde to je? Ako to mám spraviť?

MAMA V šuplíku je všetko. *Irma vyťahuje zásuvku, berie odtiaľ ihlu a striekačku, vyberá ich z plastových obalov.* Podaj mi to. Ja to spravím. *Pokúša sa to nasadiť, ale trasú sa jej ruky. Padá jej to na zem.* Pičel! *Zarazí sa.* Zdvihni to. Je to jednoduché. Určite to budeš vedieť urobiť. *Irma zdvíha striekačku zo zeme. Podarí sa jej na ňu nasadiť ihlu.* Teraz len nájdeš žilu. Určite si to už videla. Veď koľko času si so mnou trávila v ústave. Sústreď sa. *Mama ohýba pažu, aby jej vystúpila žila.* Neboj sa, vraz to tam. *Irma jej ihlou roztrasene krúti nad rukou.* Do izby vchádza Ester.

Scéna VII.

ESTER Počula som nadávky. *Pozrie sa na ne bližšie.* To čo tu robíte?! Irma, hneď to pusti! Neopováž sa. Nedá sa inak. *Tečú jej slzy, pichá mame injekciu, Ester uteká k posteli, snaží sa jej v tom zabrániť, injekcia padá na zem. Nevedno, či sa mame do žily vzduch dostal alebo nie.* Irma si rýchlo líha na striekačku. Musím to spraviť, Estera, prepáč mi to.

ESTER Nie, to nesmieš! Nesmieš! Jedna malá nehoda, to je všetko! Prestaňte mi toto robiť! *Dupe nohou, plače.* Nie, takto to nejde. Veď ja som doktorka, čo to nechápeš! Keď je liečba, treba ju podstúpiť!

IRMA Nie, Ester, prosím. Nie. Ja to spravím, ty s tým nemáš nič spoločné. Len ma to nechaj spraviť. A čo, chceš ísť do basy? A čo Mišo? A čo my?

ESTER Daj mi pokoj! Ja... Nie, nie. To je nechutné. Ja viem, že je to nechutné! Je to moja mama, ja viem! Idem ju zabiť, aj to viem. Všetko je také nechutné. *Chytá sa za tvár.* Toto... ja nerozumiem, ako to celé funguje, to je to. Mama mi vždy povedala, ako to funguje. Už ma to aj trochu otravovalo, lebo ona ma držala pri živote, keď bola mama, bol život, lebo s ňou bolo všetko lepšie. Ale to ty všetko vieš, ja viem! Prosím, nechaj ma hovoriť. Ani sa na mňa nepozerať. Pozerať sa inam. Prosím, pozerať sa inam! *Ester sa pozerá na mamu.* Konečne sa to skončí, nerozumieš? Ja som si myslela, že sa to konečne skončí, že mama umrie a budem môcť umrieť aj ja, ona preto chcela, aby som mala decko čo najskôr, aby si ma poistila v živote, aby som pre niečo bola, aj keď ona nebude, keď sa pominie jej čaro a zamilujem sa do niekoho iného, tak to hovorievala, ale to sa nikdy nestalo, a preto som mala Miša tak neskoro, ale teda ona už išla umrieť, ale vy ste ju zachránili, potom to zas vyzeralo, že umrie, zachránila sa sama a ja... ja ju teraz zabijem, lebo ona to tak chce. Rozumieš? Ona to tak chce. Ona už nechce žiť. Nechajme ju umrieť! Nič tu pre človeka nie je! Všetko sa vlečie ako sople! Nič za to nestojí! Decko je presne ako jeho otec, furt sa treba snažiť, lebo jemu to ide s ním lepšie, on je už starý a napriek tomu treba riešiť, či sa dáko priveľa nebaví s tou pičou z novín, z jebania mám akurát tak stres... robota ma nebaví a teraz... to je jedno, toto nie je podstatné. Prosím, nechaj ma to spraviť. Nechaj ma konečne spraviť niečo poriadne. Nechaj ma rozjebať toto limbo, toto nič, čím sa tu plahočíme. Nechaj ma, prosím ťa, Estera, nechaj ma urobiť niečo poriadne. Nikdy som nič poriadne nespravila, ja viem, ja viem, ty si sa vždy snažila, ja som sa len narodila, narodila som sa, keď nemala nikoho a Juro bol chlapec, to je iné, sama vidím, že je to iné a aj ty musíš vedieť, že je to iné, prosím, nechaj ma to spraviť, nechaj ma pre ňu a áno, aj pre seba niečo urobiť! *Ester krúti hlavou, po chvíli si zakryje oči rukami.*

ESTER Nevidím ťa. Počuješ? Nevidím ťa.

IRMA *Vstáva, berie do rúk striekačku, ide k mame. Tá sa zmieta v zvláštnom rozporení.* Irma jej pichá do žily vzduch.

ESTER *Prestala si zakrývať tvár rukami.* Daj mi to. *Irma nerozumie.* Daj mi tú striekačku. *Irma jej podáva striekačku.* Dám ju k Marošovým veciam, to nebude divné. Riadne ju prikry. Rozmýšľam. Mohli to byť aj komplikácie po operácii, mohla to byť tá samotná trombóza... je chorá a stará, je stará a chorá. Áno. Stará a chorá, po dvoch operáciách, kopa liekov, kopa všetkého, deti v byte... stalo sa. Zavolám záchranku. Odlož víno, umy riad. Potom sa vráť sem. Nejak to vyriešime. *Irma nasleduje jej pokyny.* Nejak to zvládneme.

KONIEC

Koniec leta plného radosti a pohody

Na festivale slovenského humoru Kremnické gagy sa opäť mohli zúčastniť svetové a slovenské špičky. Organizátori a organizátorky sa vrátili k udeľovaniu cien Zlatý gunár, tešili sa z preplneného hľadiska a okrem humoristov sa o dobrú náladu postarali i kapely, žongléri či všakovské stánky. V hlavnom programe dominovala dramaturgia radosti a pohody.

JAKUB MOLNÁR • FOTO | Michal Svítok

Ako to už pri letnej festivalovej sezóne býva, stihnúť všetky podujatia je často nemožné a návštevník či návštevníčka si musia vybrať. Potešujúcou správou bola preto tohtoročná (a verím, že už trvalá) dohoda medzi Kremnickými gagmi a Scénickou žatvou, ktorých termíny sa roky krížili. Vďaka tomu sa Gagy mohli stať rovnako obohacujúcim sviatkom aj pre „žatevníkov“ a „žatevníčky“, ktorí si v historickom mestečku mohli zamaškrtiť na langošoch, počúvať hity z pódia alebo užívať scénické umenie od konverzačných komédií až po akrobatické výstupy pri fontáne. Snáď pravidelnou kritikou žánrovo, generácie a mediálne bohatého festivalu ostáva preplnený program, z ktorého aj to najvytrvalejšie publikum zvládne absolvovať sotva polovicu. Mesto však festivalom doslova žije a pre mnohých je naozaj vrcholom letných prázdnin.

Smiech venovaný každému

Vďaka znovuotvoreniu štátnych hraníc a uvoľneniu protipandemických opatrení sa do programu vrátili zahraničné produkcie, ktoré sa na predchádzajúcom ročníku nemohli zúčastniť. Festival satiry a humoru sa opätovne mohol otvoriť všetkým – amatérskym žonglérom, profesionálnym karikatúristom, zahraničným študentom, mediálnym osobnostiam či dedinským improvizátorom. Hoci festival sa programovo orientuje na umelecké diela, ktoré pomocou výsmechu, irónie a sarkazmu kritizujú neduhy spoločnosti, neznamená to, že by bol chudorľavý na žánrovú či generačnú pestrosť. Smiech ako fyziologická reakcia človeka dominovala od detských predstavení (divadlo Morgonrock: Lovec plastov Zero waste, Neva-Divadlo: Smradi či Cestoviny s vajcom) cez program pre mládež (Divadlo Artefakt: Riddikulus!) až po večerné divadlo pre dospelých (Studio Ypsilon: Vratká prkna, Divadlo Astorka: Halpern a Johnson či Štúdio L+S: Mój dobrý kamarát). Nehovoriac o radostnom prijatí života, sršiacom z pouličného alebo cirkusového programu. Skrátka, Gagy nám pripomínajú, že by sme aj v ťažkých časoch (a možno práve počas nich) mali myslieť aj na zdravý pobláznenosť a aktivovať detskú veselosť.

V roku 2004 vznikla Akadémia humoru Slovenska, ktorá každoročne pozostáva z nezávislých odborníkov a odborníčok z rôznych profesií. Sleduje, hodnotí a oceňuje najlepšie počiny v niekoľkých kategóriách. Akadémii tento rok tvorili Silvester Lavrík, Oliver Rehák, Michaela Čobejová, Svetlana Waradzinová, František Jablonovský, Iveta Radičová a čestný prezident Jiří Lábus. Cenu Zlatý gunár v kategórii divadelné umenie udelila (možno paradoxne) vystúpeniu Gagy Stand Up Comedy. Cenu za pouličné umenie si podľa výroku poroty odniesla argentínska akrobatka Celeste Zallochevarria, umeleckým menom Espuma Bruma, za peformance rOdandO.

V kategórii výtvarné umenie a karikatúra bol Zlatým gunárom ocenený poľský výtvarník Sebastian Kubica a Cenu Stana Radiča získala knižka Radostná správa dvojice Lasica – Satinský. Jedným z vrcholov tohtoročných Gagov bol španielsky Orthemis Orchestra, ktorý získal hlavnú cenu Grand Prix za predstavenie Concerto a Tempo d'Umore. Akadémia však konštatovala, že tento rok v dramaturgii programu prevládala skôr bulvárna satira a expresívna urehotanosť. Namiesto spoločensko-kritických námetov vyznievali skôr sociálne či milenecké témy. Tu nastupuje neľahká úloha dramaturgickej rady, ktorá by mala pristúpiť k dômyselnej selekcii aj voči zvolenej téme ročníka. Na 42. ročníku Kremnických gagov ňou boli ambiciózne nastolené „susedia“, čiže všetky susedné národy okolo Slovenska. Práve tematizáciu však možno hodnotiť ako jeden z najslabších článkov tohtoročných Gagov. Hoci sa do hlavného programu dostali originálne koncepty (Visegrad Kabaret pozostávajúci z 26 zabávačov zo všetkých susedných štátov alebo vernisáž medzinárodnej karikatúry), festival nevyužil svoju mediálnu a divácku popularitu, aby vytvoril priestor aj na menej úsmevné aspekty, ktoré téma susedia bezpochyby generuje (vojna na Ukrajine, diskriminácia menšín v Maďarsku, potlačanie práv žien v Poľsku). •

11. ročník seminára Píšeš? Píšem! v znamení návratov

„Po dvoch rokoch som sa znovu ocitla v aute plnom umelcov.
A všetci máme rovnaký smer – Kovačicu.
Mesto vo Vojvodine, ktoré bude tento týždeň plné
hudby, divadla, poézie, prózy, scenárov, smiechu,
ale aj driny a spánkovej deprivácie. Lebo chceme a baví nás to,“
píše o príchode na 11. ročník seminára Píšeš? Píšem!
Mariannka Ibrahimi.

KATARÍNA MIŠÍKOVÁ HITZINGEROVÁ • FOTO | Peter Brenkus

A Po prvýkrát sa festival divadla, filmu a hudby nekonal tam, kde vznikol. Z Divadla Janka Čemana v Pivnici sa presunul do Kovačice, kde sa s pomocou priateľov z divadelného súboru Kokram podarilo naplniť cieľ organizátorov a organizátoriek – urobiť seminár putovným a dostať ho bližšie k tým, ktorí o ňom nevedeli. K tradičným dielňam pribudla tento rok aj výtvarná. Kovačica je totiž epicentrom insitných maliarov, z ktorých medzinárodne známi sú Martin Jonáš a Zuzana Chalupová.

Návraty

Témou tohtoročného seminára Píšeš? Píšem! bol návrat. Výber logicky reagoval na dvojročnú pauzu, počas ktorej sa podujatie nemohlo realizovať pre pandémiu. Preto sme sa vrátili domov, k ľuďom, ktorých sme dva roky nevideli a ich prítomnosť sa stala vzácnou. „Mám už odpoveď, kam sa najradšej vraciam. K týmto ľuďom. Ľudia, ktorí mi každý rok zariadia najlepší týždeň v roku. A už keď si myslím,

že dosiahlí maximum, budúci rok mi dokážu, že som sa mylila. Oni sú mojou perkusiou v piesni. Dodávajú šmrnc môjmu životu. A práve preto sa k nim vždy rada vraciam,“ opisuje svoje návraty v denníku divadelníkov Mariannka. O návrate môžeme hovoriť aj v súvislosti s hodnotami, ktoré sa počas posledných rokov deformovali v našich životoch. Aj keď ide už o 11. ročník seminára, je dobré si pripomenúť konotácie, pre ktoré vznikol a snaží sa naplniť svoj cieľ. Účelom projektu je priame vzdelávanie súčasných divadelných umelcov vo Vojvodine, od zrodu textu cez oživanie diela, až po jeho prezentáciu pred publikom. Augustové podujatie sa realizuje na základe tzv. malého seminára s názvom Pod' sa vypísať v Divadle Janka Čemana v Pivnici, v ktorom sa lektori a lektorky s účastníkmi a účastníčkami zameriavajú na tvorbu akéhokoľvek typu textu, jeho úpravy, ale aj prípadnú realizáciu v blízkej budúcnosti. Po malom seminári, ktorý sa obvykle koná v zimných mesiacoch, sa na jar vypisuje literárna súťaž, ktorej víťazné texty

”.....
Témou tohtoročného seminára bol návrat. Výber logicky reagoval na dvojročnú pauzu, počas ktorej sa podujatie nemohlo realizovať pre pandémiu.

Natáčanie filmového denníka.

Natáčanie videoklipu k hymne seminára Píšeš? Píšem!

sa realizujú práve na veľkom seminári Píšeš? Píšem! Autori a autorky tak majú možnosť zistiť, čo sa z ich textu zrodilo a následne vidieť reakcie publika na prezentovanú interpretáciu.

V tomto roku sa víťazné diela realizovali v ôsmich tvorivých dielňach: detské divadlo, pouličné divadlo, umelecký prednes a divadlo poézie, fotografická dielňa, filmová dielňa – tvorba videoreklamy, hudobná dielňa, výtvarná dielňa a divadelná dielňa – činohra. Mariannka Ibrahimi, ktorá pochádza z Topolčian, sa na seminári zúčastnila po druhýkrát. Jej texty vyhrali v dvoch kategóriách – text pre detské divadlo a text piesne. Do denníka divadelníkov si zapísala: „Síce sme tu len dva a pol dňa, ale už mám pocit, že sme rodina. Je zaujímavé, že ľudia, ktorí sa nikdy nevideli, majú za dva dni pocit, že sa poznajú celý život. A to je čaro tohto seminára. Z cudzincov sa stávajú priatelia na celý život.“

Väčšina dielní sa konala 15. októbra v Dome kultúry v Kovačici, ktorá poskytla semináru druhý domov. Výtvarná dielňa, ktorej lektorkami boli kovačické maliarky Ivana Svetlík a Maria Raspir, a dielňa pouličného divadla pod vedením Majky Knoppovej a Andreja Bilika spoločne s dielňou divadla poézie, ktorú viedla Renata Jurčová, tvorili v miestnom spoločenstve. Všetci sa postupne pripravovali na výstupy svojich dielní pre širokú verejnosť.

Prvá bola hudobná dielňa pod vedením Tomáša Pohorelca, ktorá koncertovala v punkrockovom štýle na parkovisku za domom kultúry. Hudobné zoskupenie The Recy Diva Band odštartovalo prvú produkciu umeleckých výstupov počas seminára. Divadelná dielňa činohry pod vedením Silvie Svákusovej spracovala prozaický text autorky Edity Ďurčovej Ja, statočná Ľudka alebo Dcéra Ľudu, ktorý vyhral hlavnú cenu v súťaži Pod' sa vypísať. Príbeh inscenácie odzrkadľoval najdramatickejšie milníky zo života Ľudmily Hurbanovej (1878 – 1969), Slovenky zo srbskej Starej Pazovy, dramaticky, literátky a iniciátorky ženského emancipačného hnutia. V ten istý deň sa o pár hodín neskôr prezentovala dielňa pouličného divadla s dielňou divadla poézie. Podkladom im boli víťazné texty v kategórii poézie z literárnej súťaže Pod' sa vypísať. „Zastavili sme sa, aby sme našli vyjadrenie pre zložitost' vzťahov, ukázali spleť cesty a myšlienky človeka počas jeho životnej púte. Je to túžba po návrate do detstva, túžba po vytvorení domova pre priania,“ povedali o inscenácii s názvom Zastal som jej tvorcovia a tvorkyne.

”.....
V tomto roku sa víťazné diela realizovali v ôsmich tvorivých dielňach.

Seminár je jedna veľká rodina

Predposledný deň seminára podľa Mariannky vyzeral takto: „Neskoro večer sedíme v kaviarni a Miro nám priniesie žabu. Živú. Toto sa môže stať len tu. Na mieste, kde o druhej ráno spievame piesne na námestí. V daždi. A neprekáža nám to! Aj keď... Možno je to spôsobené len spánkovým deficitom. Ale možno aj tým malým dieťaťom, ktoré drieme v každom z nás a prebúdza sa práve vtedy, keď cíti teplo domova a toľko spomínanú človečinu.“

V sobotu sa v kaviarni Chalupka uskutočnila výstava pod názvom DOLNOZEMSKÉ NÁVRATY, ktorá ponúkla pohľad na to najlepšie, čo obrazom zaznamenali účastníci a účastníčky fotografickej a výtvarnej dielne na seminári Píšeš? Píšem! pod vedením Petra Brenkusa, Ivany Svetlík a Marije Raspir. V duchu hlavnej témy tohtoročného seminára umelci prostredníctvom fotografie a maľby vyrozprávali príbehy svojich osobných návratov. A keďže sa seminár prvýkrát uskutočnil v Kovačici, v rámci témy sa pokúsili aj o hravé spojenie našej každodennosti s tradíciami svetoznámeho kovačického insitného umenia.

Dielňa detského divadla spracovala na tohtoročnom seminári Píšeš? Píšem! pod vedením lektoriek Emy Kristofovej a Andrey Miháľovej víťazný text autora Jána Žolnaja Legionári. A keďže sa v dielni ocitlo dievčenské zoskupenie, stali sa s z nich Legionárky. Na premiére sa dokonca zúčastnil aj autor. Záver seminára patril filmovej dielni pod vedením Stankyho Králik a Elišky Knoppovej, ktorí spoločne s účastníkmi odprezentovali videodenníky zo seminára a videoreklamu. Najmladší účastníci celého seminára každodenne natáčali zábery a snažili sa zachytiť atmosféru v Kovačici prostredníctvom krátkych filmových diel.

Seminár je o ľuďoch... v každom krásnom čase i nečase v duši... aj keď sa hneváme, aj keď kričíme, aj keď sa láskou ide zbláznit každá bunka nášho ja. Tvorí ho ľudia, rodina, ktorá sa rozrastá s každou dušou, ktorá chce prispieť do spoločného domova. Mariannka si do denníka zapísala: „Domov je tam, kde je rodina. Naše staré mamy mali pravdu. Aj keď sa teraz naša rodina rozbehne po celom Srbsku a Slovensku, o rok sa zas stretneme aj s novými členmi. A to je vec, na ktorú som dnes myslela, aby som celý čas neplakala. Bude nám to tu všetkým chýbať. Aj keď sme sa už dlhšie pripravovali na to, že tento deň príde, nikto nečakal, že to bude tak rýchlo. Stali sme sa rodinou. A to už nikdy neprerušíme. Zažili sme spolu najlepší týždeň našich životov. A to vďaka našim lektorom a organizátorom. Niekedy mám pocit, že ani jeden z nich si neuvedomuje, ako veľmi nám pomáhajú. Ako nás dokážu podržať, keď je najťažšie. Ako sa stali našimi druhými rodičmi a ako nad nami rozprestrelí ďalšie ochranné krídla.“ •

Vít Bednárík neodmysliteľne patrí aj k Z-divadlu zo Zelenča, v ktorom dlhé roky režíroval jeho brat Jozef. Fotografia je z inscenácie Matka Guráz z roku 1983.

Yarmat, Bednárikovci!

Uplynulo takmer desaťročie od smrti jedného z našich veľkých divadelných režisérov Jozefa Bednára, no na jeho zelenečské inscenácie divadelníci, najmä amatérski, nezabúdajú. S výnimočným režisérom už žiaden rozhovor neurobíme, ale v rodine nebol jediným poznačeným vášňou a oddanosťou divadlu. Vít Bednárík (71) bol v zelenečských inscenáciách jedným z výrazných hercov a divadlu sa chystá, podobne ako jeho brat, venovať až do svojej smrti.

JAROSLAVA ČAJKOVÁ • FOTO | Filip Lašut

Divadelníci si zväčša pamätajú na prvé stretnutia s divadlom. Bola to aj vo vašom prípade?

Keď si spomínam na prvé zážitky spojené s divadlom, vždy sa mi vynorí Jožo. Mama a táto boli dedinskí učitelia, mali veľa práce a nás bolo päť detí. Svoju prácu a poslanie chceli robiť vždy poctivo, takže okrem učiteľovania mama robila aj so speváckym zborom, v Červenom kríži, aj po škole sa venovala rôznym krúžkom, táto zasa spolupracovala s hasičmi, telovýchovnou jednotou, dychovkou, speváckym zborom a, samozrejme, hral na organe v miestnom kostole. Mali preto na nás dosť málo času a Jožo bol najstarší, tak nás vždy dostal na starosť. Staral sa o nás tak, že nám vymýšľal hry, väčšinou divadelné. Staval nás do všelijakých postáv, režíroval nás alebo nám rozprával príbehy.

Toto bolo moje prvé stretnutie s umením, a preto neskôr v škole to už bolo jednoduchšie. Mama nacvičovala v škole s deťmi divadlo a, samozrejme, aj nám prideliť nejaké úlohy. Moja prvá divadelná rola bola Zajko Hop-sasa. Hry sme predviedli dva-trikrát do roka a potom sa na ne zabudlo. Môj ďalší vývoj ako herca bol prerušený, lebo v puberte som sa hanbil vystupovať. K umeniu som sa vrátil až na vojenčine ako dvadsaťjedenročný.

Vojna a umelecká tvorba sa akoby vylučujú. Ako vyzeralo toto spojenie za socializmu?

Na vojne v Prahe sme si s kamarátmi vymysleli, že najlepšie sa ulejeme z „ťažkého“ výcviku tak, že urobíme literárno-hudobné pásmo, budeme v ňom recitovať a uvoľnía nás na vystúpenia a Armádu súťaž ume-

leckej tvorivosti. Jožo mi vtedy pomohol, lebo mi poslal básničky a načrtnol celú dramaturgiu pásma. Aj sme ho nacvičili a chodili s ním po Čechách, súťažiacich, pracovných útvaroch, kde sme ho predvádzali vojakom, ktorí neboli doma dva roky. V programe sme mali aj vojačky, takže býval z toho občas aj nejaký ten rozruch.

Od pásma k divadlu tak viedla len krátka cesta?

Po vojne som tieto skúsenosti vedel zúročiť. Už som ovládol trému, nebál som sa postaviť pred divákov. S kamarátmi v Zelenči sme si povedali, že čo budeme len tak posedávať na autobusových zastávkach. Futbal nás prestal baviť, tak urobíme nejaké divadlo. Najprv sme vytvorili zábavný kabaret, zložili malé scény a chodili po okolí. Navnádilo nás to, a tak sme požiadali našu mamu, aby s nami urobila poriadnu inscenáciu. V nitrianskom divadle vtedy uvádzali hru Otta Zelenku Košiel'ka, tak sme ju odkopírovali od slova do slova. Naučili sme sa texty, na povale našli staré kulisy a vyrobili tri povestné divadelné steny. Uviedli sme predstavenie s veľkým úspechom pred zelenečským publikom a dokonca sme získali cenu na okresnej súťaži v Horných Orešanoch, lebo bolo smiešne. Dostali sme chuť robiť ozajstné divadlo. Našli sme si Molièra a jeho hru Oklamáný manžel, nacvičili a boli sme s tým veľmi spokojní. No mama zavolať Jožu, aby sa na to pred premiérou pozrel. Jožo prišiel, všetko zrušil a urobil to sám po svojom. Za pár dní všetko vymyslel, my sme doslova za pár desiatok hodín zmajstrovali scénu a odvtedy sa začala naša spolupráca.

Vyrastať vedľa úspešnejšieho brata nebýva vždy jednoduché. Zvládli ste to bez väčších problémov?

Vtedy som to takto vôbec nevnímal, lebo v tom čase ešte bol dosť neznámy a ja som nemal umelecké ambície. Jeho energia a invenčnosť sa však nalepila na nás všetkých. Vôbec som to nebral tak, že by sme sa mali na neho pozeráť ako na nejakého slávneho človeka. Neskôr, keď sa stal známejším a ja som robil v iných súboroch a spýtal som sa na jeho názor na moju tvorbu, lakonicky odpovedal: „No, aj tak sa dá, aj tak sa dá.“

Ako sa Z-divadlo formovalo a ako vyzerala práca v súbore?

Na začiatku sme boli obyčajný dedinský súbor, neriešili sme ani jeho názov. Keď sme však začali chodiť na súťaže, vyžadovalo sa, aby mal kolektív svoje meno. Názov vznikol ako začiatok slov: zelenáči, Zelenčania, zväzáci. Nikto z nás totiž nemal umelecké vzdelanie. Na začiatku prípravy každej inscenácie nám ju najprv Jožo svojím osobitým spôsobom za jeden večer prečítal. Pripravil si aj dva-tri texty a pýtal sa nás, čo z toho ideme robiť. Na začiatku nás teda nechal si vybrať, ale on už mal aj tak všetko vymyslené, pre neho to bola s nami zábava, aby nás vtiahol do tvorivej práce. Skúšky bývali veľmi familiárne. Nemali sme vlastné priestory, stretávali sme sa v starom majeri, ktorý nebol využitý a poskytol nám ho miestny národný výbor. Keď sme už boli po čítačkách a mali ísť na scénu, prešli sme do kultúrneho domu, samozrejme, nevykurovaného. V obrovskej miestnosti boli veľké kachle, kde sme si najprv museli zakúriť. Skúšalo sa nám teda rezko, lenivosť z nás vyhnala zima. Začínali sme obyčajne v októbri, keď už bolo po robotách, a skúšali sme do marca. Inscenácia vznikala pol roka.

Kedy ste si ako súbor začali uvedomovať jedinečnosť svojej tvorby?

Svoju osobitosť sme začali vnímať až pri našej tretej inscenácii a to bol Plautov Chvastuň. To sme si už museli sami vyrobiť scénu, zohnali sme staré lešenárske rúry a Jožo z nich navrhol konštrukciu. My sme sa v nej v rámci inscenácie hojdali, liezli, viseli a Jožo prvýkrát použil výrazné maskovanie, typické pre nás – biele tváre a čierne oči. S touto inscenáciou sme už dali o sebe vedieť a dostali sme sa s ňou až na Jiráskov Hronov.

A ako ste sa ocitli na Scénickej žatve?

Bolo to s nasledujúcou inscenáciou v roku 1977. Ako súbor B-kategórie sme prešli krajskou súťažou v Myjave, celoslovenskou súťažou Belopotockého Mikuláš a potom sme sa dostali na Scénickú žatvu. Bolo to niečo nevídané. Neplánovali sme to ani sme sa nijako nesnažili, prišlo to tak prirodzene. Bola to hlavne Jožova zásluha, tými inscenáciami predbiehal dobu. Prvá inscenácia, s ktorou sme boli na Scénickej žatve, sa volala Zo života hmyzu a hneď sme za ňu dostali Cenu za tvorivý čin roka.

Tak sa začala slávna éra zelenečského súboru.

Ako ste sa v nej realizovali vy osobne?

Ja som mal rodinné problémy. Narodil sa mi prvý syn, a preto som nemal podmienky, aby som sa mohol venovať divadlu. Na dva roky som sa v súbore tak trochu odmlčal a len som pozoroval prechod súboru do A-kategórie, slávnu inscenáciu Shakespeara Koniec všetko napraviť, za ktorú súbor dostal ďalšie najvyššie ocenenie, vystúpil s ňou na Jiráskovom Hronove a na festivale v Bulharsku. Objavil som sa aspoň v Gogoľovej inscenácii Mŕtve duše. Potom nasledoval Don Juan, opäť s najvyššou cenou. Keď to tak rátam, súbor, ale aj ja sme boli na Scénickej žatve hádam desaťkrát, lebo sme na nej vystupovali aj mimo súťaženia.

Čo predstavovala Scénická žatva pre váš súbor?

Bol to vždy vrchol našich aktivít. Celý rok sme tvrdo pracovali v rodinách, v zamestnaní i v divadle. Ak by sme sa na záver toho snaženia nedostali do Martina na Scénickú žatvu, kde sa všetko tak nádherne oslávilo, boli by sme veľmi smutní.

Spomínate si na najúdernejší zážitok na tomto podujatí?

Najkrajší zážitok na Scénickej žatve sa mi stal na jej 80. ročníku v roku 2002 a na sklonku môjho ochotníčenia. Bol som tam vtedy s trnavským Diskom a predstavením Geniálna epocha podľa Schulza a zo strany organizátorov prišla do Zelenča požiadavka oprášiť Gul'ôčku z roku 1981. Bol som tam teda s dvomi súbormi a inscenáciami, ktoré oddeľovalo viac ako 20 rokov.

Zelenečský herecký súbor nebol nijako špeciálne pripravovaný či školený. Napriek tomu pôsobil kompaktnie nielen divadelne, ale aj herecky. Akým spôsobom vyberal Jožo Bednárík pre vás roly a pracoval s hercami?

On už na začiatku vedel, kto kým bude. Keďže si inscenáciu staval, ako on chcel, často sme hrali dvojroly aj trojroly. Tí, čo boli prvý raz na javisku, dostali úlohu stáť vzadu, ale Jožo si ich veľmi pozorne všimal. Aby sa ten človek dobre cítil a státie mu chutilo, neraz ho oslovil: „Hej, ty vzadu, ako sa to tváriš?“ Dal mu tak pocítiť, že jeho rola v rámci celého obrazu je veľmi dôležitá. Podstatným princípom jeho obsadzovania bolo, že nevyberal ľudí do roly, ale postavu prispôbil človeku, hercovi. Vedel, kto z nás čo dokáže, a rolu pretvoril tak,

aby išla hercovi „do huby“. Napríklad Mara Šmidovičová nevedela vysloviť „r“ a v tom čase to bol v divadle vážny hendikep, asi ako amputovaná noha. On to však dokázal spracovať tak, že sa jej rečový prejav považoval za plus celej inscenácie. Čarovné bolo, ako sa dostala naša najväčšia hviezda Pepka (Štefánia) Slobodová na javisko. V bulletine ju uvádzali ako „šepká Pepka“, pretože sa veľmi hanbila. Jožo jej však dal na skúškach alternovať niekoho, kto chýbal, a potom už zostala na scéne.

Prispôboval roly aj vo vašom prípade?

O mne je známe, že rád rozprávam s pátosom, tak som býval vybraný ako hlásnik alebo uzurpátor. Bolo to vidieť v Chvastúňovi, kde som bol rozprávačom, v inscenácii Zo života hmyzu som bol Človekom, v Gul'ôčke pohoničom a hlavným komediantom. V Matke Guráži som zasa organizoval divadlo v divadle. Keď Jožo chcel mať v inscenácii nejaký poriadok, nasadil mňa, aby sa ostatní vedeli chytiť. Spomínam si na predstavenie Chvastúňa na Jiráskovom Hronove, keď po prestávke mal kolega Gusto, hlavný predstaviteľ, vychádzať na javisko zo sály. Začal som svoj part, mal som ho vítať a jeho nikde. Zamkli totiž dvere do sály a on sa nevedel dostať dnu. Asi po piatich minútach ho vidím vchádzať strémovaného, spoteného. Videl som, že je zle, a Gusto hneď aj spustil: „A matka?“ Repliku, ktorá bola o tri strany ďalej. Hovorím, áno, matka príde, ale najprv musíme... A on znovu: „A matka?“. Trvalo mi, kým sme sa v dialógu zladili, a naviedol som ho na líniu, aby sme mohli v predstavení pokračovať. Nedá mi tiež nespomenúť ďalších, ktorí na nás dohliadajú už len zhora: Firiho (Ľubomíra Sekeru) a jeho slávnú vetu v Matke Guráži „minútočka vás nezabije“, jediný text, ktorý za celú svoju kariéru mal, alebo švagra Jana (Lukačoviča) a jeho „cukru detiská pojedli a kričali dedo, dedo, dedo...“ v Mŕtvych dušiach.

Ktorý svoj herecký výkon z celej série zelenečských inscenácií pokladáte za najvýznamnejší a najhodnotnejší?

Bolí to naozaj krásne roly, čo mi Jožo pripravil. Či to bolo Zo života hmyzu, dvojrola v Gul'ôčke, syn Matky Guráže, ale najväčšou pre mňa zostáva Gregor Samsa z Kafkovej Premeny, ktorú sme my nazývali O tem, jako sa ráz zobudil pán Gregor Samsa ve svojej postely a ziscil, že sa premenyl na obľudný hmyz. Na túto postavu a svoj výkon som naozaj pyšný. Na Scénickej žatve sme s inscenáciou vystúpili už mimo súťažného kl'úča. Vzdali sme sa totiž súťaženia, aby sme otvorili cestu iným súborom, ktoré nemali také šťastie na režiséra ako my, a pritom sa neraz narobili aj viac.

Mohli by ste teda priblížiť spôsob a štýl režisérskych práce, najmä keď už máte skúsenosti aj s inými osobnosťami?

Ja som mal veľké šťastie, že som sa dostal do rúk režisérom, ktorých považujem za najlepších: teda Jozefovi Bednárikovi, Dušanovi Vicenovi, s ktorým som robil v Disku a SKRaTe, a teraz v Teatre Tatro Ondrejovi Spišákovi. Keby som ich mal porovnávať, hneď na začiatku poviem, sú veľmi rozdielni, naozaj každý je iný. K tomu, čo chcú vytvoriť, sa dostávajú sebe vlastným spôsobom. Jožo, čo je všeobecne známe, mal všetko pripravené. Mal jasno, čo, ako a s kým chce robiť – a inak to nebolo. Dušan Vicen zas všetko necháva na hercov, aby sme si rolu vytvorili tak, ako ju cítime, a on ju len jemne oma-ciava, prípadne opatrne posúva, kam potrebuje. Ondro Spišák nepovie, ako si postavu predstavuje, čo by mala vyjadrovať, ale pripraví pre herca takú pôdu, že do nej

sadneš ako do loďky a plavíš sa s ňou, či to bolo v Majstrovi a Margaréte, v Kabarete alebo Stalkerovi. Pripraví rolu tak, že do nej vstúpiš a nevieš sa vynadávať na seba, ako je všetko dobre urobené. Z hľadiska hereckej slobody Jožo vychádza akoby najhoršie, ale on zasa vedel, čo chce, vedel, čo si schopný urobiť aj ako to s tebou urobiť. A dal ti možnosť, aby si to tak spravil. Prečo teda nie?

Ako divadelník ste sa dostali do mnohých krajín v čase, keď cestovanie po Európe a svete nebolo samozrejmé. Aké zážitky a poznanie ste na zahraničných cestách nadobudli?

Prvý raz sme sa dostali so Z-divadlom v roku 1976 s Chvastúňom do maďarskej Kazincbarciky. S ďalšími inscenáciami sme naozaj pochoďili celú Európu a s Gul'ôčkou sme sa dostali až do japonskej Jokohamy. S Diskom som zasa bol až v Brazílii. Vždy to bolo obohacujúce, lebo na festivaloch sú okrem inscenácií zaujímavé aj kamarátske stretnutia a vzťahy, ktoré tam vznikajú. Najviac si spomínam na našu cestu do bývalej Juhoslávie do Mostaru, kde sme mali priateľov v súbore Privremeno pozorište. Spriatelili sme sa až tak, že sme sa vzájomne navštevovali, a keď došlo u nich k vojne, prichýlili sme ich v Zelenči. Nakoniec môj syn má za manželku dcéru člena mostarského súboru. Aj japonský súbor bol u nás v Zelenči, aj Taliani z Maceraty, takže z tých ciest vznikli aj takéto trvalé vzťahy.

Divadelná prax, najmä amatérskych či nezávislých súborov, hovorí, že sa dožívajú priemerne 10 až 15 rokov. Na Zeleneč toto pravidlo, zdá sa, platí?

Myslel som si, že to, čo sme v Zelenči s divadlom dokázali, sa inscenáciou Impresário zo Smyrny a poslednými našimi predstaveniami v roku 1989 skončilo. Ja som sa potom z divadelného života na desať rokov stiahol a po Jožovi nemal kto v súbore prevziať režisérsku paličku. Nikto sa totiž dlho neodvážil Z-divadlo oživiť. Ale predstavte si, ono sa to stalo. Teraz. V tomto roku 2022 nastala situácia, že na to, čo chcel ešte Jožo s nami urobiť, sa našiel človek, ktorý povedal: „Linčaná, Zelenčania, poďte, ideme na Návštevu starej dámy.“ Nacvičili sme v Zelenči Dürrenmattovu hru a premenovali sme si ju na Návšteva v Linči. Premiéru mala 17. septembra 2022 v hlavnej úlohe s Evou Matejkovou. Tak nezostanú iba spomienky. Som šťastný, že pokračujeme teraz ako Zet-divadlo Zeleneč, a že som tiež priložil ruku k dielu, aby sa naplnilo. Všetci sme boli zvyknutí na Joža, takže Peter Oravec, ktorý jeho tvorbu vždy obdivoval, mal v súbore ako režisér ťažkú pozíciu.

Čo pokladáte za najväčšiu hodnotu, ktorú ste získali vďaka svojmu pôsobeniu v Zelenči?

Bola to pre mňa príprava na neskoršie pôsobenie v iných súboroch a ďalších inscenáciách. Vo svojej rodine som mal dosť ťažkú pozíciu, aby som sa mohol intenzívne venovať svojmu hobby. Ale nevzdal som sa a za túto vieru vďaka práve zelenečskému obdobiu. Dalo mi možnosť uviesť si, v čom som dobrý, že dokážem robiť divadlo, chcem ho robiť a nikdy sa ho nevzdám. Preto mi asi osud neskôr venoval dar – možnosť vytvoriť si také rodinné zázemie, vďaka ktorému sa divadlu môžem stále venovať a ukazovať, čoho som v ňom schopný.

Dary prichádzajú niekedy neočakávane, niekedy za zásluhy. Vy ste neprevzali vedenie v Zelenči, ale neskôr ste sa objavili ako herec v iných súboroch. Čím si vás alebo vy ich zaslúžili?

Priznám sa, že som nevedel, do čoho idem. V Zelenči som hral pod Jožovým režijným vedením, v Disku pod Dušanom Vicenom. Jeho inscenácie Geniál-na epocha podľa Schulza, Padesátka a Kauza Bvlgakoff boli niečo úplne iné, ako som zažil v Zelenči. Musel som v sebe nájsť väčšie odhodlanie pracovať samostatne a viac rozmyšľať nad tým, čo chcem divákovi povedať. Po návrate Blaha Uhlára do Disku z neho Dušan odišiel a ponúkol mi, aby som išiel s ním. Priznám sa, že dovtedy som nevedel, že existuje Stoka a Uhlár. Nevidel som žiadne ich predstavenie a zrazu som sa ocitol medzi ľuďmi, ktorí vtedy zo Stoky odišli a mali svoj štýl kolektívnej tvorby. Spoločne sme vytvorili Divadlo SKRaT. Aj keď som predtým s týmito ľuďmi nepracoval a dokonca som ani nevidel, čo robili, začali sme tvoriť niečo, čo sa možno podobalo na Stoku či Disk, ale zároveň bolo výsledkom konglomerátu tvorivých postupov, ktoré boli ovplyvnené aj Z-divadlom. Vznikli tak úžasné inscenácie, ako Stredná Európa ťa miluje, Morča, Umri, skap a zdochni či Napichovači a lízači. Bol som rád, že som svojimi skúsenosťami vedel prispieť k ich vzniku.

V čom ste zaznamenali svoj umelecký rast v SKRaTe?

Prvý raz som sa dostal k tomu, aby som nielen svoje nadanie, ale aj um a zážitky vložil do tvorby inscenácie. Tie vznikali na začiatku z diskusií a ich nahrávania. Určili sme si nejakú tému, nahrali a potom z nej Ľubo Burgr, Dušan Vicen alebo Inge Hrubaničová vytvorili text. Ten sme potom inscenovali, pričom sme interpretovali svoje texty, teda samých seba. O to ľahšie nám plynuli z úst. Môj prínos bol určite menší, lebo ja som nemal také vzdelanie a skúsenosti ako ostatní, ale bol to pre mňa výrazný posun.

V posledných rokoch ste sa odhodlali k ďalšiemu kroku a založili nové divadelné zoskupenie v malej obci Trnavského kraja. Čo vás viedlo k tomuto rozhodnutiu už v zrelom veku?

Po šesťdesiatke sa mi podarilo vytvoriť si také rodinné zázemie, že sa divadlu môžem bez škrupúl a obmedzení venovať. S manželkou Dášou (Dagmar Bednáriková, pozn. red.) sme potrebovali niekde bývať, tak sme si v Dolných Orešanoch vybudovali stánok hneď vedľa svätostánku – kostola. V dome, ktorý sme kúpili, bola murovaná klenbová pivnica, a keď sme v nej zborili priečku, dostali sme úžasné rozmery 8 × 10 m. Susedia by mi povedali, že tam môžem urobiť peknú vináreň či pivnicu, ale my sme si povedali, že urobíme divadlo, kde sa okrem hercov zmestí aj 30 až 40 divákov. Pomenovali sme ho Divadlo Yarmat, čo znamená po bretónsky na zdravie!, lebo práve Bretónsko nás inšpirovalo k vytvoreniu tohto priestoru. Dali sme dohromady naozaj malú skupinku ľudí. Nehľadali sme ich, lebo sme spolu dlhé roky pracovali a máme ich radi: Dana Gudabová, ktorá hrala so mnou v Disku a SKRaTe, a manželský pár Ivan a Zlatica Kazimírovci, tiež z Disku. No a kto by to mal s nami robiť, ak nie Dušan Vicen. Koniec výpočtu. Tento rok sme uviedli tretiu premiéru, ktorú trochu zahatal covid. Tvoríme vicenovským spôsobom, teda najprv diskutujeme, nahrávame a Dušan dá texty a inscenáciu dohromady. Ja sa zapájam aj ako technik pri výrobe scény, Dáša je inšpicientka, producentka a všetko ostatné. Oproti predchádzajúcim súborom si však pestujeme jednu odlišnosť: po každom predstavení divákov pozývame na víno a pri ňom debatujeme o tom, čo videli. A môžu nám od pl'úc povedať, či sa im páčilo alebo nie.

Divadlo Yarmat však nie je len o divadelnom súbore. Podľa internetových stránok rozvíja širšiu kultúrnu činnosť. Bude to dedinské kultúrno-kreatívne centrum, akých je už zopár a ktoré vznikajú z nadšenia jednotlivcov, párov či malých zoskupení?

Vidíte, pri svojej pýche na divadlo by som aj zabudol na podstatu jeho vzniku. Dáša, okrem toho, že je moja manželka a producentka Yarmatu, je aj šéfkou jedného kultúrneho centra v Prahe, ktoré sa venuje novému cirkusu, teda cirkusu bez zvierat. Pretože pri dome je aj veľká záhrada, vytvorili sme možnosti, kde by sa aktéri nového cirkusu mohli pripravovať. Ide o akrobatické vystúpenia, ktoré potrebujú veľkú konštrukciu, závesné prvky, šály, hrazdy, na ktorých sa cvičí. Toto sme vybudovali a po minulých letá aj privítali na stáži ľudia, ktorí si u nás pripravovali vystúpenia. Ďalšou akciou boli tábory pre deti, najprv nad 10 rokov, potom aj pre 6- až 10-ročných. Týždeň boli u nás a na záver po celodenných cvičeniach urobili spoločné predstavenie. Pre deti organizujeme aj záhradné predstavenia bábkohercov, pre dospelých zas vystúpenia kapiel. V pivnici sme zaviedli cyklus Spovedačky, kde si pozývame svojich kamarátov a rozprávame sa s nimi o ich živote, tvorbe, zážitkoch. Mali sme Janu Ol'hovú, Danu Gudabovú, Milana Ondříka, Martina Nahálku, Roba Jakaba a veríme v pokračovanie s Lukášom Latinákom. Tento rok sme tábor pre deti nerobili, lebo v ich priestoroch sme ubytovali Ukrajincov. Našťastie sú tiež umelecky založení a pomáhajú nám pri akciách, ktoré organizujeme.

Vo vašom portfóliu nájdeme viacero menších a vedľajších postáv slovenskej filmovej a televíznej tvorby. Aká je skúsenosť divadelníka s týmto druhom tvorby?

Mal som možnosť hrať aj vo významných filmoch, ale omnoho zaujímavejšia bola pre mňa spolupráca s mladými filmármi a študentmi VŠMU. Nejakým zázračným spôsobom sa dozvedali, že existuje skupinka ľudí, s ktorými možno spolupracovať, majú skúsenosti a vedia aj pomôcť. Pracoval som s približne tridsiatkou režisérov či kameramanov, ktorí končili štúdium svojimi prácami, záverečnými filmami. To pokladám za svoj najväčší vklad v tejto oblasti. Rád som pomohol svojimi skúsenosťami ľuďom, ktorí sú dnes už známi. Filmovať s profesionálmi a študentmi je totiž veľký rozdiel. Pri Šulíkovej Krajinke bolo všetko perfektne pripravené, ale so študentmi bolo zábavné im radiť a navigovať ich. Mal som z toho väčšiu radosť, ako keby som robil s nejakým výnimočným režisérom. Nakoniec to bola spolupráca s Divadlom Pôtoň v Bátovciach.

Máte svoju charakteristiku herectva vo filme a divadle?

Herectvo na javisku a pred kamerou je veľmi rozdielne. Pred kamerou ste zviazaní, zábery sa opakujú podľa pokynov, môžete sa zlepšovať, zhoršovať, ale divákov nevidíte. Na javisku vnímam ľudí, ktorí mi dajú okamžite najavo, či som presvedčivý a či mi veria. Je na ňom oveľa väčšia sloboda. A na každom predstavení sedí iný divák, ktorý mi dáva niečo iné, čo mňa hneď obohacuje. So mnou tvorí predstavenie a to vo filme nie je možné.

Takže čo je pre vás divadlo?

Pomôžem si citátom či možno parafrázou citátu Lopeho de Vega, ktorý bol mottom nášho zelenečského súboru: Divadlo sú tri dosky, dvaja ľudia a jedna vášeň. •

.....”
 Viacero inscenácií
 zobrazovalo príbehy
 jednotlivcov
 v náročných
 životných situáciách.

Inscenácia Oskar
 detského súboru Bodka
 z Veľkého Krtíša je
 o príbehu malého chlapca
 s rakovinou, ktorý sa
 vyrovnáva s bežnými
 dňami v nemocnici.

FOTO |
 Branislav Konečný

Svet v kríze, a predsa dôvod na oslavu

Pre veľkú obec slovenských ochotníkov a ochotníčok boli festivaly a súťažné prehliadky od počiatku dôležitými udalosťami roka. Závody v Martine najdôležitejšie. Tu sa stretávali, konfrontovali, ale aj vzdelávali a diskutovali. Hoci sa názov a forma martinských závodov v priebehu rokov menili, svojho pokračovateľa majú do dnešných dní. Scénická žatva dokázala zachovať pôvodné poslanie závodov, ale zároveň flexibilne reaguje na súčasné potreby ochotníckej scény. Tento rok oslávila sto rokov, a pritom nepôsobí staro.

DIANA PAVLAČKOVÁ • FOTO | Michal Lašut, Branislav Konečný, Roman Adamják

Festivalový program jubilejného ročníka trval až šesť dní a jeho súčasťou boli, prirodzene, víťazné ochotnícke inscenácie z postupových prehliadok a prednesy z Hviezdoslavovho Kubína. Čo ma na samotnom programe najviac prekvapilo, bol najmä výber ťaživých a spoločensky páličivých tém detských súborov. Vďaka nim vznikol veľmi presný obraz dnešnej doby najmä z pohľadu jednotlivých kríz, ktorými v súčasnosti prechádzame.

Krehkosť detského sveta

Už prvé predstavenie v programe odštartovalo túto tematickú líniu. Inscenácia Oskar detského súboru Bodka z Veľkého Krtíša je o príbehu malého chlapca s rakovinou, ktorý sa vyrovnáva s bežnými dňami v nemocnici.

Na jednej strane zažíva prvú lásku, ale zároveň citlivo vníma odchody a správanie svojich rodičov. DDS Bodka pod vedením Silvie Svákusovej vo svojom javiskovom tvare veľmi presne zobrazil hostilnosť prostredia nemocnice a krehkosť detskej duše, ktorá si naplno neuvedomuje tragickosť svojej situácie a túži iba po obyčajnom šťastí bežných dní. Inscenácia sa odohráva v slabom osvetlení, pričom chlad a sterilitu nemocničného prostredia (a samotného príbehu) vystihuje Svákusovej výtvarné riešenie. Herci a herečky sú odetí do bielych kombinéz (takých, ktoré všetci veľmi dobre poznáme z časov covidového testovania) a scénu rozdeľujú pásy igelitu. S tým herecký súbor aj tvorivo pracuje, vytvárajú ním nielen jednotlivé prostredia, ale hrajú sa napríklad aj so svetelným lomom cez

.....”
 Na tohtoročnej
 Scénickej žatve
 dominovali
 pri detských
 súboroch ťaživé
 a spoločensky
 páličivé témy.

túto matériu. Skvelý herecký výkon hlavnej predstaviteľky Lucie Kollárovej v úlohe Oskara dokázal dianie na scéne priniesť aj potrebné odľahčenie. Herečka výborne pointovala vtipné momenty s jasným podtextom, že ide o detské až naivné vnímanie inak smutných udalostí. Popri nej tvoria ostatní herci a herečky kolektívne prostredie, ktoré Oskara obklopuje. Pár z nich v jednotlivých scénach preberá konkrétnu rolu, avšak pôsobivé sú najmä ich skupinové výstupy, ktoré vytvárajú poetické obrazy a metaforicky dotvárajú chladný príbeh.

Viacero podobností s Oskarom nájdeme v inscenácii Dievča z morského dna DDS Prvosienka. Aj v tomto prípade ide o príbeh s náročnou tematikou, jednou ústrednou postavou a kolektívnymi výstupmi zvyšného hereckého súboru. V Prvosienke sú však tieto aspekty ešte o niečo výraznejšie. Predloha je uchopená veľmi poeticky, krehko, bez snahy ju odľahčiť humorom. Monodráma Jany Bodnárovej rozkrýva príbeh pätnásťročnej Ley, ktorá je hospitalizovaná na psychiatrii. Lea postupne odkrýva rôzne hrôzostrašné príbehy zo svojho života, a teda dôvod svojho psychického stavu. Avšak tieto príbehy sú uchopené poeticky, sú popretkávané rôznymi metaforickými obrazmi, ktoré odzrkadľujú Leino unikanie z reality do sveta fantázií. Fantaskný charakter inscenácie podporuje množstvo čiernych a bielych balónov na scéne (tie sú už predpísané aj v pôvodnom texte). Herecký kolektív s nimi však umne pracuje, využíva ich nielen ako kulisu, ale aj ako rekvizitu, ktorá v rôznych situáciách preberá všemožné významy. Inscenácia Prvosienky v réžii Zuzany Demkovej stojí prevažne na hlavnej predstaviteľke Lei. Sofia Kurňavková je nepochybne veľmi talentovaná – herecky, spevácky aj tanečne. Príbeh dokáže gradovať, uchovať v ňom nevypovedané tajomstvá a emočne svoj prejav nasýtiť. Občas však jej prejav sklzáva k páťosu, keď sa snaží každú jednu vetu príliš emočne prežiť. Zvyšok čisto dievčenského obsadenia tvorí tanečný chór. Prostredníctvom pohybu vytvárajú rôzne prostredia (či už doslovné, alebo metaforické), ktoré Leu v jednotlivých životných situáciách obklopujú. Ich prítomnosť ozvlášťuje monologický charakter inscenácie a zároveň ponúka hlavnej herečke viacero možností na interakciu, fyzické vyjadrenie textu. Niektoré tieto interakcie pomáhajú dotvoriť poetickú atmosféru inscenácie, avšak miestami sú až príliš doslovné a iba ilustrujú povedané. Napríklad v scéne, keď Lea rozpráva o odchode svojho otca, krčovito sa na zemi drží jednej z nôh dievčat. Je tak veľmi trefne vyjadrená jej malosť voči dospeléj osobe, ktorú si chce pri sebe udržať. V momente, ako vysloví, že otec odišiel, dievča vytiahne nohu z leinho zovretia, a teda sa toto jemné metaforické konanie stane príliš doslovným. Napriek týmto malým výhradám ide o inscenáciu, ktorá plne chápe textovú predlohu a v jej intenciách ju aj zručne prenáša na javisko.

Kríza ľudskosti očami mladých

Okrem dôležitých tém obsiahnutých v príbehoch jednotlivcov v náročných životných situáciách bolo súčasťou programu aj viacero inscenácií mladých súborov reflektujúcich aktuálne spoločenské problémy. Tohtoročná Scénická žatva bola jasným signálom, ako veľmi mladí ľudia prežívajú aktuálne globálne dianie. Z ich diel prenikal názor, že dnešný človek sa nachádza v kríze, a to nielen hodnotovej, ale najmä morálnej. Citlivo vnímajú krízu ekologickú a najmä vojnovú situáciu na Ukrajine. V konečnom dôsledku tak vznikla spleť rôznych pohľadov na človeka ako bytosť sebeckú a krutú a hlavnou otázkou ich tvorivého bádania bolo, či sa v ňom ešte skrýva akási „ľudskosť“.

Azda najmarkantnejšie to bolo v prípade inscenácie divadelného súboru MoDRÉ TRaKY z Vrábela „človek“. Na malej ploche asi dvadsaťminútovej inscenácie štyri herečky otvárajú páličivé otázky reflektujúce aktuálny stav sveta, no najmä vzťah človeka k prírode. Štyri dievčatá v oblekoch filozofujú nad životom, zosobňujú bielych mužov v košeliach, ktorí rozhodujú o chode tohto sveta. Ich skúmanie antropocentrizmu nadväzuje na najaktuálnejšie svetové divadelné dianie a prepracovaný divadelný tvar originálne uchopuje tému ekologickej krízy.

Nitrianska ZUŠ Rosinského prispela do pomyselnej diskusie o kríze ľudskosti viacerými inscenáciami. Opäť raz dokázali, že táto ZUŠ vedie mladých ľudí ku kritickému premýšľaniu, ale aj k tvorivému divadelnému prístupu. Ich kvalitu potvrdzuje fakt, že sa do programu stej Scénickej žatvy dostali až tri ich súbory.

Skúmať človeka a jeho podstatu sa rozhodol súbor Let. V inscenácii Ľudskosť sa tvorkyne inšpirovali dielom Rutgera Bergmana (o predstavení sme referovali v Javiske 2/2022 na s. 27, pozn. red.). Účinkujú v nej dve herečky, pričom jedna z nich má prevažne verbálne výstupy a druhá čisto pohybové. Choreografia nesie prvky animálnosti a zároveň ich vzájomné interakcie odzrkadľujú rôzne formy správania človeka k človeku. Herečka Lea Hadnagyová vo svojich monológoch vecne predstavuje rôzne druhy reálnych experimentov (Stanfordský, Milgramov a i.), ktoré definujú zlo v človeku a podmienky, v ktorých je schopný ľahko páchať násilie na iných. V kontraste k tomu vyjadrujú pohybové variácie vnútorné prežívanie človeka, ktorý prechádza týmito experimentmi. Tvorkyne najprv vystavajú veľmi jasný obraz človeka, ktorý vo svojej podstate nie je „ľudským“, ale krutým násilníckym stvorením. Avšak následne všetko toto spochybnia. Vymenovávajú fakty, ktoré vyvracajú výsledky experimentov a potvrdzujú dobrú národu ľudskej bytosti. Odrazu tak prinášajú nádej a optimistické vídenie našej spoločnosti. Kontrast medzi „dobrom a zlom“ je obsiahnutý aj v svietení, kde sa neustále strieda chladná modrá s teplou žltou. Svietenie zároveň predeľuje jednotlivé výstupy. V scénach s teplým svietením herečky vypadávajú zo svojich rolí

(pijú vodu, predýchávajú a pod). Naopak, scény v chladnom svietení sú atmosféricky sugestívne, tvorkyne pracujú s veľkými bielymi igelitmi, ktoré kreatívne využívajú na svoju výpoveď (aj keď o nadužívaní tohto materiálu v divadle celkovo by sa tiež dalo diskutovať). Je nespochybniteľné, že sa tvorkyne venujú veľmi aktuálnym témam, najmä vzhľadom na vojnový konflikt neďaleko našich hraníc. Forma ani témy síce nie sú pre-vratné (vysvetľovať taký Stanfordský experiment sa môže zdať ako niečo stokrát „prežuté“), no zjavne majú v súčasnosti opäť svoju apelatívnu (napríklad túto sezónu rovnaký experiment tematizuje na profesionálnej scéne jedna z popredných slovenských režisérk Júlia Rázusová v inscenácii Pop animal).

Osobitú divadelnú formu má inscenácia Narodeniny súboru Hromozvod. Autorské dielo s nádychom absurdnej drámy veľmi presne vyjadruje tému ľudskej agresie a skupinovej potreby nepriateľa. „Príbeh“ je pomerne jednoduchý – stretne sa formálne oblečená štvorica, vytiahnu si z hľadiska jedno dievča, ktoré posadia na javisko. Sláva jeho narodeniny, ktoré síce nemá, avšak nátlaku skupiny je ťažké sa ubrániť. Vzniká tak viacero situácií, keď je dievča nútené pomaly sa prispôbovať ich požiadavkám. Hoci má zo začiatku iný názor a bráni sa, nakoniec sa podvoľí, avšak nie submisívne, ale tiež s istou dávkou vzdoru. Dramatický text je prevažne monologický, herci smerujú svoje prehovory do hľadiska, pričom si udržiavajú pózu sebavedomia až arogancie (mimicky aj v postavení a pohyboch celého tela). Herecky sú veľmi presní, dokážu pointovať myšlienky a vtipy, kde je chvályhodné najmä ich presné časovanie. V ich diele možno nájsť metaforickú paralelu s mnohými dnešnými javmi. Veľmi jasno v ich naoko banálnych situáciách vidieť nárast agresivity, nenávisť, tak ako v spoločnosti bujnajú extrémistické názory. Potreba nepriateľa ako nevyhnutnosti pre sebaidentifikovanie skupiny je veľmi vhodný tematický materiál na uchopenie tohto celospoločenského javu. Navyše tu otvárajú aj témy varírovaní pravdy, slobody voľby, manipulácie, pasívnej agresie či potreby patriť k skupine. Všetko je to včlenené do veľmi funkčného javiskového tvaru, ktorému azda možno vyčítať len jeho dĺžku.

Po scéne, keď sa dievča z hľadiska (v skutočnosti tiež herečka) pridá k skupine, je pointa už zjavná a inscenácia sa ďalej už len zbytočne natahuje.

Tretou inscenáciou zo ZUŠ Rosinského bola inscenácia Klamárka inšpirovaná románom izraelskej autorky Ajelet Gundar-Gošén. V tomto prípade išlo o sériu izolovaných monológov skupiny mladých ľudí (a mačky), v ktorom každý z nich prerozprával svoje pocity, túžby, no najmä vnímanie obvinenia zo sexuálneho napadnutia. Príbeh nie je rozprávaný lineárne, prostredníctvom jednotlivých monológov sa publiku skladá mozaika toho, čo sa v skutočnosti stalo. Vďaka tomuto prístupu k textu si aj publikum samo pomaly vytvára názor na dané skutočnosti a môže ho následne aj opätovne spochybníť. Štruktúra inscenácie je priehľadná. Herecký súbor sedí po stranách javiska v čisto čiernom oblečení a pre každú zo scén sa jeden z nich za zvuku hudby prezlečí a vstúpi do streda, kde prednesie svoj monológ. Táto štruktúra má však aj tú nevýhodu, že divák či diváčka po chvíli začne počítat, koľko z nich ešte nemalo svoj priestor, a to najmä ak upadá dynamika predstavenia. To sa, žiaľ, v prípade tejto inscenácie deje. Hoci každý z hercov a herečiek dokážu svoj výstup veľmi dobre vystavať, jednotlivé predely narúšajú tempo a inscenácia upadá do monotónnosti. Čo sa však súboru pod vedením režisérky Marice Šiškovéj veľmi dobre darí, je scénické navodenie ťaživej atmosféry, ktorá dotvára nielen samotný príbeh, ale aj izraelské prostredie. Na scéne sú umiestnené vratké kovové konštrukcie, ktoré pre každú scénu herci obmieňajú, pracujú s nimi, využívajú ich na rozpočítanie svojich monológov. Dôležitá je však prítomnosť čiernych postáv, ktoré majú neraz zahalené tváre, a tak potvrdzujú akési memento nevysloveného nebezpečenstva. Navyše samotná téma v dnešnej dobe #metoo (či možno už ide aj o obdobie po) prináša podnetný príspevok do diskusie, a to nielen jednostranne, že je jednoduché niekoho (navyše mediálne slávneho) obviňovať, ale aj čo takýto krok znamená pre iné, skutočné obete sexuálneho násillia. Tvorivý tím nazerá do duše mladého človeka a na pozadí tohto príbehu a páľčivej témy zároveň skúma jeho potreby a city v dnešnej dobe.

Dievča z morského dna súboru Prvosienky v réžii Zuzany Demkovej stojí prevažne na hlavnej predstaviteľke Lei. Sofia Kurňávková je nepochybné veľmi talentovaná – herecky, spevacky aj tanečne.

FOTO | Branislav Konečný

”.....

Program jubilejnej Scénickej žatvy reflektoval súčasný svet ako miesto úpadku, množstva kríz a stratenej ľudskosti, no dianie pomimo javísk dokazovalo opak.

Súčasťou festivalu bola aj putovná výstava Scénická žatva 100: festivalový plagát, ktorá tvorila ukážku celého spektra foriem, osobností a hodnôt, ktoré podujatie formovali. Na fotografii je programový riaditeľ festivalu Matej Moško.

FOTO | Michal Lašut

Snaha o ekologické vzdelávanie

Ekologickú tému spracoval nielen súbor MoDRé TRaKy, ale aj bábkarský súbor dospelých Badido. Tentoraz išlo o inscenáciu pre deti Boni a čierny snehuliak (o predstavení sme referovali v Javisku 2/2022 na s. 23, pozn. red.). V tomto prípade však inscenácia svojimi kvalitami (od réžie cez herectvo po výtvarné riešenie) ďaleko zaostávala za zvyškom súťažných diel v programe. Herci a herečky tu stvárnujú ľudí bez domova, tulákov, avšak ich prejav a jednoduchosť viet ich karikuje natoľko, že vytvárajú skôr obraz ľudí s nízkou inteligenciou. Celá inscenácia je spleťou nejasne motivovaných situácií, kde zrazu nastane určitý problém a oni sa z neho snažia dostať. Potom konverzujú a akoby náhodou sa problém vyrieši. Medzi jednotlivými scénami, zážitkami z putovania Boni, chýba aj logické prepojenie. Snaha o ekologické vzdelávanie detí a ich zapojenie do separácie plastov v závere je pozitívom tejto inscenácie, avšak výsledný dojem je viac než rozpačitý.

Krízy lokálne aj budúce

Jedným z vrcholov festivalového programu bola inscenácia pomerne nového súboru z Námestova dNO. Hra na Boha je inscenácia, ktorá má dokumentárny základ. Tvorivý tím pod vedením režiséra Lukáša Kubíka sa rozhodol spracovať reálny lokálny príbeh trojnásobného vraha Jána Jeneja. Tvorcovia tento príbeh nielen rekonštruujú, ale zároveň skúmajú prostredie a problémy Jána, a teda príčiny, prečo k tak brutálnemu činu došlo. Hlavnou otázkou tvorcov je, kto je reálne vinný za tento čin. Ich dielo ponúka množstvo pôsobivých scén, v ktorých sa snúbi pohybová kreativita a pôsobivý originálny vizuál (kombinácia mizanscén a svietenia). Hlavný predstaviteľ Jána – Jakub Janotík – pritom po celý čas v inscenácii mlčí. Jeho výstupy sú čisto pohybové. Trápi sa, zmieta ho jeho životná situácia, jeho skutok je výsledkom absolútnej frustrácie. Tento čin teda hovorí za všetko a slová nie sú nutné.

Tvorivý tím Apostrop siahol po futuristickej dramatickej trilógii katalánskeho autora Esteva Solera. V inscenácii Kontra reaguje na hrozby blízkej budúcnosti.

FOTO | Roman Adamjók

V príbehu našli tvorcovia a tvorkyne univerzálnu presah, a darí sa im uchopiť celkovo našu národnú národu a najmä naše neuhý. Predsudky malomestskej spoločnosti, ignorovanie trápení druhých a problémy s alkoholom sú v ich interpretácii súčasťou mozaiky dôvodov, prečo k tomuto činu došlo. Tento motív podporuje práca s folklórnym materiálom, ktorý je tvorivo adaptovaný pre potreby divadla a výpoveď tvorivého tímu. Cez ľudový tanec a spevy v podstate pomenávajú, čo je našim národným „folklórom“ (napríklad rodovo stereotypné rozdelenie práce, no najmä alkoholizmus). Súbor dNO síce miestami prechádza k prílišnej snahe o dramatické napätie skĺzajúce do páťosu či moralizovania, no napriek tomu ide o veľmi pôsobivé divadelné dielo, ktoré nielen skúma našu históriu, ale aj kriticky pristupuje a pomenováva naše národné kolektívne správanie či zvyky.

Druhým dielom, ktoré v programe zarezonovalo nadmieru originálnym javiskovým riešením, bola inscenácia Kontra divadelného súboru Apostrop z Liptovského Mikuláša. Tvorivý tím siahol po futuristickej dramatickej trilógii katalánskeho autora Esteva Solera. Na javisku sa im podarilo prostredníctvom scénografie, netradičného rozloženia javiska a hľadiska, prostredníctvom kostýmov a maskovania vytvoriť veľmi sugestívny obraz neexistujúcej budúcnosti, čo je vzhľadom na divadelné a navyše ochotnícke možnosti obdivuhodné. Avšak samotné scény, ich herecké uchopenie, dynamika a pointovanie zaostávali za vizuálom. Problematická bola najmä práca s napätím a časom, keďže každá zo scén pôsobila extrémne monotónne. Totižto krátko po úvode každého z výstupov došlo priamo ku konfliktu a jeho vyvrcholeniu, a ten sa následne ďalej len natáhoval. Pointa bola vypovedaná a množili sa len bizarné dialógy, ktorým chýbal čierny humor spomenutý v anotácii. Vo výsledku pôsobila inscenácia veľmi rozpačito, myšlienkami, ktoré by mohli mať apelatívnejší presah do súčasnosti, sa strácali v záplave prílišného „zextrémnenia“ jednotlivých situácií.

Kríza zažehnaná?

Program jubilejnej Scénickej žatvy reflektoval súčasný svet ako miesto úpadku, množstva kríz a stratenej ľudskosti, no dianie pomimo javísk dokazovalo opak. Festival sa opäť stal miestom, kde sa ochotníci a ochotníčky stretávali, diskutovali a najmä tešili zo vzajomnej prítomnosti (nech už to znie akokoľvek ako klíšé). Scénická žatva má aj po sto rokoch svoje opodstatnenie, drží sa svojho zámeru a nadväzuje na tradíciu svojich predchodcov. Hoci aj slovo „tradičný“ dnes už naberá rôzne iné významové nánosy, tu platí, že si festival vyberá z minulosti tie správne hodnoty, o ktorých sa nebojí diskutovať, a neustále sa flexibilne prispôbuje potrebám súčasných ochotníkov a ochotníčok. •

Ako Hviezdoslav žal...

Zo 68. ročníka Hviezdoslavovho Kubína sa do programu tohtoročnej Scénickej žatvy dostalo jedenásť recitátorov a recitátoriek a štyri recitačné kolektívy a divadlá poézie.

Čo primalo programovú radu festivalu k toľkej dramaturgickej roztopaši? Stý ročník Scénickej žatvy? Sté výročie úmrtia P. O. Hviezdoslava? Možno aj. Ale celkom určite to súvisí s kvalitou tohtoročných umeleckých produkcií...

DIANA LACIAKOVÁ | členka odbornej poroty Hviezdoslavovho Kubína a Scénickej žatvy • FOTO | Branislav Konečný, Roman Adamják

Stý ročník Scénickej žatvy (vrátane jej predchodcov) bol zážitkovým ponorom do problémov súčasnej spoločnosti a človeka – jednotlivca v nej. Všetky vekové kategórie tvorcov a tvorkýň preukázali nesmiernu citlivosť nielen pri výbere páľčivých tém, ale aj pri kontextovom rozkrývaní dôvodov a dôsledkov svojho výberu. Vyjadrili hlboký zmysel pre vnímanie kauzality v ľudských vzťahoch, ale tiež vo vzťahu človeka k prírode. A to všetko v divadelne pôsobivých tvaroch, o čom svedčí aj množstvo udelených cien.

Divadelná banda s modrými trakmi

Vaša banda pri ZUŠ F. Špániho (Žilina) vytvorila pod vedením Barbory Juríčkovej javiskovú miniatúru, ktorá hravo, no poučene interpretuje rodové vzťahy, občas také problematické už aj vo svete detí. Súbor, ktorý aj svojim názvom anticipuje otvorenosť a živú komunikáciu, sa rozhodol pre text Jula Satinského Chlapci a chrobáky o prísnych a rozumných „čučoriedkach“ a o dennodennom hrdinstve chlapčenského stavu bojujúceho proti hrôzostrašnému hmyzu. Režisérka Juríčková využila živelnosť a komický potenciál svojich žiakov a žiačok. Darilo sa jej prostredníctvom presných významových gest metaforizovať situácie i postavy, vnútorne ich motivovať a logicky vystavať divadelne funkčný tvar. A čo viac – v rodovo nestereotypnom otáčaní perspektívy a navyše s objavnou divadelnou rekvizitou (ručná pumpa na balóny).

Je fascinujúce sledovať vývin malého divadelníka či divadelníčky v kontinuálnom pedagogicko-umeleckom procese a tešiť sa spolu s nimi z úspechov divadelnej kultivácie. Tento vývin sa zväčša spája s významnou pedagogickou a umeleckou autoritou. Ku chránenému druhu výnimočných pedagógov – režisérov a pedagogičiek – režisérok patrí (rovnako ako spomínaná Barbora Juríčková)

aj Štefan Foltán. Ten tvorí nielen s MoDRými TRaKmi (pri ZŠ a MŠ, Vráble), ale aj s divadlactívmi jedincami v Modrom divadle (OZ, Vráble). Jeho dramaturgický rukopis sa vyznačuje hlbokými bytostnými úvahami o (mladom) človeku vo svete (morálnych hodnôt). Aj tentoraz siahol po silnej, umelecky hodnotnej a objavnej predlohe a spolu so svojimi mimoriadne disponovanými žiakmi vytvoril dramatizáciu próz austrálskeho výtvarníka, spisovateľa a filmára Shauna Tana. Jeho zobrazenie dystopického, surrealistického sveta ako bolestivej metafory človeka a jeho vzťahu k prírode je jedinečné. Túto sémantickú a vizuálnu jedinečnosť sa inscenácii „človek“ darilo dosahovať divadelným jazykom založeným na polysujetovosti, prelínaní metaforických rovín, sugestívnej scénografii, práci s hudobným naratívom i interpretačným výkonom herečiek. Vytvorili tak kritickú divadelnú esej, v ktorej sa fragmentovaná a metaforizovaná minulosť prelína s neuralgickými bodmi prítomnosti.

Hviezdoslavove zádrapky

Anča P. O. Hviezdoslava zaznela na tohtoročnej Žatve dvakrát: raz ako súťažná inscenácia aktuálneho ročníka a raz ako umelecký prednes, reminiscencia na tvorivý čin roka 2010.¹ Michaela Viskupičová sa so svojim pamätným prednesom predstavila na galaprograme venovanom stému výročiu festivalu a rovnako ako pred dvanástimi rokmi zasiahla publikum hlbokou výpoveďou o túžbe mladého človeka byť akceptovaný, stať sa súčasťou spoločnosti a zbaviť sa sociálnych znevýhodnení. Práca s nonverbálnymi a scénickými prostriedkami metaforicky násobila dramatickosť jej výrazu a podieľala sa na jasnom artikulovaní a silnom vyžarovaní Hviezdoslavovho odkazu do súčasnosti.

Napriek mnohým náročným prekážkam a smutným okolnostiam sa súboru KONKE z Košíc s inscenáciou Anča podarilo aspoň formálne udržať divadelný tvar.

FOTO | Branislav Konečný

Inscenácia Guľa mladej uvedomelej senickej generácie a pedagogičky Lindy Petrákovej je diskurzívnym pohľadom na otáčajúcu sa kocku, na ktorej hráči majú šťastie, že im zatiaľ nepadla konečná hodnota.

FOTO | Branislav Konečný

O to ťažšie to mala inscenácia Anča divadelného súboru KONKE z Košíc, ktorého členovia by si zaslúžili ocenenie za najstatočnejší kolektív Scénickej žatvy: presunul sa termín ich vystúpenia (z tých najsmutnejších dôvodov), museli alternovať jednu z herečiek (z rodinných dôvodov) a vystúpenie hudobníka bolo do poslednej chvíle neisté (zo zdravotných dôvodov). Tendenciou režisérky Marice Harčarikovej (inak tiež príslušníčky spomínaného chráneného druhu) a kolektívu konzervatoristov bolo vytvorenie javiskovo čistej podoby divadla (poézie): jedna Anča, dve matky, jeden hudobník, jeden Hviezdoslav. Variovanie výrazov a významov, presná temporytmická osnova a vynikajúca súhra s hudbou, ktoré predviedli na kubínskom javisku, sa však zo spomínaných dôvodov nepodarili a sila výpovede sa rozriedila v snahe aspoň formálne udržať divadelný tvar.

Viac šťastia mali členovia divadelného súboru Zádrapky zo Senice, ktorí svojou generačnou výpoveďou smelo vykročili za neustále pripomínanú a prísnu, no dosiaľ nikým spoľahlivo nedefinovanú hranicu divadla poézie. Nastol'ovali tézy (rozličné texty od viacerých autorov), ktoré sa v intertextuálnom (a spoločensko-politickom) nadväzovaní a prostredníctvom divadelného jazyka (výborné recitátorské/herecké výkony, tvorba mizanscén a obrazov, práca s pohybom, kompozícia) stávali antitézami. Okrem boja proti environmentálnej ľahostajnosti zvädzali boj aj s desenzibilizáciou spoločnosti čoraz menej citlivej na nebezpečne implementované konšpiračné, dezinformačné alebo „len“ zjednodušujúce teórie: „Gravitácia je viera ako každá iná.“ Inscenácia Guľa mladej uvedomelej senickej generácie (a ich pedagogičky, režisérky Lindy Petrákovej, ďalšej príslušníčky chráneného druhu) je diskurzívnym pohľadom na otáčajúcu sa kocku, ktorej hráči majú šťastie, že im zatiaľ nepadla konečná hodnota.

„Idem zistiť, či ja som naozaj ja“²

Divadlo poézie a recitačné kolektívy sa cítia rovnako prirodzene na festivale umeleckého prednesu i na divadelnom festivale. Umelecký prednes ako špecifická umelecká disciplína je na podobný kontextuálny prenos citlivejši, čo sa ukázalo aj na tohtoročnej Žatve. Rozvrhnutie jednotlivých prednesov do programu narazilo ako kosa na kameň hneď počas prvého festivalového dňa. Daniel Koháni recitoval svoj príbeh o samovražednom atentátnikovi v javiskovom entré komédie Tri sestry (DS Na skok, Raslavice), medzi troma stoličkami, ktoré mu ostávalo už iba zjesť, ako snakeovi kocky v rovnomennej „zúfalo nezmyselnej“³ hre na mobile, ktorú hral protagonista jeho príbehu.

1_ Jediná Cena za tvorivý čin roka za umelecký prednes v histórii Scénickej žatvy.

2_ Lavie Oren: Medved', ktorý tam nebol. Prešov : Občianske združenie Slniečkovo, 2017.

3_ Harstad Johan. Záchranka. Příbram : Pistorius & Olšanská, 2013, 144 s.

Ohlásený v programe, no neohlásený pred vystúpením mal zo všetkých recitátorov najťažšiu pozíciu. Napriek tomu sa mu podarilo podať koncentrovaný a pomerne sugestívny výkon s mrazivým dozvukom nevyslovených, no nastolených otázok o tom, kto je atentátnik, kde žije a aké sú jeho motivácie (Johan Harstad: nokia. connecting people, pedagogické vedenie: Mária Kuderjavá).

V celkom inej situácii sa ocitla Eva Ol'hová, ktorej prednes Monológu Marilyn Monroe Andreja Voznesenského sa v programe ocitol tesne pred inou ženskou výpoveďou, inscenáciou Matilda Renaty Jurčovej (... na ceste, Levice). Recitátorka vo svojej hlbokjej intímnej spovedi, v ktorej akcentovala tému samoty a istej resignácie, balansovala na hrane krehkej podstaty bytia a možného odstupu vedomia o sebe, no po formálnej stránke aj na hranici bolestítnstva (precitlivenosti, sebaľútosti) a zrozumiteľnosti (artikulácie, hlasitosti).

Názov tejto kapitoly nie je náhodný (a nesúvisí len s textom víťazného recitátora). Kým v prípade divadiel (viditeľne najmä v kontexte Scénickej žatvy) bola zrejme prítomnosť vnútorného prútia vzťahujúceho sa k spoločensko-politickému daniu, v prípade umeleckých prednesov možno hovoriť skôr o tendencii k intímnym výpovediam človeka – jednotlivca (s výnimkou Kohániho a Kettmanovho prednesu). Martinovi Kettmanovi sa okrem pochopeného, prežitého a hlbokého prednesu,

hoci s istými technickými diferenciami, podarilo načrtnúť v istých momentoch až hyperrealistický obraz problematického afrického konfliktu medzi národmi Tutsiov a Hutuov a senzibilizovať nás voči tomu, ako ho (ne)prežívajú deti a dospelí, príslušníci jedného či druhého národa (Gaël Faye: Malá krajina, pedagogické vedenie: Marica Šišková).

V kategórii intímnych, zvnútornených prednesov podala vynikajúci výkon Bronislava Ištvánová, ktorá si zvolila text Sylvie Plath Oco (pedagogické vedenie: Marica Harčaričová). Vďaka pôsobivému nástupu, absolútnej moci nad atmosférou prednesu, presnému mnohovrstevnému výkladu či práci s rekvizitou sa z recitátorky okamžite stala adeptka na prelomové ocenenie Scénickej žatvy za umelecký prednes.

Spomínané ocenenie nakoniec získal detský recitátor Mária Mňahončák. Vyspelý a suverénny interpret predniesol poetický nonsensový text izraelského multižánrového umelca, ktorý v sebe nebadane, ale o to efektívnejšie nesie filozofické posolstvá či otázky: „Kde bolo, tam bolo, bolo raz jedno svrbenie...“ (Oren Lavie: Medveď, ktorý tam nebol, pedagogické vedenie: Kristína Šimková).

Máriov vrstovník Michal Nvota sa predstavil s Dištančnou básňou Jakuba Nvotu (pedagogické vedenie: Blanka Blesáková). Malý „dištančný“ pozorovateľ sveta tematizoval pocit osamelosti v období online komunikácie, no jeho chlapčenské víťúžstvo si našlo (s pomocou deda) „dieru v plote“,

Recitátorka Eva Ol'hová sa predstavila s hlboko intímnou spoveďou Monológ Marilyn Monroe.

FOTO |
Branislav Konečný

V kategórii intímnych, zvnútornených prednesov podala vynikajúci výkon Bronislava Ištvánová, ktorá si zvolila text Sylvie Plath Oco.

FOTO |
Branislav Konečný

4_ Na situáciu prvého dňa reagoval štáb festivalu promptne a recitátorov i recitátorky ostatných dní už ohlásil aj priamo pred ich vystúpením.

5_ Lavie Oren: Medveď, ktorý tam nebol. Prešov : Snliečkov, 2017.

.....**7**
Aj keď žatva v umeleckom prednese nebola tento rok obzvlášť bohatá, predsa len sa udiala jedna význačná vec: na Scénickej žatve sa začalo udeľovať ocenenie za najlepší umelecký prednes.

Katarína Jánošíková zvolila v texte Stretnutie od F. Švantnera pomerne problematický interpretačný kľúč, ktorý vyústil do preexponovanej dramatickosti až tragickosti dokonca už v úvodných opisoch.

FOTO |
Branislav Konečný

Alžbeta Piňková sa predstavila s vnútorne vyzretým prednesom básní Kataríny Kucbelovej pod názvom Tieňový domov.

FOTO |
Roman Adamják

vstup do ozajstného sveta. O hlbokom ponore do prednesu a „nedištančnom“ vzťahu k textu svedčí aj fakt, že keď za Michalovým chrbtom odpadla herečka námestovského súboru (DS dNO, Námestovo: Hra na Boha), pokračoval bez prerušenia ďalej.

O kategóriu staršia Alžbeta Piňková sa predstavila s vnútorne vyzretým prednesom básní Kataríny Kucbelovej s názvom Tieňový domov (pedagogické vedenie: Eva Jacevičová). Zrejme dispozície recitátorky, príjemný prirodzený a temperamentný prejav a významovo naplnené úvahy o sebe samej (nielen) v rodinných konšteláciách podčiarkli autentickejšť osobnej výpovede.

Rovnako ako Eva Ol'hová aj Alexandra Hornáková vystúpila na Scénickej žatve s víťazným textom z roku 2021 (obe IV. kategória). Jeseň od Ali Smith je výberom z (rovnomeného) prvého „postbrexitového“ románu a sleduje vzťah umierajúceho starca a mladej ženy. Komplikovaná kompozícia s filozofickým rozmerom recitátorky neuláhčila prácu s presnosťou významu a orientáciou v čase (či priestore). Interpretke najviac konvenovala rýdza rozprávačská rovina opisujúca vzťahy v ich dynamickom vývoji (pedagogické vedenie: Blanka Blesáková).

Branislav Lacko (IV. kategória, pedagogické vedenie: Eva Grohová) interpretoval báseň Som soví rakúskeho spisovateľa a autora experimentálnej lyriky Ernsta Jandla. Škoda, že nestavil na prirodzenosť týchto textov, ktoré tvoria prirodzený celok s experimentálnym prednesom spojeným so zvukovými experi-

mentmi, spevom a džezom, a uspokojil sa iba so zmenou účesu, hrou so slovíčkami a infantilným humorom.

V IV. kategórii sme si mohli vypočúť aj prednes lyrizovanej prózy Františka Švantnera Stretnutie. Katarína Jánošíková zvolila pomerne problematický interpretačný kľúč, ktorý vyústil do preexponovanej dramatickosti až tragickosti dokonca už v úvodných opisoch. Takto sa stal rozprávač čoskoro submisívnym elementom a nedokázal už balansovať medzi opismi a vskutku dramatickými udalosťami.

Ďalším reprezentantom V. kategórie bol Lukáš Frančovič s dielom slovenského básnika Pavla Suržina. Recitátor sa štylizoval do polohy autora samotára pozorujúceho svet a postupnou metaforizáciou hodnôt smeroval až na dno citlivej suržinovskej duše. Redundancia motívov vo viacerých výrazových zložkách (bosé nohy, biele kostýmovanie, práca s gestom, zvláštna detinskosť výrazu) však v konečnom dôsledku oddaľovala či odcudzovala očakávaný Spln duše.

Aj keď žatva v umeleckom prednese nebola tento rok obzvlášť bohatá, predsa len sa udiala jedna význačná vec, pre históriu tejto vznešenej kategórie zásadná: na Scénickej žatve sa začalo udeľovať ocenenie za najlepší umelecký prednes. Lebo sa začali udeľovať aj iné tematické ceny a lebo bol čas. Pavla Országha Hviezdoslava pozdravujú: Jozef Ciller, Ján Šimko, Ľuděk Horký, Lenka Dzadíková a Diana Laciaková. •

Kompletné výsledky Scénickej žatvy 2022 nájdete na <https://bit.ly/3UscQXR>

Literárny Zvolen už pozná svoje víťazky

V dňoch 19. – 21. augusta sa vo Zvolene stretlo takmer tridsať autorov a autoriek, ktorí zažili víkend plný literatúry.

Vyhodnotenie súťaže Literárny Zvolen sprevádzal bohatý sprievodný program.

JÚLIA ORESKÁ • FOTO | Debora Pastirčáková

Literárny Zvolen sa konal aj tento rok už tradične vo Zvolene. Podľa korešpondencie, ktorá mi občas pristane v e-mailovej schránke, to môže niekoho aj prekvapiť, no skutočne je to tak. 28. ročník sa mal niesť v duchu otvárania tohto podujatia pre verejnosť a opustenia priestoru Krajskej knižnice Ľudovíta Štúra, no počasie malo iné plány. Ani to však nezabránilo miestnym, aby sa zúčastnili na sprievodných besedách s autormi a autorkami či na magickom koncerte hudobníčky a herečky Andrey Bučko. A vlastne to ani neprekážalo – novozrekonštruovaná knižnica bola asi dokonalým priestorom na literárne podujatie. Každý rok nám veľmi záleží, aby porotu tvorili skutoční odborníci a odborníčky a mohli sme tak odovzdať autorom a autorkám dôležité nové poznatky. Tento rok zasadala porota v zložení (počas večerov aj vo zvolenskom Secret Bare): Dominika Madro, Mária Klapáková, Júlia Čurilová, Lenka Šafranová, Martin Hatala a Juraj Búry.

Minulý rok predstavil Literárny Zvolen novinku v podobe mentoringového programu, ktorý ponúka dlhodobé a cielené vzdelávanie pre laureátov hlavnej ceny v každej kategórii. Tento rok ju získali Kamila Pribišová za žánrovú prózu, Anna Valentová za prózu a Dorota Hinštová za poéziu. Mentormi im budú Martin Hatala, Michal Hlatký a Mária Ferenčuhová. Tento ročník priniesol aj zmenu – pridanie kategórie žánrovej prózy (konkrétne hororu, fantasy a sci-fi) s porotou, ktorá sa žánrom odborne venuje.

Hlavným bodom programu boli rozbor

Pri literárnych súťažiach sú hádam najdôležitejšie práve rozborové semináre, kde môžu ocenení a ocenené získať dôkladnú spätnú väzbu na svoje súťažné texty. Počas víkendového pobytu mali všetci účastníci a účastníčky možnosť vypočuť si od poroty kritiku, pochvalu aj postrehy, ktoré ich v tvorbe nakopli a posunuli ďalej. Okrem rozborov tvorili program aj workshopy, kde si mohli skúsiť rôzne kreatívne cvičenia v oblastiach žánrovej prózy

s Dominikou Madro, prózy s Máriou Klapákovou a poézie s Lenkou Šafranovou.

Sprievodný program s etablovanými autormi a autorkami

Piatkový večer sme zakončili besedou s Nicol Hochholczerovou, autorkou knihy Táto izba sa nedá zjesť, ktorá sa nielen dostala do finálovej päťky ceny Anasoft Litera, no zároveň vyvolala aj veľké literárne či spoločenské debaty. Kniha totiž hovorí o sexuálnom zneužívaní dvanásťročnej Terezy jej učiteľom výtvarnej výchovy, a aj keď kniha nie je vôbec „grafická“, ostáva po nej nepríjemný pocit. Autorka hovorila o svojich literárnych začiatkoch, ceste k debutu a aj o tom, ako sa jej podarilo vydať knižku, kde je veľa prázdneho miesta. Stretli sme sa v kaviarni Michelle Coffee, kde bolo vďaka teplému zvolenskému podvečeriu napokon asi aj štyridsať stupňov Celzia, no všetci sme to zvládli s gráciou.

V sobotu sme sa rozhodli vzdať poctu žánrovej literatúry, ktorej sme tento rok otvorili dvere, a v priestoroch knižnice sme besedovali hneď s dvomi autormi – Dominikou Madro a Martinom Hatalom. Obom im nedávno vyšla kniha vo vydavateľstve Artis Omnis (a prišlo nás tam aj pozrieť) a diskutovali sme o ich rozdielnych prístupoch k žánrovej tvorbe aj tvorbe samotnej. Kniha Dediči posmrtnej ríše Dominiky Madro pripomína skôr mýtus a vyznačuje sa veľkou atmosférickosťou, Martin Hatala si pre svoju druhú fantasy knihu vybral odľahčenú formu satiry. Ak vás mrzí, že ste besedy nestihli, nemusíte smútiť. Záznamy z oboch podujatí sú uverejnené na Youtube kanáli Národného osvetového centra. A ak vás zaujíma literatúra a chcete o nej vedieť viac, sledujte platformu literárneho vzdelávania A BODKA, ktorú zastrešuje Národné osvetové centrum. Môžete zažiť zaujímavé workshopy z rôznych oblastí literatúry. •

Výsledky Literárneho Zvolena 2022 nájdete na <https://bit.ly/3UFO5qP>

Okrem rozborov tvorili program aj workshopy, kde si mohli účastníci skúsiť rôzne kreatívne cvičenia v oblastiach žánrovej prózy.

Beseda s Nicol Hochholczerovou, autorkou knihy Táto izba sa nedá zjesť.

Divadelný festival Ivana Stodolu uviedla netradičná fujarová znelka

41 inscenácií, 360 ochotníkov a viac ako 4 000 divákov.

Taká je bilancia Divadelného festivalu Ivana Stodolu po šiestom ročníku, ktorý sa konal 9. – 10. septembra v Liptovskom Mikuláši.

Putovnú cenu pre absolútneho víťaza si z podujatia odnieslo Ľubel'ské ochotnícke divadlo K. O. Urbana so svetoznáμου komédiou Pyžamo pre šiestich.

ROMANA NEMCOVÁ

Neprofesionálni divadelníci z rôznych regiónov Slovenska odprezentovali svoju aktuálnu tvorbu pred viac ako 4 000 návštevníkmi, vymenili si skúsenosti a vytvorili výnimočnú umeleckú atmosféru. „Keď sme pred siedmimi rokmi pripravovali prvý ročník festivalu, bol určený primárne pre ochotnícke súbory, ktoré pôsobia pod hlavičkou divadelného odboru Matice slovenskej. Postupne sme však spozorovali veľký záujem o účasť aj u nematičných divadelníkov, ktorí divákovi ponúkajú iný typ inscenácií. Náš festival sa aj vďaka tejto rôznorodosti, ktorú ponúka, stal stálicou na mape slovenských ochotníckych divadelných podujatí,“ povedal podpredseda Matice slovenskej, hlavný organizátor Marek Nemec a pripomenul, že šiesty ročník podujatia sa koná v roku stého výročia vzniku Ústredia slovenských ochotníckych divadiel na Slovensku. „Vznik tejto organizácie iniciovala v povojnovom období Matica slovenská s cieľom pomôcť slovenským ochotníkom.“

Rozhodlo obecenstvo

O priazeň divákov tento rok bojovali DS Vartovka z Krupiny, Ľubel'ské ochotnícke divadlo K. O. Urbana, DS Jakuba Grajchmana z Hýb, DS Divosud z Rimavskej Soboty, DS Factor z Palúdzky a Matičná divadelná ochotnícka scéna. Na predchádzajúcich piatich ročníkoch o výsledku rozhodovala odborná porota (ktorá po predstaveniach rozoberala jednotlivé predstavenia), laická porota (názor bežného publika) a celé publikum (najzaujímavejší hlas). V tomto roku sa však z viacerých dôvodov musel festival zaobiť bez odbornej poroty. Ťažisko hodnotenia teda pripadlo obecenstvu. Po sčítaní hlasov od laickej poroty aj samotných divákov a diváčok sa z víťazstva tešili Ľubel'čania. Ako vysvetlila režisérka Jana Mlynarčíková, pri výbere hier prihladajú hlavne na to, či inscenácie ľudí zabavia a rozosmiejú. „Vždy nás oslovia také hry, ktoré sú situované do súčasnosti, majú humorný podtext a hlavne zápletku. Máme obrovskú radosť a potešenie z toho, keď vidíme rozosmiaty

a interaktívnych divákov. Nie raz sa nám stalo, že divák začal spontánne spolupracovať s hercom. Našich hercov táto spätná väzba veľmi baví a zatiaľ sa nestalo, že by ich to vykoľajilo z repliky či z deja,“ podotkla a zároveň poďakovala organizátorom za pozvanie na festival. „Vždy sa tu cítime ako doma,“ dodala Mlynarčíková.

Každú inscenáciu uviedla premiérovou nová festivalová znelka, ktorú zahral na fujare hlavný organizátor Marek Nemec. Novú znelku si inak ako z tónov kráľovnej ľudových nástrojov ani nemožno predstaviť. Veď fujara a fujarová hudba je zapísaná do zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO.

Divadlo, tanec, historické boje a fazul'ovica

Aktuálny ročník si, podobne ako tie predchádzajúce, našiel skálnych fanúšikov, ktorí absolvovali celý sedemhodinový divadelný maratón. „Niekoľko návštevníkov si poctivo pozreli všetky divadelné hry a prežili spolu s nami obidva festivalové dni. Na predstavenia prišlo zopár rodín s deťmi. Možno o pár rokov sa predstavia aj na festivale ako účinkujúci,“ dodal Nemec. Zázitok z dvojdného divadelného festivalu nepokazilo podľa neho ani premenlivé počasie. Deti sa zabavili na nafukovacom hrade, dospelí si pochutnali na fazul'ovici aj guláši, zatancovali si na zábave, pozreli si ukážku historických bojov v podaní Mojmirovej družiny a domov odchádzali plní umeleckých zážitkov.

Okrem predstavenia aktuálnej tvorby slovenských divadelných súborov je poslaním podujatia nájsť nové divadelné talenty, rozvíjať a posúvať umelecké kvality už objavených talentov a zachovávať tradície amatérskeho divadla. Festival organizovaný pod taktovkou Matice slovenskej nesie meno známeho liptovskomikulášskeho rodáka Ivana Stodolu, popredného slovenského dramatika, spisovateľa a lekára. Pomenovanie má vzdať hold osobnosti jedného z najvýznamnejších slovenských dramatikov, ako aj množstvu jeho úspešných divadelných hier, ktoré sa často uvádzali aj na scénach v zahraničí. •

Vidieť dušu festivalu Miroslava Kasprzyka a Milana Sládka na jednom pódii je naozaj zážitok.

”
Myslím si, že takýto festival na Slovensku nemá obdobu a je iba škoda, že nie je viac podporovaný oficialitou.

Pantomíma je najčistejšie herecké umenie

Celoštátna prehliadka pantomímy a pohybových divadiel PAN, ktorá sa pravidelne koná už od roku 1993, je zameraná predovšetkým na výchovu mladších, ale i starších záujemcov o pantomímu.

Tohto roku sa PAN konal dvakrát – v máji a novembri.

Prvý termín bol obohatený o exkluzívnu návštevu. Festival prišiel povzbudiť svetoznámy mím, režisér, choreograf a pedagóg Milan Sládek.

MARICA HARČARÍKOVÁ • FOTO | Juraj Lovás

Mím Miroslav Kasprzyk, zakladateľ, organizátor, riaditeľ a umelecký šéf festivalu PAN, vytvoril v priebehu rokov zo stredoslovenského Liptovského Mikuláša špecifické kultúrne centrum, ktoré dokáže prilákať na festival aj vyše 400 súťažiacich v rôznych kategóriách, počnúc základnými školami až po vysoké školy. Festival je vyhladávaný aj pedagógmi a pedagogičkami, ktorí prichádzajú so svojimi zverencami v hojnom počte, aby sa vzdelávali na tvorivých dielňach (14 až 17 workshopov rôznorodého výberu – improvizácie, žonglovanie, fyzické divadlo, herecké pohybové techniky a pod.), konfrontovali v súťažných disciplínach a inšpirovali sa skvelými produkciami a výnimočnými predstaveniami. Zároveň sa v čase festivalu výučba na katedre nonverbálneho divadla AMU presúva na platformu festivalu PAN do Liptovského Mikuláša, čo je veľmi atraktívne a inšpirujúce pre všetkých účastníkov a účastníčky. Viac o festivale porozprával Milan Sládek.

Ako sa vám páči koncept festivalu PAN?

Som veľmi nadšený týmto projektom. Festival PAN, ktorý existuje už niekoľko rokov, stále ukazuje vysokú úroveň.

Ako hodnotíte tento počin a úroveň v rámci Slovenska i Európy z pohľadu svetoznámeho umelca slovenského pôvodu, žijúceho v zahraničí?

Zúčastnil som sa na PAN-e už asi štyrikrát a musím povedať, že každý raz som bol veľmi nadšený úrovňou, vynikajúcou organizáciou, schopnosťou mladých ľudí koncentrovať sa a umelecky prezentovať. Myslím si, že takýto festival na Slovensku nemá obdobu a je iba škoda, že nie je viac podporovaný oficialitou. Nielenže sústreďuje, vychováva a vzdeláva mladých umelcov, ale zároveň aj integruje umelecké školy na Slovensku, ktoré sa každý rok dôsledne pripravujú a prichádzajú na festival s novými impulzmi, s novými scénkami, pohybovými kompozíciami a majú možnosť sa potom navzájom konfrontovať a inšpirovať.

„Otcom“ festivalu je Miro Kasprzyk. Ako hodnotíte jeho podiel na konaní PAN-u a čo by ste mu odkázali?

Skutočne nesmierne obdivujem jeho neuveriteľnú silu a schopnosť toľké roky festival pripravovať. Vždy som zažil veľmi dobre zorganizovaný PAN, na ktorom Miro s veľkým nasadením a obdivuhodnou energiou motivoval všetkých účastníkov. Dokázal zároveň vytvoriť úžasnú atmosféru a pripraviť bohatý inšpiratívny program. A čo mu želim? Aby mu zostali sily na to, aby ďalej pokračoval, pretože PAN je dôležitý nielen pre mladých ľudí, ktorí sa stretnú s pantomímou a s divadlom, ale aj pre celé Slovensko. Ako som už spomínal, všetky ročníky PAN-u, ktoré som zažil, ma nadchli. Dokonca som si pri niektorých výkonoch mladých ľudí pomyslel, že by som si ich vzal do súboru – takí boli vynikajúci a schopní pohybovo sa vyjadrovať.

Má zmysel vyučovať pantomímu na školách?

Keď som sa v roku 1968 dostal do zahraničia, bol som prekvapený, že sa tamojšie školy venovali divadlu a špeciálne aj pantomíme, pretože pantomíma je umenie, ktoré je spojené s našou ľudskosťou, charakterom a víziami. Je dobré, ak sa mladí ľudia s takouto formou umenia stretnú, pretože je to pre nich veľmi potrebné pri spoznávaní samých seba a tiež pri komunikácii s druhými ľuďmi.

Ako reagujete na „mladú krv“?

Prvýkrát som mal možnosť stretnúť sa s mladými ľuďmi na poslednom PAN-e, ktorý sa zároveň niesol v znamení osláv 60. výročia vzniku pantomímy na Slovensku. Stál som pri jej zrode. Ako študent VŠMU som prvýkrát hral pantomímu na Slovensku so svojimi spolužiakmi a v roku 1961 som profesionálne vystúpil na javisku. Odvtedy počítam aj existenciu slovenskej pantomímy. Tým, že som bol v zahraničí, sa trochu na pantomímu na Slovensku pozabudlo, ale chvalabohu aktivity Mira Kasprzyka na ňu znovu upozornili. Keď som hosťoval na večere pantomímy na festivale PAN, pri premietaní dokumentárneho filmu Martina Šulíka o mojej práci som bol veľmi prekvapený, s akou úžasnou intenzitou tento film sledovali a vnímali mladí ľudia. Dokonca si so mnou vyžiadali špeciálny rozhovor, aby sa dozvedeli, akým spôsobom pracujem a pripravujem sa na predstavenia. Bol to pre mňa veľký zážitok.

Aké sú trendy svetovej pantomímy, ktoré by na PAN-e mohli byť zastúpené?

Nad otázkou, ako sa pantomíma v súčasnom svete a v súčasnej dobe vyvíja, veľa premýšľam. Je to možno taká kacírka myšlienka, ale niekedy mi chýba pri školách, ktoré sa zaoberajú pantomímou, herecký prístup. Pretože podľa mňa je pantomíma najčistejšie herecké umenie, ktoré vychádza z pohybu (od pohybu mysle ku konaniu, k hereckému konaniu). Existujú mnohé trendy: nonverbálne divadlo, nový cirkus, pohybové divadlo, ale najviac by som si želal, aby sa mímovia venovali pantomíme ako čistému hereckému umeniu, ktoré so sebou prináša všetko to bohatstvo vnútorného života. A toto by som si vedel predstaviť na budúcich ročníkoch PAN-u.

Pred rokmi vznikla z iniciatívy mímov, klaunov a ďalších umelcov Asociácia mímov Slovenska (AMIS). Aký je váš postoj k tejto asociácii?

Som veľmi rád, že vznikla a, samozrejme, má moju podporu, pretože pantomíma má v divadelnom svete nesmierne dôležitú úlohu. Myslím si, že je veľmi potrebné, aby sa mímovia predstavovali obecenstvu a širokej verejnosti s oveľa väčšou suverenitou. Tam, kde sa divadlo začalo v určitých historických dobách vyvíjať veľmi literárne a slovo prebralo hlavnú úlohu v dráme, naraz prichádzajú ľudia, ktorí pochopili, že telo rozpráva omnoho výraznejšie a zmysluplnejšie, ako si to vôbec vieme predstaviť. Keď psychológovia, ktorí sa zaoberajú komunikáciou, hovoria, že 60 až 65 percent všetkých informácií odovzdávame rečou tela a len 35 až 40 percent verbálne, musíme im veriť. Lenže my mímovia tie slová formulujeme v sebe. Pohybový výraz nie je presne ohraničený a zmanipulovaný zvnútra, tak ako je to so slovami, to znamená, že naše telo rozpráva omnoho spontánnejšie. Preto musia mímovia pri svojej umeleckej a pedagogickej činnosti premýšľať nad tým, čo sa v nich deje v určitých situáciách, musia sa snažiť to zracionalizovať a vedome používať vo svojom pantomimickom výraze. Želám si, aby sa omnoho intenzívnejšie chápalo, že to tak je. To nám dodá samozrejmu suverenitu, aby sme sa mohli hrdlo postaviť k iným divadelným žánrom. •

Na ceste k prednesu

Kniha vznikla na základe krásnej a zmysluplnej desaťročnej spolupráce Regionálneho osvetového strediska v Leviciach so Základnou umeleckou školou Pála Kadosu v Leviciach a predovšetkým s jej dlhoročnou pedagogičkou literárno-dramatického odboru, režisérkou a recitátorkou Mgr. art. Renatou Jurčovou, zapálenou aktérkou mnohých úspešných podujatí v oblasti umeleckého prednesu a amatérskeho divadla. Toto úprimné vyznanie o jej náročnej odbornej tvorivej desaťročnej činnosti v tejto oblasti umenia so žiakmi ZUŠ môže byť prínosom a najmä inšpiráciou nielen pre pedagógov a žiakov literárno-dramatického odboru, ale aj pre všetkých záujemcov o literatúru, umelecké slovo a divadlo, jednoducho pre všetkých milovníkov slovesného umenia.

JURČOVÁ, Renata. Na ceste k prednesu. Levica : Regionálne osvetové stredisko v Leviciach, 2022, 169 s. ISBN 978-80-89781-34-8.

Verdi a Wagner na slovenských operných javiskách

Skladateľ Giuseppe Verdi bol celoživotnou láskou teatrológa Ladislava Čavojského (1932 – 2014), ktorý však mal veľkú úctu aj k tvorbe Richarda Wagnera. Z jeho vzťahu k týmto dvom veľkým sa zrodila kniha o ich takom odlišnom diele a zároveň o ich operách na slovenských javiskách. Autor v nej porovnáva život i dielo talianskeho a nemeckého skladateľa a vychádzajúc z cudzích i vlastných kritik inšcenácií ich diel načrtáva obraz vývoja operného umenia na Slovensku v uplynulom storočí. Ladislav Čavojský vždy vedel zaujať neopakovateľným jazykom, humorom aj schopnosťou získať si čitateľa svojím nadšením pre scénické umenie. Tieto vlastnosti charakterizujú aj jeho poslednú knihu, ktorú však už nestihol dokončiť. Jeho zámer naplnil operný kritik Vladimír Blaho, ktorý doplnil chýbajúce časti, nedokončený rukopis pripravila na vydanie Katarína Ducárová, dcéra Ladislava Čavojského.

ČAVOJSKÝ, Ladislav – BLAHO, Vladimír. Verdi a Wagner na slovenských operných javiskách. Bratislava : Divadelný ústav, 2022, 472 s. ISBN 978-80-8190-089-1.

Romeo a Júlia (grafický román)

Prvá slovenská komiksová verzia najznámejšieho ľúbostného príbehu Romeo a Júlia od Williama Shakespeara v preklade Ľubomíra Feldeka. Ako hovorí Ľubomír Feldek „... komiks spracováva aktuálnu tému. (...) Kniha vyšla v pravej chvíli. A treba si uvedomiť, že hra obsahuje tajomstvo o nenávisti dvoch rodín, tajomstvo, ktoré sa snažili preklenúť dvaja mladí ľudia láskou.“ Originálny preklad vo veršoch Ľubomíra Feldeka je zachovaný a dotvorený krásnymi kresbami Juraja Martišku. Vydanie knihy je súčasťou európskeho projektu Classics in the graphic novel – Klasika v grafickom románe, ktorý je realizovaný s podporou Európskej únie v rámci programu Kreatívna Európa.

SHAKESPEARE, William. Romeo a Júlia (grafický román). Bratislava : Divadelný ústav, 2022, 128 s. ISBN 978-80-8190-083-9.

Artforum odporúča

• Annie Ernaux
• Roky
• Inaque, 2021, 170 s.

Roky sa považujú za jedno z ikonických diel francúzskej memoárovej prózy. Text je osobným rozprávaním o období rokov 1941 až 2006 prostredníctvom optiky pamäti, minulých a súčasných dojmov, dokonca aj predstáv budúcnosti: fotografie, knihy, skladby, rádio, televízia a desaťročia reklamy, titulok z tlače v kontraste s intímnymi konfliktmi a denníkovými záznamami. Autorka je laureátkou tohtoročnej Nobelovej ceny za literatúru.

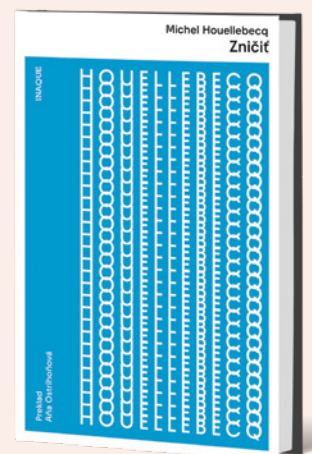
• Kazuo Ishiguro
• Klára a Slnko
• Odeon, 2022, 376 s.

Klára je vysokointeligentný, špeciálne naprogramovaný robot, ktorého účelom je byť priateľkou a spoločníčkou dospelievajúcemu dieťaťu. Vďaka výnimočným schopnostiam zo svojho miesta v obchode vnímavo pozoruje správanie zákazníkov aj bežných okoloidúcich. Skenuje, zaznamenáva, analyzuje a vyhodnocuje. Deje sa tak v blízkej budúcnosti, vo svete, kde sú technologicky nevylepšení ľudia prežitok. Jedného dňa si Kláru kúpia rodičia ťažko chorej Josie a vtedy sa Klára prvýkrát skutočne stretáva s labyrintom emócií, ktoré tvoria fascinujúci ľudský svet.

• Michel Houellebecq
• Zničiť
• Inaque, 2022, 424 s.

Román Zničiť miestami pôsobí ako geopolitický triler s útokmi, špiónmi a ezoterickým podtextom, no zároveň je rodinnou melodramou s patriarchom v domove dôchodcov v srdci francúzskeho vidieka. Je to román o krehkosti existencie a osamelosti súčasného človeka vo svete bez Boha.

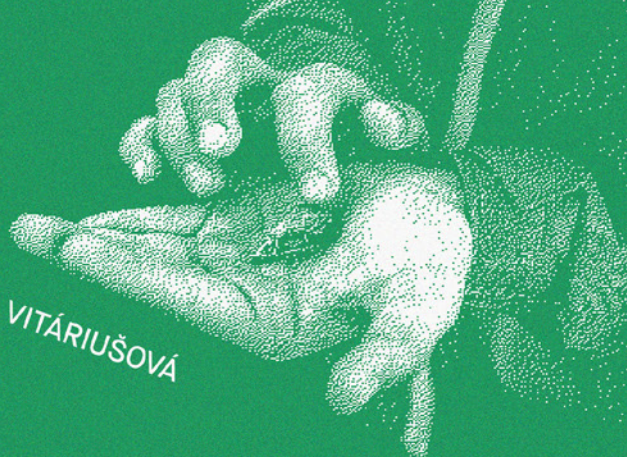

START

ART V&VI

EVA POKORNÁ

MARTA VITÁRIUŠOVÁ

NÁRODNÉ
OSVETOVÉ
CENTRUM

TRI AUTORSKÉ
VÝSTAVY

DOM UMENIA
BRATISLAVA

5. — 17.
DECEMBRA
2022

10. — 31.
JANUÁRA
2023

OTVORENÉ
UTOROK – SOBOTA
13:00 – 19:00

LUCIA KUKLIŠOVÁ